

Caiete Silvane

227
decembrie 2023

Revistă de cultură. Sub egida Uniunii Scriitorilor din România

Transilvania frumuseții

Spre lumină

Treznea

0260 612 870

caietesilvane@yahoo.com

www.caietesilvane.ro

Daniel Săuca , Cultura viitorului	1
Viorel Mureșan , „Bărbații mint cu sinceritate”	2
Imelda Chința , Fenomenul Ștefan Augustin Doinaș	4
Daniel Mureșan , Cronica discului, Mangini – <i>Invisible Signs</i>	5
Carmen Ardelean , De iuventute	6
Versuri de Caliopia Tocală	7
Marcel Lucaciu , Mitologii naturiste	8
Ioan F. Pop , Texte de trecut (in)existența	9
Vasile Burja , Polemici cordiale: <i>Teologul Episcopului și al Bisericii Române Unite</i>	10
Gheorghe Glodeanu , <i>Metapoetica unei existențe</i>	12
Gheorghe Moga , <i>Mica Romă și Iuliu Maniu</i>	13
Menuț Maximilian , Din sufletul poetului picură cuvinte	14
Un nou supliment al revistei „Caiete Silvane”: Lucian Perța – 70	15
Viorel Gh. Tăutan , „Mascote” tragicomice	16
Alice Valeria Micu , Scrisoare către țară	18
Petőfi Sándor , Scrisori adresate lui Kerényi Frigyes, traducere de Györfi-Deák György	19
Alexandru Jurcan , Licheni și lichele	20
Voichița Lung , Lumina purificatoare	21
Ioan Bunta , Catrenele lui Teofil Răchițeanu	22
Teodor Sărăcuț-Comănescu , Figurile analogiei și cele morfosintactice în folclorul copiilor	24
László László , Șuncă pentru micul dejun	25
Vicentziu Pușcașu , Flavius Lucăcel și Transilvania frumuseții la Palatele Brâncovenești	27
Marin Pop , Gheorghe Pop de Oarța (1865-1933) – 90 de ani de la moartea sa	30
Un poem de Voichița Lung	35
Versuri de Cosmin Andrei Tudor , Vasile Hatos și Vali Nițu	36
Poeme de Pethő Lorand însoțite de o parodie semnată de Lucian Perța	37
Augustin Mocanu , Vine Crăciunul!	38
Dănuț Pop , Aspecte privind sistematizarea teritoriului și localităților în Sălaj	41
Simona Ardelean-Samanta , Filmografiile Simonei. <i>Narziss und Goldmund</i> (2020)	45
Ana Ardeleanu , <i>Fragmente împletite de gânduri</i>	46
Daniel Săuca , Alexandru-Bogdan Kürti , Corina Știrb Cooper , Györfi-Deák György , Malaxorul de decembrie	47
Marcel Lucaciu , Premianții Concursului de creație literară „Iuliu Suciu”	51
Omagiații lunii decembrie (din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)	52
Arca poeziei, Pablo Picasso , 4 noiembrie 1935, traducere de Irina Mavrodin , o rubrică de Viorel Mureșan coperta III	
Sărbători fericite urăm tuturor cititorilor și colaboratorilor revistei „Caiete Silvane”!	

Daniel SĂUCA

Cultura viitorului

Am fost onorat să fac parte din colectivul care a elaborat două politici publice: „Cultura deschisă” și „Cultura viitorului”, în cadrul proiectului „Viziune strategică și coerentă pentru sectorul cultural” (poca.ro, umpcultura.ro, secopu.ro), proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capacitate Administrativă 2014-2020, editorul proiectului fiind Ministerul Culturii prin Unitatea de Management a Proiectului. Astăzi, câteva rânduri „tehnice” despre „Cultura viitorului”. Scopul politicii publice este „pregătirea societății, a beneficiarilor și producătorilor de cultură pentru un viitor durabil, centrat pe oameni, care integrează universul digital. Democratizarea accelerată a demersului cultural prin introducerea noilor tehnologii, în beneficiul indivizilor și comunităților culturale este, în subsidiar, parte a acestui scop”, în timp ce „obiectivul general asociat scopului enunțat este salvarea și punerea la dispoziție a patrimoniului cultural și a creației contemporane folosind modalități durabile, incluzive și accesibile pe scară largă, în contextul noilor tehnologii”. Importante sunt și obiectivele specifice, după cum urmează: „Crearea infrastructurii fixe și mobile pentru acces la internet în bandă largă și dotarea cu echipamente scalabile și adaptabile pentru tehnologiile emergente, cu consumuri de resurse și energie reduse sau regenerabile, până în anul 2030; dezvoltarea de competențe tehnologice emergente și experimentale pentru angajații operatorilor culturali și creatori, pe parcursul perioadei de implementare (2023-2030); simplificarea mecanismelor juridice, administrative și financiare existente și crearea unor mecanisme noi necesare dezvoltării antreprenoriatului cultural, până în anul 2030; simplificarea mecanismelor juridice, administra-

tive și financiare existente și crearea unor mecanisme noi necesare digitalizării complementare a produselor și serviciilor culturale ale instituțiilor publice de cultură, până în anul 2030”. Să mărim „lupa” prin sublinierea câtorva obiective operaționale: „profesionalizarea accelerată a personalului existent și recrutarea de noi angajați în sistemul public prin prioritizarea competențelor și abilităților specifice TIC, în intervalul 2023-2030”; „implementarea unui program guvernamental de achiziții pentru dotarea operatorilor culturali cu echipamente contemporane de tehnologia informației, pe perioada de programare”; „dezvoltarea și implementarea unui depozit național care cuprinde moștenirea culturală digitalizată, inclusiv cea deținută de arhivele istorice ecleziastice și ale autorităților locale, până la finalul perioadei de programare”; „utilizarea infrastructurii fixe a operatorilor culturali de drept public ca spații de experimentare pentru noile tehnologii, locuri de familiarizare a publicurilor cu noile forme de expresie ale TIC”; „introducerea obligativității internetului de mare viteză pentru toate instituțiile din domeniul cultural și disponibilității totale a conținuturilor în mediul online”.

Poate citatele de mai sus vi se par prea „tehnice”, plictisitoare, pline de visuri mărețe. Dar, nu e chiar așa. Cu foarte puține excepții, sistemul cultural instituțional de la noi nu este pregătit pentru „cultura viitorului”. Subfinanțarea, delăsarea, (dez)interesele politice de tot felul și câte altele au condus și la constatarea că „Tehnologizarea redusă a sectoarelor culturale este provocată de un cumul de cauze: lipsa unui ecosistem tehnologic național care să impună operatorilor culturali utilizarea tehnologiilor societății informaționale;

finanțarea redusă pentru tehnologizarea operatorilor culturali, în special a celor de drept public; lipsa competențelor digitale a personalului din organizațiile culturale”. Între efectele unui grad redus de tehnologizare se numără: „creșterea decalajelor între cultură și alte segmente ale vieții social-economice; creșterea decalajelor între rural și urban și față de comunitățile culturale dezavantajate, în ceea ce privește accesul la oferta culturală; o utilizare mai puțin eficientă a mijloacelor financiare, care nu oferă utilizări durabile ale resurselor și mijloacelor achiziționate; o vizibilitate redusă a producției culturale autohtone, atât pe piața internă, cât și pe cea externă”.

Subiectul, firește, e vast. Aici am punctat doar câteva idei, citate din documentul menționat. Rămâne de văzut dacă această politică publică, și „Cultura deschisă”, vor avea șanse de reușită. Scuze, mai întâi de celebra „voință politică”. Pentru schimbarea din temelii a culturii instituționale de la noi. Poate o să revin asupra subiectului. Pentru mine, provocator.

„Bărbații mint cu sinceritate”

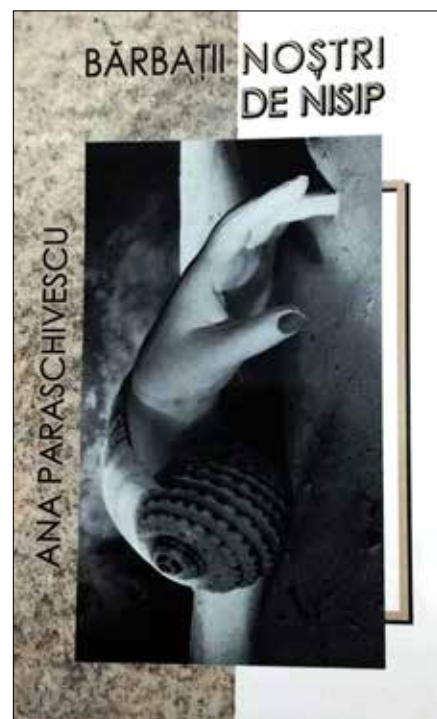
Viorel MUREȘAN

Teoria literară ne arată că pe măsură ce ne apropiem de zilele noastre, ideea genurilor „pure”, ba chiar a genului ca „instituție”, rămâne tot mai îndepărtată. Paradigma noilor autori a devenit mai largă în raport cu a celor din urmă cu o jumătate de secol, prin noianul de metamorfoze survenite în viața noastră socială. Fenomenul pare mai evident în volumele de poezie, acolo unde subiectivitatea și tensiunea dintre eu și lume sunt mai accentuate. Dilema încadrării unor texte într-o diviziune literară consacrată ni se impune în fața unei apariții recente, *Bărbații noștri de nisip*, de Ana Paraschivescu, Editura Aius, Craiova, 2022. Volumul cuprinde paisprezece poeme scrise într-o manieră, pentru noi, dezarmantă. Aproape nimic din convențiile textului liric. Și totuși, ele au raporturi veridice cu viața și o coerență interioară ce le împinge în zona esteticului. Ficțiune fiind, ne mai rămâne să vedem în ce mod ne propune autoarea iluzia realității. Prima tentativă de a lămuri cât de cât lucrurile o găsim pe coperta a patra, sub semnătura lui Claudiu Komartin: „Galeria de personaje din acest al doilea volum al Anei Paraschivescu aduce în fața cititorului paisprezece «bărbați de nisip» care amintesc, măcar prin onomastică, de jocul de tarot, cu avatarurile sale circumscrise simbolizării oculte. Poemele Anei Paraschivescu sunt însă realiste, directe și empaticе, venind pe filiera figurilor din *Spoon River* descrise de Edgar Lee Masters. O carte subțire și pitorească a unei poete ajunse la maturitate.”

Titlul, fericit ales, face parte din fiecare pagină a volumului, e imprimat în filigran în toate poemele. „*Bărbații noștri de nisip*” au ca prototip „antieroul”, sunt figuri plate, unorii cu existență predominant gramaticală: Inchizitorul, Răzbunătorul,

Spânzuratul. Atributul substantival din titlu sugerează principala lor trăsătură de caracter: *labilitatea*, căci nisipul are proprietățile apei, ia forma recipientului în care este așezat. Vocea narativă este doar cea auctorială, iar destinele protagoniștilor nu se interferează în nici un punct. Într-un fel, ei sunt niște damnați. Primul este Inchizitorul, personaj coborât direct din Evul Mediu și din Dostoievski, ori, poate, din Kafka. Scenariul pare al unei execuții prin ardere pe rug, iar acumularea detaliilor printr-o enumerație lapidară reproduce circumstanțe veridice și precedă un deznodământ previzibil: „dimineață / o rugăciune în minte / un crucifix prins în perete un pat cât două scânduri / o masă un pahar cu apă rozariul / metanie după metanie însemnate de / Dumnezeu cu răbdare / genunchii au vânătași ca bătăturile / ochii o strălucire stranie” (*Inchizitorul*). Imaginea rugului este de infern embrionar, redat cinematografic, însă cu groase tușe naturaliste. Iar actantul ei este un agent al lui Satan: „cineva citește o hârtie mulțimea amuțește / femeia e serioasă / când începe să ardă miroase mai întâi părul apoi / se aude un sfârâit pielea se / topește pe alocuri / grăsimea picură în valvătaie pe picioare / pielea se / strânge ca papirusul fața i se dezgolește treptat / dinții rămân albi ochii ies din orbite nu / mai are buze mâinile îi rămân legate / câteva degete flăcările trec prin trup / caută inima nu contează a murit / arde mai multe ore” (id.).

Extraterestru e, între personajele cărții, spectatorul prin definiție, martorul tăcut. Prima secvență îi pune la lucru toate simțurile în slujba cunoașterii universului uman, în care a ajuns din întâmplare. Pentru el, primul atu al omului ar fi accesul la principiul *mimesisului*: „e inofensiv / foarte tăcut / observă pământul

/ știe cel mai bine din ce e făcut / cum funcționează ce e greșit în formulă / nu doarme nu mănâncă observă / oamenii încep să-l exaspereze / le vede mimica le aude cuvintele / privește când fac dragoste / a râs o singură dată crede / mimesis ninge / în rest e liniște” (*Extraterestru*). A doua jumătate a poemului îi conferă eroului unicitate, prin raportare la semenii lui: „ceilalți studiază alte planete” (id.). Personajul eponim din *Răzbunătorul* e introvertit, are numai viață interioară: „are mâinile puternice când doarme / altfel e firav se tot gândește”. În construcția sa paradoxală intră și o tușă urmuziană: „dă târcoale cotețului de găini / are una preferată / ea se sperie el se sperie noaptea”. *Numerul* conține, prin titlu, gândul numărătorii sau al recensământului, prin trimitere la a patra carte din *Pentateuh*. Nu doar că e parodiată ideea din cartea *Torei*, dar poemul glisează spre existențialism, lăsând un gemuleț transparent înspre condiția lui Sisif: „unul după unul două după două trei

după trei patru / după patru cinci / un bărbat numără corpuri cerești în fiecare seară / sunt stele / obosește doarme liniștit / a doua zi o ia de la capăt de unde a rămas”. Nenunțului dintr-un poem omonim poeta îi dăruiește un portret din câteva linii ce marchează ceea ce se numește „poetica absenței”: „e un fluture pe o creangă / sub o floare nedesenată”, „cravata e nefolositoare / pătura un mormânt în care singurătatea / doarme / dezbrăcată”.

Spânzuratul decupează o secvență nenorocită din viața unui copil care își descoperă tatăl atârnat. Principiul ordonator al poemului, impus încă de la primul vers, este analogia: „un fel de Christ mergând pe aer / labele picioarelor mișcându-se lent / copilul privește uimit tace / bărbatul e mai înalt / se mișcă imperceptibil / liniște”. Întregul text se sprijină pe ambiguitatea întrebării din final: „ce face tata acolo sus”, unde adverbul indicând locul se încarcă religios de la pregnantă imagine a incipitului. *Sociopatul* e un poem de un realism crud, cum nu sunt altele în carte. Mediul social pe care îl ilustrează e tangent celui din *Flori de mucegai* și nu departe de acela din *Poemul invectivă*. Și tot ca acolo, natura protagonistului e alcătuită din lumini și umbre, din abjecție și candoare: „I-am iubit nu știu ce să zic / era blând nu m-a bruscat niciodată”, urmat de: „era puternic o namilă / cu mușchii ieșiți prin haine // schimba puțin scenariul / le omora în alt ritm fiecare cu ritmul ei”. Fizicianul e cel mai teatral dintre „bărbații noștri de nisip”. Abundența de verbe din text, toate la timpul prezent, e un semn al repereziciunii cu care se succedă gesturile teatrale într-o tramă având ca protagoniști bărbați, femei și umbre. Cosmosul însuși pare să ia parte la însuflețita reprezentație de pe pământ: „stelele ies din nori în timpul spectacolului de teatru”. Principala convenție, în care toți sunt prinși, e „minciuna”: „bărbații mint cu sinceritate / nu asta știu femeile care mint cu sinceritate / umbrele care mint cu sinceritate”. Universul Lucrătorului e unul aborigin, în care: „pă-

mântul hlizește colți firavi în soare”. Mai apare și: „un nechezat de cal stingher / un cântec de petrecere”, iar gestică protagonistului e frustă, ca a „robului” arghezian: „înghite scrâșnește scuiță în palme se ridică / accelerează și plugul intră adânc în carne”.

Portretul Soțului e un puzzle reconstituit din trăsături morale, fizice și crâmpie de viață dusă în comun: „talent mai bine înclinație / abatere de aproximativ 30 de grade de la normal”; „din ochii albaștri îi curge rimelul”; „e trist și nemulțumit / mersul lumii e strâmb / merită mai mult”. Pe deasupra reprezentației dreptunghiulare, compusă din fragmente de memorie, plouă cu un șir de „da”-uri monologate. Maharajahul credem că e o poreclă cu care Ana Parascivescu își alintă un protagonist. În portretul lui se pot descifra semnele unui rafinement masculin remanent, prin care se distinge printre ceilalți: „el trece cu fruntea senină prin odăi / femeile sunt în grădină / lasă atenții / miroase un voal o batistă / le știe circumvoluțiunile nopților / e atras ca de lună / îi place singurătatea din cameră / urme de trup de femeie / fiecare altfel”. Definitiv pentru personaj e această pregnantă comparație: „doar el ca un colț de stradă / unde ruginește un semn de circulație”, prin care titlul, *Maharajahul*, devine ironic. Grațiosul trăiește, simultan, mai multe vieți, asemenea crailor de Curtea Veche, e vanitos și afectat, are existență, mai ales, nocturnă, spirit boem și subtilități comportamentale de dandy. Ne îmbie la această apropiere de un prototip literar caracterizat prin reveria crepusculară, cu prisosință, ultimul vers: „nici dansator nici instrumentist / o roabă care merge pe vârfuri / un obiect de iluminat / o suveică de pe care se deapănă seara / o placă de faianță la ofertă are nasul fin / simte ce are de făcut / capacitate înfinită de combinații / înțelege îngerii le știe obiceiurile / îi asasinează înainte de orice încercare / nu strănută niciodată / nu face greșeli mai ales în amurg / știe limba cucuvelelor / o smulge o mestecă / o aruncă pe

furiș sub covorașul de la ușă / ține secretele într-o cușcă mare cu cifru / degetele îi alunecă precis / înăuntru sunt ochi de pisică”. (*Grațiosul*).

Jucătorul este singurul text în care instanțele narative se mișcă: ideea de dialog e inoculată prin adresarea directă: „e rândul tău mută aruncă schimbă / ia zarul din mijloc / du-l în culise șterge piesele de praf / gândește fiecare zi a săptămânii aduce din / valea plângerii ochii verzi ai iubitelor / zbate copitele calului pe tablele legii / bea pahare cu șoricioaică vede bătaia din / urmă”. Scenariul jocului în care e prins personajul, dar mai ales recuzita: „zaruri”, „culise”, „piese”, „tablele legii”, „pahare cu șoricioaică”, propun o imagine a existenței și mutarea ei de pe tabla de joc în realitate, din perspectiva hazardului și, oarecum, aflat la mâna destinului. În partea a doua revine un narator omniscient care spune o poveste absurdă: „el a rămas greu a făcut o iapă bălțată / pe care încălecă regina jună / cu salbă în jurul taliei cenușii”. Un vers al poemului se remarcă prin recurență: „mută aruncă schimbă”. Sunt acțiuni și gesturi ale *Jucătorului*, care i-ar putea defini profilul. Ultimul personaj e tratat cu mai multă ironie decât confrății săi, fiind reprezentat printr-o ființă mitologică monstruoasă: centaurul. Acuzat de răpire de femei celebre, aici conturul lui cade în caricatural: „călăreț și cal simultan / masculin fără alte posibilități” (*Centaurul*). Șarja devine impetuoasă, dobândind accente de teatralitate comică: „mâncărimea de spate se combate utilizând / coada / alte mâncărimi trec prin sărituri” (id.). Finalul poemului și, totodată, al cărții, printr-o singură tușă, taie o fereastră subțire în peretele alegoriei: „un cal fără cap a făcut ieri accident / se caută bărbat potrivit să-i doneze un început de chelie” (id.). O carte amară, discret autoreferențială, ținând echilibrul între inovația tehnică ce vizează hibridizarea genurilor și un imaginar poetic firesc, așa ni se pare la sfârșitul lecturii volumul *Bărbații noștri de nisip* al Anei Parascivescu.

Fenomenul Ștefan Augustin Doinaș

Imelda CHINȚA

Ștefan Aug. Doinaș. Avatarurile primei postumități este un studiu monografic semnat de George Vulturescu, apărut la Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2022. În *Nota autorului* este menționat faptul că paginile studiului sunt parte dintr-o teză de doctorat și continuă lucrarea *Ștefan Aug. Doinaș. „Tiparele eterne” și poetica orizontalității*, ca un omagiu adus poetului la aniversarea a 100 de ani de la naștere. Studiul este conceput în trei capitole, o secțiune de interviuri, discursul poetului rostit în cadrul Colocviilor de literatură de la Satu Mare cu ocazia împlinirii a 75 de ani a poetului, de asemenea secțiunea intitulată *Anexe* cuprinde fotografiile din arhiva personală a lui George Vulturescu.

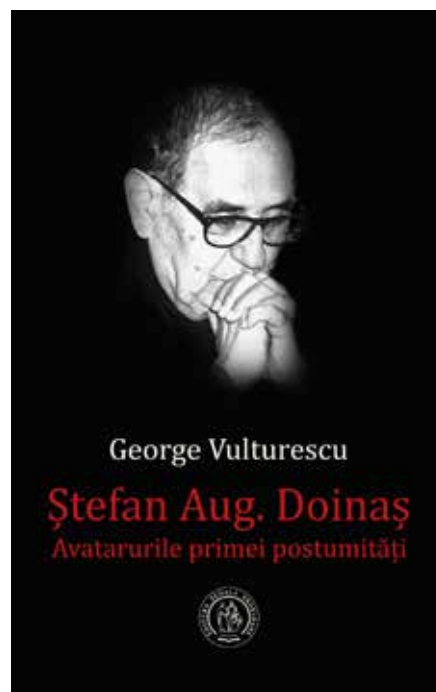
George Vulturescu realizează o cercetare extinsă a operei lui Doinaș, luând în considerare tot ceea ce s-a scris despre autorul *Mistrețului cu colți de argint*. În prezentul studiu sunt abordate atât opere cunoscute, cât și cele ignorate de-a lungul vremii de obiectivul critic.

T de la Trezor, singurul volum de proză publicat de poet, a fost receptat ca un experiment și considerat ca insignifiant în raport cu opera poetică. Lumea textului este o provocare pentru Doinaș și în interiorul ei concurează „viața reală”. Prozatorul Ștefan Augustin Doinaș ambiționează să-și provoace lectorul la o „hermeneutică a scripturalului” cu scopul de a descoperi sensuri. Proza se distinge prin inovațiile narrative și printr-o stilizare ideatică provocatoare, dar și o anume poeticitate grație palierului discursiv în care a excelat. George Vulturescu abordează proza dintr-o perspectivă sintagmatică și paradigmatică. Cercetarea cuprinde reflecții asupra operei de suprafață, pentru ca mai apoi discursul să capete amplitudine și profunzime, o cartografiere detaliată a simbolurilor, a stilului într-o

abordare intertextuală. Doinaș a cochetat și cu alte genuri cum ar fi opera dramatică, însă s-a dovedit un segment în care nu a excelat: „adversitățile și «ițele încâlcite» s-au țesut în jur, ducând la neîmplinirea sa ca **dramaturg**”. Doinaș activează deopotrivă și în sfera literaturii pentru copii, un „domeniu periferic”, dar ludic ce îi permite poetului evadarea. Dimensiunea baladică și cea cultă coexistă, iar ritmul poveștii versificate se desfășoară într-o curgere alertă, dinamică: „Căci așa era, odată, / împărțită lumea toată: / cel bogat avea destul, / însă nu era sătul; / cel sărac avea un pic, / parcă nu-i lipsea nimic»”.

Poetica lui Doinaș se distinge printr-un echilibru care își are descendența în creațiile lui Al. Phillipide și Călinescu, iar „neoclasicismul spiritualizat” este pe linia lui Ion Pillat. Poemele însumează mai multe „vârste lirice”, toate însă evidențiază un poet care este „obsedat de perfecțiune”. Ștefan Borbély îl consideră ca făcând parte din familia „de spirite superioare” a „umanismului modern: T.S. Eliot și Paul Valéry”. Doinaș se joacă neconștient cu lirismul său, este când contestatar al convențiilor, când avid să le respecte, cum observă Radu Călin Cristea. Poetul realizează din poezie un spectacol, iar „foamea” pantagruelică *de ludic aduce în scenă bufoni, nebuni, prinți, clovni*.

George Vulturescu și-a asumat o misiune dificilă de a reface, din cuvinte, portretul scriitoricesc al lui Ștefan Augustin Doinaș. Cartea este rezultatul unei cercetări acrobate, perseverente, o sinteză a fenomenului Doinaș a cărui operă se compune din vârste distincte. În interviul acordat lui George Vulturescu, Doinaș mărturisește că rostul poeziei este o mediere între real și transcendent și că „poetul are mai multe vârste (una a copilăriei, alta a cinismului, alta a meditației, alta a

pasiunii, alta a lamentărilor, și așa mai departe) și destul răgaz pentru fiecare din ele”. Autorul *Mistrețului cu colți de argint* a însemnat un fenomen literar pe care exegetul îl cu-prinde, fără a avea pretenția exhaustivității, într-un studiu pertinent, concentrându-și cercetarea pe structurile singulare ale creației lui Doinaș, pe particularitățile care-l individualizează în peisajul literar. Vulturescu își propune să-l scoată pe Doinaș de sub incidența *Mistrețului cu colți de argint* și să ne ofere o viziune în extenso a scrisului său. Noutatea constă în abordarea bidimensională, din unghiuri diferite, luând în considerare atât vocile care au interpretat critic opera, cât și dimensiunea hegeliană care vizează corespondența dintre devenire și creația artistică. George Vulturescu este tributari unei hermeneutici textuale urmărind în studiul său toate etapele analizei discursive: de la identificarea creațiilor la investiga-re, înțelegere, cercetare vectorială care vizează deconstrucția textuală până la asamblarea viziunilor, concretizată într-un dialog critic de

care s-a bucurat opera lui Doinaş. Exegetul trece în revistă textele mai puțin cunoscute, dar și pe cele foarte apreciate, efectuând sistematizări conceptuale abordate din perspective intertextuale. Ceea ce surprinde este interferența autor-text-interpret într-o redare holistică. Se accentuează deopotrivă etapele distincte ale creației lui Doinaş care mizează pe transfor-

mare, pe transfigurare în funcție de vârstă, de experiențele acumulate. La finalul interviului cu George Vulturescu, poetul mărturisește că anii „țin de calendar, iar calendarul este o simplă convenție. Durata vieții nu se măsoară în ani, ci în fapte de valoare. Suntem în fiecare clipă pe o culme, deci mărginiți de o parte și de alta de abis, și ca atare pradă unui fragmentarism, de îndată ce

simțim timpul ca fiind format din... atomi temporali. Dacă, însă, îl trăim ca pe un *continuum*, el nu este decât un permanent apel la extaz”.

Ștefan Aug. Doinaş. *Avatarurile primei postumități* este o monografie serioasă, atent realizată, un studiu compact, George Vulturescu oferind lectorului o viziune holistică, organică a creației vaste a lui Ștefan Augustin Doinaş.

Mangini – Invisible Signs

Daniel MUREȘAN

Dacă Sinele este Unul, dacă nu mai există nimic în afara lui, oare ce rost mai are lumea? O parcurgi, și gata? Cred că e nevoie de ceva contrast; nu poți scrie pe o tablă neagră cu o cretă neagră. Iar acest contrast este Lumea. Ea există pentru noi, cei care trebuie să aflăm cine suntem. Când înțelegi cine ești sau când realizezi că nu ești ce pari a fi, orice practică spirituală încetează. Iar eu vreau să fiu Sinele, Eul vreau să se dizolve în Sine.

La fel s-au dizolvat cei aproape 40 de ani de carieră ai lui *Miki Mangini* în primul său album solo. Super-talentatul baterist s-a ocupat de tot: compoziție, versuri și producție. Finalul este unul interesant, eu așteptându-mă la ceva mai progresiv, având în vedere ultimii ani petrecuți de Mike la *Dream Theater*. Și totuși, *Invisible Signs* este un interesant mix de heavy-rock, alternativ și industrial, plin de energie și dinamism. Zece piese care amestecă perfecționismul heavy-ului anilor '90 cu alternativul noului mileniu, dar și cu hard rock-ul nealterat.

După plecarea lui Mangini de la *Dream Theater*, albumul acesta este ca un panaceu, el distanțându-se de sunetul elaborat al trupei, deoarece trecutul trebuie să rămână în trecut. Trupa lui Mike e de zile mari: vocea și chitara fostei *Evanescence*, *Jen Majura*; *Tony Dickinson* cu un bass superb, ce ține ritmul întregului album; *Ivan Keller* și *Gus G.*, doi chitariști experimentați.

Una peste alta, un prim album solid, reușit, ce ne dă speranță la alte materiale discografice marca Mangini. De ascultat!

Tracklist:

1. Freak Of Nature
2. Invisible Signs
3. Habit To Change
4. Not Drowning
5. Deep Inside
6. Saying Sorry
7. So Alive

8. Glamorous Shades
9. It's Noise
10. Let Me Shine
11. Seek And Find
12. Black Box

Mike Mangini Media 2023

Componență:

- Jen Majura (voce, chitară – *Equilibrium, Evanescence*)
- Gus G. (chitară – *Ozzy Osbourne, Dream Evil, Mystic Prophecy, Arch Enemy, Jorn, Doro, Kamelot*)
- Ivan Keller (chitară – *Jelusick, Animal Drive*)
- Tony Dickinson (bass – *Soto, Art of Anarchy*)
- Mike Mangini (baterie – *Dream Theater, Extreme, Annihilator, Mullmuzzler, Mike Keneally, Steve Vai*)

Carmen ARDELEAN

De iuventute

Pentru unii dintre noi, 1 Decembrie înseamnă (și) altceva decât defilări și discursuri, mâncare tradițională și cântece patriotice, spectacole de muzică populară și stegulețe fluturate în/de vânt. Pentru elevi și profesori ai Liceului Pedagogic „Gh. Șincai”, 1 Decembrie, sărbătorit în avans, în 29 noiembrie, a însemnat, în acest an, o inedită întâlnire cu poezia tânără, vie, nouă, a celor care și-au reunit visurile și condeii sub denumirea de Societatea Singuraticilor din România: Raul Cozlean, Toni Chira și Vasi Prode. A fost, dintr-o dublă perspectivă, o premieră, căci cei trei tineri poeți, toți studenți clujeni la UBB, Facultatea de Filosofie, au deschis, la Zalău, seria unor lecturi publice pe care și le doresc numeroase și de calitate, în fața unor adolescenți pentru care a fost o primă întâlnire cu literatura postmodernă.

A deschis recitalul de poezie Vasi Prode (n. 2002, Sibiu), poet deja extrem de activ în lumea literară. A participat la Junimea XXI, „Lecturi în atelier”, din cadrul proiectelor de poezie ale Muzeului Național de Literatură din Iași, ediția 12, la Institutul Blecher, ediția 266, la Poets in Transylvania, ediția a IX-a, la Festivalul de arte performative ECOSISTEM, ediția 1, la Atelierul de Poezie din cadrul Festivalului Super, din București, în 2020 și la Noaptea albă a poeziei din cadrul FILIT 2023. A publicat poezie pe site-urile, platformele și revistele literare *O mie de semne*, *Noise poetry*, *Euphorion*, *Poeticstand*, *Șangri-la*, *Observer cultural*, *Poesis International* și *Tomis*. A câștigat premiul revistei *Observer cultural* la concursul național de poezie „Același cer ce nu e – Constantin Virgil Bănescu”, ediția a XIII-a, 2022. Lecții emoționante despre sine și lume, lecții despre detaliul autobiografic ridicat la rang de simbol, despre integrare și dezintegrare într-un spațiu existențial marcat de provizorat și inconsistență ne-a oferit Vasi Prode.

În singurătate îi poți frânge pe ceilalți de la distanță se învață ruinele, apusul înghițit de casele interbelice din vale, cheresteaua fiecărui vis blocat în cap adânc peste care nu poți trece cu simpla imaginație depășește-ți oasele, am spus, barierele din jurul tău încolăcite strâmt ca un corset gri și rece tăcerea modelată din afara ta să provină numai din tine, deși mandibula dinadins începe să te strângă mai apăsător renunță: nimeni nu te privește acasă în singurătate de pe-o zi pe alta

Raul Cozlean (născut la 17 iunie 2003) a recitat anul acesta la Cenaclul UBB coordonat de poetul Ion Mureșan și în cadrul Open-Micurilor organizate de Lena Chilari. A publicat în Revista „Familia” și pe platformele literare „O mie de semne” și „Noise Poetry”.

O poezie gravă, din care transpar neliniști puternice, o poezie în care alternează narativitatea și lirismul, în care fraza amplă dezvăluie generos fluxul conștiinței, o poezie a finitudinilor iminente care ne bântuie și ne înfioară scrie tânărul zălăuan.

reflexie
 țipetele copilului din casa de alături,
 fumul dens de țigară ce îmi invadează
 nările și ochii pierduți în liniștea rezultată.

lanțurile frecate de beton anunță prezența gingășiei iar privirea bestiei se va lăsa încet în pământ.

la granița singurătății cu empatia întotdeauna se va produce sticlă.

sticla va produce la rândul ei sticlă,
 sticlă în care se reflectă țipetele,
 sticlă pe care o ții în mâini,
 în care îți privești vulnerabilitatea,
 în care miasele devin familiare.
 reflexia nu dispare în urma furtunii pentru că totul e reflexie.

reflexia din sticlă îmi spune că emoția e ascunsă-n pene de curent,
 în singurătate,
 într-un dreptunghi negru ce își arată vidul.

totul e reflexie.

de la perna pe care îmi sprijin capul seara până la produsele de patiserie făcute cu o seară înainte de a fi puse pe rafturile murdare de scâncet, tumori și ataraxie.

știi că sarea de mare va cădea peste toți oamenii cu care te-ai întâlnit,
 oameni cu care te-ai operat reciproc.
 bisturie ascuțite și pansamente îmbibate în cloroform, calmarea bestiei.

Toni Chira (născut la 11 iulie 2003) a publicat în revistele *Poesis Internațional*, *Vatra*, *Steaua*, *Scena9*, *Opt Motive*, *Tomis*. A co-organizat *Maratonul de Poezie Online 2020* și *Cenaclul Brumarul*. A citit la *Institutul Blecher*, *Nepotu' lui Thoreau*, *Cenaclul Republica*, *Festivalul Poezia e la Bistrița*, *Stand-up Poetry Alba Iulia*, *Strada Fără Nume*, *Festivalul Internațional de Poezie București* și *Cenaclul Matca*. Sensibilitate și profunzime, maturitate și tensiune lirică demonstrează tânărul student la filosofie și istorie într-o poezie în care se re-unesc revolte interioare provocate de iubire, de istorie,

de timp și de mulți alți artizani ai existenței noastre:
 Să nu ai alt Dumnezeu decât furia.
 Să transformi învelișul pietrei în carne
 Și să o iubești până se ridică-n picioare.
 Să fii, cu toată convingerea, în zadar
 Sau să te ghemuiești lângă mine când spun:
 lubește-te pe tine însuși cu ură.
 Fii numai ce simți când simți că te sufoci.

A fost o sărbătoare a cuvântului rostit iscusit, o sărbătoare a limbii române, deci, implicit, o sărbătorire autentică a României, iar meritul e al celor trei tineri poeți iubitori de cuvânt, pentru care, ca pentru noi, audiența, *limba română e patria*.

Caliopia Tocală

Și eu baletam pe razele de mătase...

Și eu baletam pe razele de mătase
 ale mării spre cer, în sus, tot mai sus,
 înspre talerul incendiat al înaltului,
 iar sulitele sale lichide îmi mângâiau
 cu atingeri febrile norii din jur.
 Toți așteptau o minune, un spectacol tragic.

Minunile sunt în noi, le ziceam eu,
 continuându-mi urcușul spre soare
 care își epuizase și armele,
 în încercările lui de a mă arde.
 Dacă nu ajung în centrul soarelui cu inima,
 de pe margine pot simți gheața lui, decât.

Și revărsam atâta iubire-jar peste pământ,
 să ajungă și-n colțurile obscure ale conștiinței,
 cercuri de beton armat, nepenetrabile luminii,
 atârdate-n periferia legii,
 până la dizolvarea definitivă.

Ninge infernal și arțăgos

Ninge infernal și arțăgos pe arcada ochiului drept
 iubire aprinsă rudimentar de relicvele trecutului sterp,
 în fâșii monstruoase de realitate.
 Stelele seucid între ele, într-o mișcare precisă,
 hexagonală, luminând întunericul de pretutindeni,
 opacizând bucuria și relațiile dintre oameni.

Să se ridice lumina,
 să se anuleze istoria ofensatoare dimprejur
 și să se înalțe iubirea, da, iubirea pură!

Marcel LUCACIU

Mitologii naturiste

Vremea vremuieste, impasibilă, repetându-și anotimpurile, tinerețile și bătrânețile. Noi, cei pe care i-a ajuns din urmă iarna, privim spre înaltul cerului cum se cern anii prin sita vârstelor și ne întrebăm, uneori, în ora de singurătate: Oare câte dintre visurile noastre s-au împlinit?...

Ne-au răvășit astfel de gânduri, citind o plachetă de versuri, semnată de Luiza Zaharia, plachetă ce poartă îndrăznețul titlu *Ars poetica* (Editura Napoca Star, Cluj-Napoca, 2023). Luiza Zaharia (n. 23 septembrie 1954, Ploiești) este licențiată a Facultății de Istorie, Filologie și Științe ale Educației din Alba Iulia, specializarea limba română – limba engleză. A debutat cu versuri, în *Tribuna* (1987) și s-a remarcat printr-o ferventă activitate cenaclistică, participând, vreme de peste două decenii, la ședințele Cenaclului literar „Sylvania” din Zalău. A colaborat cu grupaje de poezie, proză scurtă și teatru, la revistele *Luceafărul* (București), *Transilvania* (Sibiu), *Sylvania* (Zalău), *Caiete Silvane* (Zalău) ș.a. După revoluția din 1989, a înființat săptămânalul *Șopârta* (devenit ulterior *Clepsidra*, 1990) și *Ziarul 7* (1994). O parte dintre poemele sale au fost incluse în antologiile *Sylvania '90* (Editura Clusium, Cluj-Napoca, 1995) și *Poeți sălăjeni ai Cenaclului Sylvania* (Editura Sylvania, Zalău, 2007). Printre volumele care au văzut lumina tiparului se numără: *Senatorul* (roman), *Grădina Maicii Domnului* (povești pentru copii), *Rugă* (poezii), *Căpșunica* (versuri pentru copii), *Dilema alimentației* (proză eseistică).

Ars poetica e un florilegiu ce cuprinde 39 de poeme vechi și noi, atent selectate și bine strunite ce lasă impresia unității de stil, în pofida caracterului extrem de eterogen. Poemele adoptă, cu intermitențe, versul clasic, versul alb și versul liber, în funcție de efuziunile lirice. Chiar dacă ele nu beneficiază de grupaje ori de secțiuni diferite, alura lor contrastantă, când tandră, când

acidă și tematica diversă (naturistă, mitologică, socială, religioasă) reușesc să creioneze plaiul românesc, respectiv acea neasemuită „gură de rai” cu flori de cais, crengi de liliac și nuferi ce cresc... din mlaștina tranziției. România „cu râuri de soare / cu munți de azur” este și ea Grădina Maicii Domnului (în 1499, însăși Fecioara Maria i s-a arătat și i-a spus Cuviosului Iosif de la Biserici: „... și aici e Grădina Mea!”). *Țara de dor* e, astăzi, un Paradis devastat de „manelo-cultură”, de minciună, de ipocrizie. Și totuși, din ungherele cerului, „pasărea iubirii” își face auzit trilul cu o rarismă devoțiune: „În cer singuratică / Pasărea iubirii cântă / Domnul își întinde mâna / Și presară Pământul / cu sunete de lumină” (*Mitologie română*). Prin intermediul acestor versuri, pe cât de simple, pe atât de cucernice, Luiza Zaharia reînvie mitul Păsării Măiestre, o pasăre care, în legendele românilor, este considerată regina păsărilor și mesagera zânelor. Potrivit vechilor tradiții, penajul ei multicolor răspândește în jur o lumină celestă. Ea trăiește izolat și cântă doar în singurătate. Se spune că oricine îi poate auzi cântecul fermecat întinerește. Merită să menționăm faptul că *Măiastra* este și una dintre primele sculpturi realizate de Constantin Brâncuși, sculptură ce reiterează deopotrivă motivul zborului și nostalgia locurilor natale. De altfel, poeta îl evocă pe marele sculptor într-o poemă temerară prin încercarea de a descrie momentul „dumnezeiesc de frumos” (Stănescu) al zămlirii unei capodopere: *Brâncuși, Cumințenia pământului*.

Majoritatea poemelor ne oferă o frumoasă certitudine și anume aceea a conștiinței valorilor perene, secondate de sentimentul apartenenței la cele două „patrii coincidente”, patria de pământ și patria de litere (cum ar spune Nichita Stănescu): „Sunt cetățean al limbii române. / Stau pe strada centrală-n cetate / cu luceferi la geamuri și is-

torii-n pervaz / mi se plimbă pe ușă tăcuți toți străbunii / în weekend fac party și chem și vecinii / Cantemir, Eminescu, Stănescu, Sorescu” (*Moștenirea*)...

Dincolo de satirele care înfierea-ză „răul veacului” (un veac ce alungă Poezia „pe computere prin biți”), se simte un suflu proaspăt și transparent o nevoie acută de neprihănire. Cenușul existențial se estompează grație izului naturist. Laitmotive precum codrul, munții cu fauna lor (puii de ciută, urșii, cerbii), salcâmi, caișii, teii etc. conferă o notă de vitalism, fiind menite să proclame întoarcerea omului la natură și, implicit, la credința divină. Pe de o parte, remarcăm turnura diafană a poemelor naturiste. Pe de altă parte, admirăm discreta lor muzicalitate, similară cu o litanie: „Creangă de cais / gând de rugăciune / cine te-a visat / cine te-a nflorit? / Îngerii din cer / când și-au rupt aripa / floarea ți-au atins / creangă de cais!” (*Creangă de cais*).

Inflexiunile timbrului poetic sunt remarcabile, în tot acest mozaic scilpitor, și ele dau naștere, deseori, unor stihuri memorabile grație aliterăției: „nimeni s-audă alăute departe / vestind de alaiuri în stranie de aur!” (*E toamnă în Grădina*

Eden). Nu trebuie neglijate, apoi, nici poemele scrise pe spații mici, care pot fi situate în apropierea hai-kuurilor: „Între două lumi – timpul / o carte de credit cu un nume / de cifre” (*Suspans*).

Sobră și elegantă, placheta *Ars poetica* se constituie într-un compendiu al tonalităților și al registrelor stilistice pe care autoarea le-a exercitat, îndelung, probând, la finalul unui periplu liric sinuos, o anumită

știință a versificației, complinită de o matură iscusință a meșteșugului poetic. E dovada unui talent care trebuie cultivat, în egală măsură, cu multă ardoare și cu multă perseverență.

Texte de trecut (in)existența

Ioan F. POP

De mic, am manifestat doar o pasivitate de înfrînt, de capitular în fața presiunilor prea mari ale vieții, de neadaptat la imperativele ei. Chiar și unele dorințe le-am obstaculat cu trăiri prudentiale, cu fobii și timidități dezaptative. Amploarea unui deziderat nu-și găsea debușeul, flacăra unei dorințe se stinge chiar în momentul apogeului. O sumă de trăiri idealizate își ratau mereu realitatea. Un oftat adînc se transforma într-un rictus. Raportîndu-mă mai mult la natură decît la oameni, totul mi se părea de o copleșitoare absurditate. Căci voiam să deprind doar detașarea arborilor, serenitatea ierbii, calmul pietrelor și inocuitatea pămîntului. Relaționam cu neîncredere și cu o mare doză de timiditate cu alteritatea, abordînd o dubitativitate și un scepticism funciar. Totul era trecut prin filtrul îndoielii și al circumspecției, neavînd încredere decît în cei foarte apropiați și în natură. În mijlocul naturii mă simțeam în largul meu, eliberat de orice apăsare și suspiciune. Natura mă *apropa* în tot ceea ce făceam, dar, mai ales, mă predisunea la reverii din care mă trezea doar lăsaarea serii și strigătele îngrijorate ale bunicii. Ca atare, am tot încercat să merg în paralel cu lumea pînă am alunecat în fluxul ei necruțător, din care tot încerc să scap agățat de aripa cîtorva cuvinte.

*

Binele și răul există doar pentru că le putem găsi în maniheismul și antagonismul lor funciar. Răul ar trebui să rămînă doar o posibilitate alternativă liberă la înfăptuirea binelui. Libertatea nu presupune obligativitatea opțională a dihotomiei bine/rău, căci în binaritatea limitelor ei pot alege binele sau răul, după cum pot opta pentru pasivitatea totală. Deci, în cadrul libertății, există doar ceea ce aleg.

La limită, am putea spune că răul există în potență doar pentru a putea alege, în act, binele. Problema e că orice rău poate fi justificat printr-o intenție bună. Totuși, știind și înțelegînd datele răului, fundalul său malefic, putem alege, total liberi, binele. Putem face binele intenționat atunci cînd știm care este diferența dintre acesta și contrariul său – *privatio boni*. În rău ne asemănăm pînă la indistinție, în bine ne diferentîm pînă la unicitate. Cel care merită binele se îndoiește că îl merită, cel care nu îl merită crede că doar lui i se cuvine. Mai bine să ratezi încercînd de mai multe ori să faci binele decît să reușești din

prima făcînd răul. Mai bine să faci binele chiar și în mod prefăcut decît să faci sincer răul. După cum, mai bine să nu faci nimic cît mai des decît să comiți acte malefice. Unii știu valorifica binele și din cel mai mare rău, alții profită de răul din orice formă de bine. Mai bine să-ți cîștigi viața proiectînd-o în binele incert al eternității decît să o pierzi în concretețea răului efemer.

E mai preferabil să exagerezi datele binelui decît să le minimalizezi pe cele ale răului. Mai bine să faci binele perdant decît răul avantajos, dacă vrei să trăiești cît de cît înțelept și plăcut. „Nu e cu putință să trăiești plăcut fără a trăi înțelept, bine și drept, și nici să trăiești înțelept, bine și drept, fără a trăi plăcut” (Epicur).

*

Iubirea nu poate *funcționa* decît din afara oricărei îndemn sau imperativ, ea putîndu-se naște, *realiter*, doar din facticitatea propriei libertăți. Iubirea dezinteresată este apogeul oricărei libertăți. Chiar și iubirea divină capătă sens doar eliberată de orice constrîngere atribuțională. Iar pe aproapele îl poți iubi doar dacă nu ai nicio obligație în acest sens. După cum îți poți iubi dușmanii doar ducînd limitele libertății în propriul paradox. Cunoscuta apoftegmă augustiniană, „iubește și fă ce vrei”, nu este un voalat îndemn la libertinaj și emancipare sentimentală, ci un vădit imbold la virtuțile deturnante ale libertății provenite din dilecțiunea creștină. Sfințenia este ultima formă liberă a totalei deturnări umane. Transformăm necunoscutul absolut într-un relativ cognoscibil, departele cel mai îndepărtat în aproapele cel mai apropiat.

*

Deținerea oricărei forme de putere nu se poate manifesta decît discreționar, abuziv, machiavelic. Chiar și cînd se revendică de la divinitate, ea are iremediabil ceva pernicios în intemperanța și structura sa ocurentă. Puterea politică este singurul rău acceptabil pus să organizeze binele. Istoria re-prezintă tot *binele* care s-a înfăptuit în urma acestei forme pasabile a „banalității răului”. Răul, în istorie, dar și în cotidian, se întîmplă doar în posibilitățile lui maximale, binele, în schimb, se produce doar în datele lui minimale. Orice încercare rațională de a examina injoncțiunile politicului înseamnă, vorba lui Pascal, „a pune ordine într-un azil de nebuni”.

Vasile
BURJA

Polemici cordiale: Teologul Episcopului și al Bisericii Române Unite

Recent, Editura Vreamea a publicat o carte în seria Mica Romă XXI, sub titlul *Teologul Episcopului și al Bisericii Române Unite (1701-1773)*, care este o valoroasă teză de doctorat susținută de preotul Vasile Bărbat la Roma, în anul 1963, la Colegiul Pontifical Pio Romeno. Cartea este îngrijită de Conf. univ. dr. Laura Stanciu, care semnează și un studiu introductiv complex și competent, unde prezintă biografia autorului și arată valoarea cărții, exprimând în același timp unele considerații personale în legătură cu o serie de aspecte prezentate.

Autorul cărții, preotul Vasile Bărbat, s-a născut în comuna Sâncel de lângă Blaj, în anul 1925. După studiile primare în comuna natală se înscrie la Liceul „Sfântu Vasile cel Mare” din Blaj, iar după bacalaureat se înscrie la Academia Teologică din Mica Romă, de la care în anul II este trimis la Roma de către fostul său profesor, Ioan Suci, Administratorul Apostolic al Arhiepiscopiei. La Roma urmează cursuri de filozofie la Colegiul Urban De Propaganda Fide, iar mai târziu se specializează în istorie și spiritualitate orientală la Colegiul Pio Romeno, unde își va susține și teza de doctorat. Se stinge din viață la vârsta de doar 38 de ani, în anul 1963, murind în exil ca și înaintașul său Inochentie Micu Klein, cu dorul de a-și revedea țara, locurile natale și pe cei dragi ai săi, pe care, din cauza împrejurărilor istorice, nu a mai reușit niciodată să-i vadă după plecarea la Roma.

Lucrarea se înscrie prin tematică în rândul subiectelor controversate cu privire la înființarea Bisericii Române Unite în anul 1700, care au provocat polemici mai mult sau mai puțin cordiale de-a lungul tim-

pului și până în prezent. Subiectul controverselor prezentat în carte se referă la prezența unui Teolog „latin” pe lângă episcopii uniți care să asiste la procesul de unire a românilor ardeleni cu biserica Romei, început în anul 1700 de episcopul Atanasie Anghel. Acest proces nu a fost simplu și nu a însemnat doar hotărârea Sinodului de la Alba Iulia din octombrie 1698 sau cel din 4-5 septembrie 1700, ci mai ales implementarea ulterioară a actului unirii, desăvârșirea ei sub toate aspectele.

Originalitatea lucrării o putem aprecia pornind de la ideile filozofului blăjean Ioan Mică care a făcut o analiză admirabilă a sensului originalității în una dintre cărțile sale, *Teoria originalității în filozofie*. Plecând de la ideea că nu există originalitate absolută decât a Primului Creator, cu alte cuvinte nimic nu se naște din nimic, Mică distinge trei sensuri ale originalității: originalitate independentă sau în afara de orice model, originalitate în contrast cu un model și originalitate prin depășirea unui model oarecare. Cartea lui Vasile Bărbat este originală prin contrast dacă ne referim la modul în care autorul tratează prezența unui Teolog pe lângă primii episcopi ai BRU. Dacă adepții Școlii Ardelene au minimalizat sau chiar au considerat negativ rolul jucat de Teologi în desăvârșirea Unirii, viziune la care s-au raliat ulterior Zenovie Pâclișanu și mai echilibrat Augustin Bunea, autorul tezei consideră, dimpotrivă, că prezența teologului a jucat un rol important în maturizarea actului de la 1700, prin exercitarea atribuțiilor acestuia în ceea ce privește credința și morala, guvernarea, viața socială și culturală a Bisericii

Române Unite.

Prin semnarea de către episcopul Atanasie Anghel a „Jurământului și reversalului” în fața cardinalului Kollonich, la 7 aprilie 1701, Zenovie Pâclișanu consideră că „șeful real și adevărat al bisericii românești este teologul iezuit” și chiar dacă „Legea românească se păstra, e adevărat, neatinsă, episcopul însă și sinodul său devenise o simplă păpușă decorativă”. Opinia lui Zenovie Pâclișanu este preluată de la Samuil Micu Klein, care considera că prin prezența teologului „autoritatea episcopului este atât de redusă, încât el este doar vicarul teologului”. Plecând de la documentul Promemoria adresat de către episcopul Grigore Maior papei Clement al XVI-lea la 11 februarie 1773, corifeii Școlii Ardelene și implicit Zenovie Pâclișanu arată că documentele prin care s-a introdus în Biserică un Teolog de rit latin (A Doua Diplomă Leopoldină, o Instrucțiune a Papei și una a

cardinalului Kollonich) nu sunt autentice, fiind fabricate de călugării iezuiți și că prezența Teologului a fost cauza stagnării bisericii, a îndepărtării românilor de unire și a căderii episcopului I.M. Klein.

Ideile acestea au fost combătute chiar de Augustin Bunea, care demonstrează autenticitatea celor trei documente și arată rolul pozitiv al călugărilor iezuiți în realizarea unirii în credință cu biserica Romei, subliniind că opinia corifeilor Școlii Ardelene se datorează sentimentului național uneori exagerat pe care aceștia îl împărtășeau. Zenovie Pâclișanu a apreciat și el rolul deosebit pe care călugărul iezuit Bárányi l-a avut în realizarea Unirii.

Caracterul original al tezei lui Vasile Bărbat se fundamentează pe cercetarea unor documente autentice privind Instituția Teologului, găsite în arhive și publicate parțial în teză, și pe documentele privitoare la Unire și la Biserica Română Unită, publicate de Nicolaus Nilles în 1885, pe care le apreciază și Nicolae Iorga.

Primul capitol al cărții este de fapt o revizuire a literaturii de specialitate în care prezintă opinia scriitorilor români despre prezența Teologului pe lângă episcopii uniți, plecând de la documentul Promemoria compus de episcopul Grigore Maior. Autorul prezintă în continuare opinia corifeilor Școlii Ardelene, Samuil Micu Klein, Gheorghe Șincai, Petru Maior, care converg în aprecierea rolului negativ pe care l-au avut Teologii numiți pe lângă episcopi. La aceste opinii se raliază Simion Bărnuțiu și Eudoxiu Hurmuzachi, autorul unei opere în cinci volume cuprinzând „Documente privitoare la Istoria Românilor”.

Al doilea capitol al cărții lui Vasile Bărbat poate fi considerat un mic compendiu de istorie scris cu multă atenție, care face o sinteză extrem de clară a momentului istoric respectiv. De altfel, întregul demers doctoral al lui Vasile Bărbat cuprinde pagini relevante din primul secol al unirii religioase a românilor transilvăneni cu Roma.

Ca într-un roman, tensiunea cărții atinge punctul culminant în

capitolele VI și VII, în care Vasile Bărbat descrie relațiile dintre Inochentie Micu Klein și teologi. Dacă la începutul episcopatului relațiile au fost cordiale, Klein propunând chiar ca teologul să fie membru al dietei, acestea s-au deteriorat după anul 1743, ajungându-se ca teologul Balogh să propună înlocuirea lui Klein, iar Klein de la Roma îl excomunică pe teolog (tardiv și cu consecințe negative pentru el și biserică pentru că era deja plecat din Blaj). Vasile Bărbat își păstrează obiectivitatea prezentând narativ faptele care au condus la conflict, iar în finalul capitolului VII realizează un portret admirabil al episcopului: „Klein a fost un spirit idealist și luptător, de o inteligență superioară mediei și încrezător în puterea legilor și a cuvântului imperial... Klein a rămas cel mai mare om de acțiune politico-religioasă al Transilvaniei și cel mai puternic luptător pentru drepturile bisericii și ale națiunii române. Măreția sa constă într-o profundă viziune politică, socială și religioasă cu care a pătruns și înțeles aspirațiile cele mai intime ale poporului său asuprit... el a formulat un plan de acțiune clar începând lupta pentru realizarea idealurilor națiunii sale, idealuri de libertate și de dreptate politică, socială și religioasă.”

Petru Pavel Aron se opune și el Instituției Teologului, dar ajunge în final la o relativă colaborare cu aceasta, iar sub episcopatul lui Grigore Maior s-a renunțat la această instituție. Zenovie Pâclișanu pune acest lucru pe seama desființării ordinului iezuiților, în 21 iulie 1773, de către Papa Clement al XIV-lea.

Literatura studiată în alcătuirea tezei cuprinde numeroase izvoare inedite, editate și literatură adecvată, la care autorul se raportează în mod critic prin cele peste 500 de note menționate.

Referindu-ne la stilul utilizat în redactarea cărții de către Vasile Bărbat, apreciem faptul că deși este o lucrare științifică, este accesibilă prin claritatea expunerii și logica argumentației. Autorul revine uneori în text pentru a marca

importanța unor fapte, întâmplări, atitudini și prezintă adeseori scurte sinteze enumerative, care clarifică aspectele prezentate.

Exemplificăm spiritul analitic și capacitatea de sinteză a autorului prin modul în care prezintă atribuțiile teologului. Vasile Bărbat, după ce analizează cele trei documente (Diploma, Reversalul și Instrucțiunile), arătând ce au în comun și prin ce diferă, grupează atribuțiile teologului în trei clase:

- I. Credința și morală;
- II. Guvernarea bisericii;
- III. Viața socială și culturală a BRU.

Atribuțiile sunt extrase din justificările privind instituirea teologului. Rețin atenția cele privind viața socială și culturală a BRU. În acest sens, teologul trebuie:

„1. Să apere Biserica împotriva nobililor necatolici din Transilvania și să ajute clerul român să se bucure de privilegiile și de imunitățile acordate de împărat.

2. Să se îngrijească și să insiste pentru deschiderea școlilor și să dea o bună educare tineretului român.

3. Să se distribuie cărți și catehisme românești care să fie tipărite la Alba Iulia și să le elimine pe cele publicate de calvini”.

Concluzia la care ajunge Vasile Bărbat cu privire la prezența Teologului pe lângă episcopii români uniți și care subliniază caracterul original al tezei este următoarea: „În ansamblu Instituția Teologului a adus avantaje Bisericii și națiunii române, dacă luăm în considerare faptul că teologii au stăvilit mișcarea antiunionistă, au scris și au tipărit catehisme românești, au înlesnit multora posibilitatea de a studia și i-au apărat pe români împotriva pretențiilor nedrepte și arbitrare ale adversarilor lor”.

Prin această lucrare, preotul Vasile Bărbat se alătură marilor personalități culturale blăjene, pe care se sprijină limba, cultura și în general istoria noastră națională. Recomandăm cartea tuturor pentru că dincolo de informațiile transmise este o lectură frumoasă și captivantă.

Metapoetica unei existențe

Gheorghe GLODEANU

Aurel Scridon a debutat în 2019 cu studiul intitulat *Ecouri ale noului roman francez în literatura română modernă*. Inițial teză de doctorat, cartea a reușit să surprindă principalele influențe pe care acest curent experimental le-a avut asupra mai multor prozatori români care au izbutit să înnoiască fața literaturii autohtone. Este vorba despre Dumitru Țepeneag, Sorin Titel, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Radu Petrescu și Tudor Țopa. Pornind de la o bibliografie de ultimă oră, lucrarea a investigat o serie de probleme esențiale precum refuzul clișeeilor și al stereotipurilor, noua condiție a personajului, relația autor-personaj-cititor, raportul dintre viziunea ficțională clasică și realitatea caleidoscopică a „noului roman”, metamorfozele limbajului etc.

După o amplă cercetare de sinteză, Aurel Scridon revine în actualitate cu o interesantă monografie consacrată cunoscutului filosof și estetician Alexandru Husar (*Alexandru Husar. Metapoetica unei existențe*, Editura Tipo Moldova, Iași, 2022). Sugerat de lucrările exegetului, titlul studiului este bine ales. El anticipează esența investigației, accentul pus pe lucrările teoretice ale reputatului om de cultură. Cartea reușește să se impună prin originalitatea și meticulozitatea comentariilor, alcătuiind un pios omagiu adus cunoscutului exeget năsăudean. Fiind vorba despre un studiu monografic, Aurel Scridon surprinde toate aspectele vieții și activității profesorului Alexandru Husar, din momentul nașterii acestuia în data de 26 aprilie 1920 la Ilva Mare, județul Bistrița-Năsăud, până la trecerea acestuia în neființă survenită la 17 mai 2009, la Iași. Filosoful a recunoscut legăturile anteice care l-au legat de ținuturile năsăudene, dar și de dulcele târg al Iașului, unde și-a desăvârșit cariera universitară. În acest sens, într-un interviu publi-

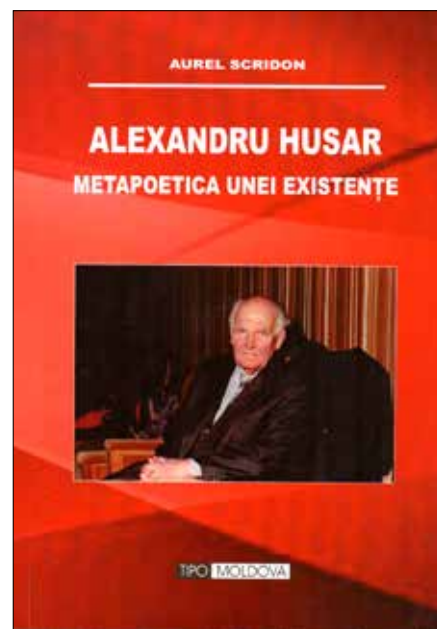
cat în cotidianul bistrițean *Răsune-tul* (11 iulie 2007), Alexandru Husar mărturisea următoarele: „Iubesc Iașul cum, în afară de Năsăud – pot mărturisi – nu iubesc nici un alt oraș al țării”.

Pentru a reconstitui profilul spiritual complex al filosofului, Aurel Scridon redă numeroase fragmente din corespondența acestuia și din diferitele mărturii ale colegilor și prietenilor. Îl ajută în acest sens volumul intitulat *Al. Husar în amintirile contemporanilor* (2010), antologie realizată de Margareta Husar, soția prestigio-sului profesor universitar. Unul dintre cei mai importanți corespondenți este Tudor Vianu, dar acestuia i se adaugă și alte nume sonore precum Constantin Ciopraga și Gavril Istrate.

Lucrarea conține șase secțiuni distincte, fiecare având în frunte câte un motto semnificativ. Capitolul dedicat poetului se deschide cu o mărturisire în care scriitorul își exprimă teama de omul care nu a deschis în viața lui o carte de versuri. Pornind de la mai multe creații programatice, Aurel Scridon circumscrie concepția autorului despre artă. În viziunea lui Al. Husar, poezia este o artă care înalță de la fizic la metafizic. Nu sunt uitate nici muzele ce au marcat tinerețea poetului, detaliu ce aduce un plus de savoare comentariului.

Al. Husar a fost și un remarcabil cercetător al istoriei, pasiune pe care a moștenit-o de la tatăl lui. Opiniile sale despre istorie se dovedesc exemplare: „Fără istorie nu se poate face nimic. Ajung mereu la concluzia că, după ce atâția ani am făcut și filozofie, și estetică, filozofia fără istorie nu rezistă, estetica fără istorie nu rezistă, politica fără istorie nu rezistă. N-ai voie să te pronunți fără perspectivă istorică. Numai văzând ce-au spus și făcut alții e de ajuns să-ți dai seama ce se mai poate spune și face”.

Memorialistul reprezintă o altă

ipostază a unei personalități proteice. În mod simbolic, Al. Husar afirmă că amintirile sale din *Periplu prin memorie* nu reprezintă opera sa, ci aceea a veacului în care a trăit.

Capitolul cel mai important al monografiei este dedicat exegetului, esteticianului și teoreticianului literar. În acest sens, Al. Husar și-a însușit opinia lui Elbert Hubbard, după care „arta nu este un lucru; este o cale”. Aurel Scridon comentează în profunzime o serie de lucrări precum *Întoarcerea la literatură*, *Ars longa*, *Metapoetica*, *Pro Eminescu* etc.

Foarte puțin cunoscută este activitatea de traducător a esteticianului. Acesta și-a însușit opiniile lui Günter Grass, după care „traducerea este cea care transformă totul pentru a nu schimba nimic”. Cercetând arhiva personală a profesorului, Aurel Scridon a găsit mii de pagini de traduceri din lirica universală, îndeosebi din poezia italiană, portugheză și cea franceză.

Amplu studiu monografic *Alexandru Husar. Metapoetica unei existențe* are meritul de a readuce în actualitate personalitatea complexă a unui important om de cultură.

Gheorghe MOGA

Mica Romă și Iuliu Maniu

La Editura Presa Universitară Clujeană a apărut, în condiții grafice deosebite, albumul *Mica Romă și Iuliu Maniu* având menirea „de a omagia personalitatea lui Iuliu Maniu și de a-l prezenta societății actuale ca pe un model demn de urmat”. Convins că Iuliu Maniu ilustrează „imaginea nobilă a intelectualului autentic creștin” și că acesta „a contribuit în mod substanțial la edificarea democratică a societății românești interbelice și s-a opus formelor de guvernare autocratică sau totalitară”, Cristian Dumitru Crișan (Episcop auxiliar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Făgăraș) apreciază că publicarea acestui album este „un prinos de recunoștință Marelui Maniu din partea Blajului greco-catolic, pentru a contura actualitatea mesajului său: lupta pentru neam și pentru Adevăr”. Coordonator al lucrării este Ioan Gabriel Ștefan, iar coeditorii sunt prof. Vasile Burja, pr. Cristian Borz și Ion-Andrei Gherasim. Dintr-un *Cuvânt înainte* semnat de Diac. Prof. Ion Buzăși, cititorul află că nu are în fața ochilor „un obiect de natură personală intimă”, nici o „colecție de portrete și note”, ci „un auxiliar științific al istoriei” comparabil cu monografiile istorice, în care textul și imaginea se găsesc într-o „armonioasă îmbinare”. În paginile intitulate „Iuliu Maniu și Blajul în fața istoriei”, prof. Vasile Burja prezintă mai întâi „legăturile genetice” ale lui Iuliu Maniu cu „Mica Romă”, legături care s-au realizat „prin intermediul a trei personalități cheie din istoria Blajului: Simion Bărnuțiu – unchiul lui Iuliu Maniu, Ioan Maniu – tatăl lui și Demetriu Coroian (vicar la Șimleu Silvaniei) – bunicul matern al lui Iuliu Maniu”. Descoperim în arborele genealogic al familiei Maniu, întocmit de pr. Cristian Borz, numele urmașilor celor de mai sus, cu toții pătrunși de cuvintele Sfinxului de la Bădăcin: „nici o jertfă nu e prea mare când este pentru neam și adevăr”. Legăturile „culturale” și sufletești își au începutul în anii când urmează cursurile școlii prima-

re la Blaj (1880-1883), au continuat în răstimpul cât a avut calitatea de avocat al Mitropoliei (1898-1915) și au rămas statornice. Este de reținut declarația lui Iuliu Maniu la popasul de la Blaj în drumul spre Marea Adunare Națională de la Alba Iulia: „Primul meu drum în Ardeal a fost spre Blaj. Este și explicabil lucrul acesta, fiind eu însumi blăjean și fiind Blajul cel mai intelectual centru, – de care se leagă cele mai sfinte și mai minunate tradiții ale neamului românesc. Am venit ca un prieten, ca un frate, care vrea să spună ce are pe inimă fraților săi, prietenilor săi”.

Zăbovind asupra paginilor care-i prezintă activitatea de avocat arhiepiscopozan, cititorul are în fața ochilor numeroase facsimile ce reproduc scrisorile/actele mitropolitului Victor Mihaly de Apșa (cel ce l-a numit avocat arhiepiscopozan) și ale lui Iuliu Micu Moldovan (îndrumătorul și sfătuitorul lui Iuliu Maniu pe toată durata acestuia la Blaj, ca elev și, mai târziu, ca avocat) adresate invariabil cu formulele „Spectate Domnule Avocat!” sau „Spectabilului Domn Dr. Iuliu Maniu”. (Latinismul *spectatus* înseamnă „reputat, eminent, de seamă”.) Demn de reținut este faptul că, nu doar pentru Mitropolie era deschis cabinetul de avocat al lui Maniu din Blaj, ci pentru toată lumea: „Față de clienți și în special pentru țărani avocatul avea o atitudine plină de înțelegere, oferindu-le consiliere juridică cu generozitate... Ionel Pop, nepotul, își amintește sfaturile primite de la Maniu când era stagiar la Blaj: «Nu le sfârâma (țărănilor – n.n.) nădejdea, nu-i umili cu ținută rece, neprietenescă. Adu-ți aminte de strămoșii tăi țărani, cu necazurile lor, ca și cei de azi»” (p. 13). Profesorul Vasile Burja enumeră și punctele de reper ale activității politice a lui Iuliu Maniu. Ilustrativ pentru coordonatele acestei activități este „Discursul lui Iuliu Maniu rostit la Alba Iulia, după citirea Rezoluției Marii Uniri de către Fericii Episcop Martir Iuliu Hossu”, discurs reprodus la paginile 91-96 ale

albumului.

Ultimul document facsimilat este certificatul de deces al lui Iuliu Maniu. Deși Iuliu Maniu a trecut la cele veșnice în 5 februarie 1953, „actul de moarte” eliberat de Sfatul Popular Sighet poartă data de... 20 iulie 1957! Nu este singura nedumerire. Cum să tragi linie (să lași necompletată) rubrica privitoare la studii? Cum să scrii „fără ocupație” în dreptul rubricii respective când decenii în șir, de la absolvirea studiilor de drept la Viena și Budapesta și până în 1947, a dovedit înaltă moralitate în îndeplinirea responsabilităților asumate, de la avocat la prim-ministru.

Paginile cu care se încheie albumul (intitulate *În loc de concluzie*) cuprind Testamentul lui Iuliu Maniu, Rugăciunea lui Iuliu Maniu, Resursele bibliografice și Anexele/Lista documentelor.

Se cuvine să amintim faptul că între resursele bibliografice regăsim volumele semnate de Marin Pop (*Corneliu Coposu și Blajul: destinul unei generații*, Zalău, Editura Caiete Silvane, 2015 și *Sfinxul de la Bădăcin*, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2023), precum și faptul că numeroase fotografii provin de la Casa Memorială Iuliu Maniu din Bădăcin și din revista *Caiete Silvane*. Această „biografie ilustrată”, tipărită cu sprijinul Protopopiatului Greco-Catolic Sibiu, se adaugă lucrărilor apărute în acest an, când se împlinesc 150 de ani de la nașterea lui Iuliu Maniu și 70 de ani de la trecerea sa la cele veșnice.

Din sufletul poetului picură cuvinte

Menuț MAXIMINIAN

În colecția *Scritori sălăjeni* a Editurii *Caiete Silvane* au apărut două volume aniversare la împlinirea a 70 de ani a scriitorului Viorel Mureșan. Cele două cărți oglindesc atât poetul, cât și criticul literar, două ipostaze în care îl regăsim în *Poarta de fildeș*, respectiv în *Monede în aer*.

Încă de la debutul din 1982, cu *Scrisori din muzeul pendulelor*, Viorel Mureșan și-a conturat un proiect liric ce a cuprins stări ale sufletului său, trăiri din locurile în care a prins rădăcini, știut fiind faptul că de o viață locuiește în Surduc, în Țara Silvaniei. „Scriu pe colțul lăuntric al ochiului meu / fraze cu sânge mâncat de furnici / când o rază de soare / când o rază de lună”, ne spune poetul în *Monede în aer*, amintindu-ne de pilda în care Mitropolitul Bartolomeu nu dorea să fie numit *Leul Ardealului* pentru că, la bătrânețe, leul cade istovit și este mâncat de cele mai mici vietăți, furnicile.

O poezie ce surprinde stări ale vieții omului, ale societății în mijlocul căreia se află, conturându-se în silabe coapte „gata să cadă / în hățușul de spini”, unde poetul este prezent, aducându-le mai apoi în faguri. Nimic nu se poate zidi fără sacrificiu, iar poezia, fie ea scrisă la fereastra casei, în mijlocul unui parc, sau pe crestele munților, presupune, la rândul ei, o înfrânare de la ipostazele lumii și dedicarea într-un cuvânt: „ca dintr-o superstiție scriu poezii / numai cu creionul / știind că solzii grafitului / au înmugurit și au crescut / pe fundul oceanelor”.

Poezia este despre deznădejdea omului, dar și despre speranță și așteptarea luminii care întotdeauna se revarsă peste lume după ce oamenii, ieșind din întuneric, numără răsăriturile de soare.

Poveștile acelea în care pomul

vieții îl însoțește pe om sunt prezente și la Viorel Mureșan, o mare parte din creația lui fiind însoțită de aceste ritualuri. Și ce exemplu mai concludent putem da decât versul „inima mea într-o scândură de cireș”.

În poemele lui Viorel Mureșan găsim „cuvinte și fraze / spuse cu limba crestată a castanilor /.../ înșirați cum eram în poem / ca într-o seară de toamnă pe un peron / cu luminile stinse /.../ pe când Dumnezeu scoțea din cuptor luna”.

Din sufletul poetului picură cuvinte la fel precum pictorul își așază universul cu penelul pe pânză: „trebuie să însemnez toate poemele / oriunde ar veni / și oricum s-ar chema”.

Cu creionul, așa cum mărturisește poetul, reconstruiește din cuvinte o lume aparte: „de nouă zile lucrăm / să fac pe cer o lună rotată și plină / să-mi pot vârî prin ea capul / acolo unde se văd / lei cu albine în gură / și scânduri de culoarea tutunului / ieșind prin pereții bisericii”.

Dacă poezia dă sensul lumii dincolo de cuvinte, atunci, cu adevărat, și-a găsit menirea în lume. Iată că la Viorel Mureșan, „în mijlocul oglinzii creștea o poiană / unde vin căprioarele să pască”. Poetul așază prin cuvinte frumuseți acolo unde ele lipsesc sau întregesc poveștile lumii: „de pe cer / o lună aproape plină mă roagă / să-i adaug eu bucata care-i lipsește” sau „tu ești această lumânare aprinsă / care arde-n întuneric / luminând doar pentru mine”. Și ce declarație frumoasă pentru Înviere, amintindu-ne și de povestea lui Lazăr, „un mort se ridică în picioare / între două zile luminoase / de vară”.

Echinoxiștii ca apartenență, Viorel Mureșan „reușește o formulă lirică în care expresionismul marilor cavaleri ai rumației metafizice

(Rilke, Trakl, Ștefan George, Paul Celan) se conjugă substanțial-alchemic cu suprarealismul mereu substanțial-poetic al lui Gellu Naum. Ca într-o «vecernie muzicală» în a cărei melopee profund elegiacă se intrică halucinante diaporame ale melancoliei caligrafiate parcă de un maestru al apusurilor milenare, Viorel Mureșan își etalează «tablourile obosite» ale scrisului său saturat deopotrivă de frumusețe și de combustie intelectual-senzorială”, spune Ioan Moldovan pe coperta a patra a volumului.

Trecând prin *Poarta de fildeș*, Viorel Mureșan marchează șapte decenii de viață prin apariția unui volum de critică literară. Lui i se adaugă volumul de poeme *Monede în aer*, ambele editate de *Caiete Silvane*.

Cititor avizat de poezie, dedicând un proiect în revista *Caiete Silvane* poeziei contemporane românești, dar și celei internaționale, Viorel Mureșan spune: „Condiția mea de cititor de poezie care, în

fuga creionului, lasă și câteva însemnări pe marginea paginii, mă aștepta de multă vreme”.

Structurându-și gânduri pe care le așază în structurile literare, Viorel Mureșan scrie despre poezii vremii, așezându-și cronicile în două părți: *D-ale poezilor și D-ale criticilor și publiciștilor*. Pornind întotdeauna de la o constatare generală, care are legătură și cu scriitorul studiat, Viorel Mureșan intră apoi în structurile cărții, comparând și analizând, în funcție de lumea literară a momentului publicării acesteia.

Primul text este despre Doina Cetea, secretar al Uniunii Scriitorilor din România – Filiala Cluj de 40 de ani, autoare de poezie și proză. „Cetice-le încep cu un poem în care, potrivit moralei de la țară, rolul părinților este hotărâtor în finisarea profilului etic al cuiva”, scrie Viorel Mureșan despre volumul *Istorie*.

„Gabriel Chifu ilustrează un adevăr întotdeauna valabil, că o carte importantă nu se poate dispensa de teme importante”, este de părere criticul la adresa volumelor scriitorului prolific și atât de prezent și în presa culturală.

Viorel Mureșan își selectează cu atenție atât autorii, cât și cărțile acestora și fragmentele pe care le comentează din acestea, declarând că „fiecare selecție de autor dintr-o operă poetică, de dimensiuni considerabile, seamănă cu o construcție de panouri mobile care, prin schimbarea structurii interne, oferă neconținut locatarilor săi o ambianță primentă”.

Referindu-se la Gheorghe Gri-

gurcu, poet și critic literar, Viorel Mureșan spune că: „Măsura unui scriitor poate fi dată de abilitatea cu care mănuieste epitetul”. Dintre scriitorii porniți cu poezia din ținutul bistrițean, îl amintim pe Olimpiu Nușfelean, despre care spune că „atinge cota de sus a poeziei sale” prin volumul *Unde așezăm plânsul copilului*, iar din Țara Silvaniei îl amintim pe directorul revistei *Caiete Silvane* care, „prin poezie, trăind o viață mai adâncă decât se poate vedea, surprinde tragicul cel de toate zilele”. Din Satu Mare ne întâlnim cu „poezia unui eseist cu natură complexă, doritor și capabil a urmări și în plan teoretic trasee poetice dintre cele mai elaborate”, adică George Vulturescu. Mai scrie despre Dumitru Chioaru, Marian Drăghici, Rodica Marian, Markó Béla, Ioan Moldovan, Ioan T. Morar, Iustin Panța, Dumitru Păcuraru, Ion Pop, Robert Șerban, Traian Ștef și lista poate continua.

În partea a doua ne întâlnim cu critici literari ce-și dedică proiectele poeziei, dar și cu gândurile acestora, structurate în cărți despre actualitatea vieții literare – Al. Cistelean, Nicolae Coande, Dinu Flămând, Andrea H. Hedeș. Daniel Moșoiu, Mircea Moț, Dan Mureșan, Nicolae Oprea, mulți dintre ei fiind și esești și poeți.

Pe coperta a patra, Gabriel Coșoveanu scrie: „în postura de critic, echinoxistul Viorel Mureșan atestă câteva atribute imediat vizibile: temperanța,

buna strunire a frazei, mișcarea în interiorul unor generații și tendințe pe care le cunoaște temeinic și, nu în ultimul rând, un fel de sfătoșenie tipică zonei pe care o reprezintă, mai ales dacă ținem seamă că are ascendență maramureșeană. Poetului din el îi face neîndoios plăcere să-i promoveze pe confrății stihuitori, și nu ne mirăm că peste două sute de pagini reprezintă comentarii la volume de versuri apărute mai ales în ultimii ani”.

În atelierul de creație, acolo unde Viorel Mureșan își ascute creioanele, pentru ca mai apoi să-și adune gândurile pe fișe, iar mai apoi în opinii critice, observăm o ordine aparte care se oglindește și în viața trăită în literatură.

A apărut un nou supliment al revistei „Caiete Silvane”, publicație editată de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, Consiliului Județean Sălaj și Primăriei Municipiului Zalău, **supliment dedicat scriitorului Lucian Perța la împlinirea vârstei de 70 de ani**. Suplimentul a fost prezentat vineri, 24 noiembrie 2023, de la ora 12, la căminul cultural din Gâlgău (locul de naștere al autorului), în cadrul unui eveniment aniversar organizat de Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Asociația Scriitorilor din Județul Sălaj și reprezentanța Zalău a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România, cu sprijinul Primăriei Comunei Gâlgău și al Liceului din localitate.

„Mascote” tragicomice

Viorel Gh. TĂUTAN

Ai trecut de pragul vieții care îți oferă șansa bucuriei sau, dimpotrivă, ghinionul de a fi înnegurat constatând cât de repede prezentul continuu se poate metamorfoza (nu doar gramatical-morfologic), în forme temporal-temporare din trecutul imuabil, simți cum se activează obsedantul contor al rememorărilor. Inutil să-ți sâcâi sentimental prezumtiva tihnă cotidiană, ți se spune, regretând erorile generate de accidentale deviații temperamentale, ori volitive, finalizate moral regretabil.

Însă, când ies definitiv din decorul terestru perceptibil rudenii, prieteni, colegi, concetățeni (dintre cei pe care contai că te cunosc), te trezești supus resemnării, în cel mai bun caz. Ei fuseseră sincronizați volens nolens etapelor pe care le-ai parcurs, concomitent martorii strădaniilor tale de-a căuta și valorifica talente, pentru a impulsiona, în felurite forme și formule, viața socială exprimată cultural-artistic, sportiv ș.a. Plecarea lor în cealaltă parte a vieții te lasă izolat să reprezinti modelul complex al generației voastre, incredibil pentru adolescenții și adulții tineri de-acum.

*

În timpul uneia dintre conversațiile negreșit agreabile, prietenul meu din copilărie, adolescență, tinerețe, adică de o viață, despre care am mai scris, Mircea, fiul doamnei învățătoare a promoției mele din școala primară¹, își (îmi) amintea amuzat, printre altele, câteva tipuri umane tragicomice prezente activ în peisajul social al orașelului nostru drag, dar și „celebrități” din Clujul studenției, sau din două, trei centre de raion². Nu, nu-i confundați cu nefericiții *boschetari* din zilele noastre. Cei de care încerc să vă povestesc sunt „mascotele” vii ale așezărilor omenești de oarecare notorietate, bărbați sau femei escamotând geneze cel mai adesea dramatice din culisele obscure și fundalul tenebros ale unor scenarii malefice. Tocmai acest aspect „scenografic” al spațiilor deschise – stradă, piață, parc – ori închise (cârciumă, birt, bufet) face din aceștia personaje principale în reprezentații episodice, când burlești, în fel și chip, „aplaudate” de copii și adolescenți, mâniind pe unii vârstnici și notabilitățile urbei, când iscând reală ori trucaută compasiune. Îi aveam în vedere pe Zotescu din Cluj, care se așeza ades pe sub copacii/pomii ornamentali din preajma Librăriei

Universității și certa păsările pentru că îl împrôscau cu... guano; se pare că fusese student, era ager și, împotriva evidențelor, refuza să-și recunoască slăbiciunea pentru alcool. Un altul, Alby, în Zalău, era prezent zilnic în zonele urbane mai aglomerate, cu monologu-i cunoscut de toată suflarea autohtonă („ajutați un / biet / copil / sărac / fără tată!”) și alte expresii ale umilinței în replicile ostentativ hilare. Însă aceste două personaje pitorești nu erau victime ale unor presupuse atitudini anticomuniste. Ba, chiar se „bucurau” de îngăduința mascată a instituțiilor menite protejării ordinii și liniștii publice.

În Jiboul copilăriei și al adolescenței noastre, deceniile șase și șapte ale secolului XX, seria acestor aparent „paria” (pentru regimul totalitar comunist), în opțiunea copiilor – indivizi hazlii, la urma urmelor, începe cu celebrul, pe atunci, Găvrila din Bălan, „cantautor” de unic și monoton refren muzical popular, pastişă a cunoscutei partituri „*Cât îi Maramureșu / Nu-i fecior ca io și tu...*”, versuri cel puțin deșuchiate, alunecând „*binișor*” spre obscen, cum ar „*șugu*” dascălul Ion Creangă. Venea săptămânal în zilele de joi, și o dată pe lună – ultima zi de miercuri (cunoscut program tradițional de piață și, respectiv, târg de vite), ba, puțin mai rar, și în alte zile; îl mai aducea cu căruța câte un consătean binevoitor venit cu treburi la centrul de Raion. Cel mai adesea, l-am văzut rezemat cu spatele de clădirea fostului restaurant al hotelului Unio, devenit în acei ani cinematograful, la etaj, în fostele camere de hotel, fiind instalate birourile Cooperativei de Consum. Nu cerșea, dar nici nu refuza ceea ce unii dintre adulți îi ofereau, fie bani, fie mâncare sau/și băutură. În pauzele dintre cântece, declama fragmente de istorie națională, despre evenimente și personalități, mai cu seamă din perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, când fusese ofițer sau subofițer combatant, rănit și demobilizat. Îl auzisem pe tatăl meu comentându-i comportamentul: refuzând să colaboreze cu noua putere politică de după 1946, se împotriviise fățiș acesteia, fapt pentru care fusese arestat și bătut de găzii securității dejisto-paukeriste, slugile potențailor filo-sovietici, „*până și-a pierdut mințile*”.

Impresionat și nedumerit, îmi era dificil să pricep de ce români creștini îi prigonesc pe alți români creștini. Atunci am aflat pentru prima dată ce

înseamnă *ateu*. Cuvântul îl mai auzisem, dar, crezând că îl înțeleg, nu mi-am manifestat dorința de-a ști ce înseamnă, iar la orele de religie, preoții decisese să nu-l pomenească, firește. Da, înainte și după confiscarea și interzicerea propovăduirii Sfintei Evanghelii de către credincioșii Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolică (1948), în biserica din centrul urbei, părintele greco-catolic, apoi ortodox, Costin, ținea ore de religie pentru copiii aceluia dintre familii care ceruseră/acceptaseră această formă de învățare.

În conversația noastră, edulcoram nostalgic detaliile spectaculoase în ipostazieri ale vârstei de atunci, cântărite altfel cu indulgența bunicilor de acum. Așa încât mă simt învrednicit să rememorez figuri cel puțin pitorești, dacă nu eroice, în tragismul lor. Îmi reveni în prezent figura unei femei în vârstă de aproximativ 55-60 de ani, de statură mică, înveșmântată cu fuste, bluze, veste și „zadii”³ în culori indecise, care nu văzuseră apă și săpun cam demultisor, încălțată cu cizme de cauciuc cu vreo două numere mai largi. O cunoșteau toți jibouanii. Măriuca, așa o strigau, aduna bombănind hârtie, materiale textile, sticle, pe care le preda contra cost la Centrul de colectare. Neastâmpărați, dorind să se distreze, unii copii din familia maghiară, acompaniați vârtos de ale românilor o porecliseră și o hărțuiau „Micsoda-Kicsoda”. Măriuca se mânia și riposta blestemând și încercând să-i înhațe, spre hazul acestora, până când vreun trecător adult intervenea potolindu-i cu dojeni pe neobosiții „agresori” și încercând s-o calmeze pe biata femeie. După trecerea anilor, unul dintre colegii de liceu, având acces la documente din arhivele statului, interesat de aceste aspecte ale istoriei locale, avea să-mi relateze câteva detalii cutremurătoare, printre care și cel referitor la Măriuca. Înainte cu circa zece ani a fost arestată și interogată în beciul securității din Jibou. De aici a ajuns la Spitalul de psihiatrie din Sighetu Marmației. Fusese în legătură cu mișcarea de partizani din Apuseni, cu celebrul Blidaru.

Din cauze asemănătoare, învățătorul Gheorghe Ungur, mai degrabă de statură scundă, arestat, închis și maltrat, exclus din sistemul profesional, devine client de mic litraj al cârciumilor, deși neagă slăbiciunea pentru „ștampăl”⁴, face naveta aproape zilnic între domiciliul său din Rona, în apropierea bisericii satului, și Jibou, trecând Someșul cu podul plutitor, la fel celorlalți navetiști de traseu scurt. Dacă este abordat ironic sau batjocoritor, dacă este tachinat de către copii și adolescenți, ripostează violent verbal, pufnește brutal: *Bâh-bâh: Sovietkâi, davai ceas, davai soție! Hail Horti! Hail, Stalin! Mmmmm, bâh! Comuniști! Trădători! Bâh*. Când nu bea, când nu era agresat, conversa normal, alinta

copiii, le spunea scurte povești, le dăruia dulciuri, adică, în limbaj comun „se purta normal”!

Trecusem deja de pârleazul maturității, doi ani și două luni de stagiul militar, un an în slujba cefereului sindical; reușisem să intru la facultate. În vacanțele studențești m-au surprins aparițiile prin oraș ale unui personaj cel puțin bizar. Statură mijlocie, robust, purta îmbrăcăminte ambiguă, dar curată și în picioare – bocanci ori cizme de cauciuc, în funcție de anotimp și vreme. Părul bogat, în plete, era urmat peste piept de o barbă stufoasă și lungă de pustnic. La brâu, peste cămașă sau veston, era încins când cu o curea lată, încheiată cu o pafta metalică, când cu frânghie, sau cu un cordon de pardesiu, pe sub care trecuse coada unei securi ori a unui baltag. Prenumele său o fi fost Ambroziu, dar lumea îl știa de Ambruș. Locuia într-o mică grotă din pădurea care înconjoară cătunul Ciutărie dinspre sudul orașului. Când l-am văzut pentru întâia oară, aș fi jurat că este pustnic. „Legenda” care circula printre localnicii interesați, unii îngrijorați, spunea că omul respectiv fusese șofer de camion, angajat la o fermă agricolă/zootehnică. S-a hotărât într-o seară să fugă de comunismul românesc, s-a urcat la volanul unei basculante și a pornit spre granița româno-maghiară, intenționând să treacă apoi în Iugoslavia. A fost prins, încătușat și bătut de grănicerii și de securiștii români, a fost condamnat, închis câțiva ani, iar după ieșirea din închisoare s-a stabilit în pădurea din apropierea orașului. Se spune că era pașnic, politicos și harnic. Cine intra în dialog cu el, constata că avea știință de carte și cunoștea bine istoria.

Până la urmă, „mascotele” tragicomice, așa cum mi-am permis să-i denumesc, mai cu seamă pe „actorii” stranii ai orașelului nostru, pomeniți în conversațiile cu prietenul meu, sunt, de fapt, eroi ai luptei anticomuniste, pe care îi comemorăm amintindu-ne nostalgic aspecte ale realității acelor timpuri, pe care le percepuserăm și noi, atunci – copii și adolescenți.

Note:

1 Lucia Marinceaș, foarte cunoscută și respectată învățătoare, pentru profesionalismul desăvârșit, între deceniile cinci-opt ale secolului al XX-lea, în învățământul primar din Jibou.

2 Unitate administrativ-teritorială de sorginte sovieto-comunistă aflată în subordinea unei conduceri Regionale.

3 Componentă de îmbrăcăminte a femeilor de la țară, care era înfășurată peste poale și rochie pentru protejarea acestora de praf și pete de toate felurile.

4 Argou popular; denumire dată paharului mic pentru băut horincă (pălincă, răchie, rachiu, țuică) având un volum interior de cca 30 ml.

Alice Valeria MICU

Scrisoare către țară

Draga mea țară,

Îți scriu azi, când s-a decis că e ziua ta. Ai avut de-a lungul istoriei, mai ales de când au descoperit noțiuni precum națiune și popor, alte câteva sărbători naționale. De mai bine de 30 de ani au decis că Marea Unire de la 1 Decembrie 1918 e nașterea ta, iar Rezoluția Adunării Naționale de la Alba-Iulia e actul tău de naștere. E o zi mare, dar tu te-ai născut cu mult înainte și te mai naști încă și azi, dar cine să mai înțeleagă? Nu-ți mai aud ei glasul, degeaba le spui că ziua ta a fost și în 1438 la Bobâlna, și în 1784, în Apuseni, și în 1821 la Padeș, și în 1848, la Blaj, și la Unirea din 1859, și când ți-ai câștigat independența, în 1878, și în 1945, când ți-ai recăpătat nordul furat în 1940. Poate că ziua cea mai potrivită în care să te sărbătorim ar fi ziua nepătată de trădări, de lașitate, de minciuni. Ziua când putem vorbi despre tine fără să fim acuzați de nostalgii ideologice. Ziua când ne manifestăm credința fără să fim batjocoriți. Of, draga mea țară, cum să le spun bigoților că nu am nevoie să candidez la o funcție politică dacă vorbesc despre tine. Dar ei nu privesc decât prin ochiul necuratului, vederea lor e blurată precum o lentilă pe ploaie.

Ți se spune România, dar îmi amintesc cum le spuneau rumâni iobagilor din secole trecute. Unii spun că numele tău vine de la Roma, alții că e de la rumân, adică de la unul lipsit de libertate, legat, alipit pământului. Cu acest din urmă sens aș fi de acord, căci țara se poartă strâns, în suflet și în trup, prin sângele strămoșilor. Poți doar să te lepezi de țară, cu arginții zornăitori lucind precum luna în balta de sânge proaspăt.

De fapt, ți-am scris în fiecare zi, așa cum au făcut-o alții, înaintea mea. Țara se poartă în suflet, și nu era nevoie să inventeze ei niște cuvinte, să toarne acolo sentimente, adesea confuze, uneori otrăvite, alteori ignorate. A fost o vreme când iubirea de țară era ceva la fel de firesc precum răsăritul. Acum, au făcut din iubirea de țară o zdreanță rușinoasă, pe care o ascund, iar unii o scot de ziua ta, cât să o scuture de praf. Mulți, prea mulți au aruncat-o și poartă cu mândrie ticăloasă veșminte din alte zări. Se putea vorbi despre tine, erai prezentă în ziare și cărți, poezii îți dedicau versuri cu fior, acum se întrec în a

te împroșca artistic cu zeama fetidă ce le înlocuiește sufletul.

Te-aș întreba ce mai faci, draga mea, cum te simți, dar am învățat să mă feresc de întrebările cu adevărat grave, la care aș putea primi răspunsuri oneste, pentru care să nu fiu pregătită. Adevărul rănește mereu, iar tu n-ai putea să minți, chiar cu prețul unei lacrimi.

Cum să-ți spun că mi-e dor? Să-ți spun la ureche, precum o confesiune, să șoptesc în sufletul meu, știind că oricum mă auzi? Dar cum să te aud ce răspunzi, când în jurul meu totul vujește? Se urlă din toți rărunchii, limba română se aude spartă de cuvinte, expresii, fraze de pe alte meleaguri. Sonurile noastre nu-i fac să se simtă importanți. Spunând românește că vrei să antrenezi solidaritatea între colegi sună banal și pare un slogan penibil, pe când un team building e cu totul altceva. Așa e peste tot, copiii nu mai au nume românești, în restaurante e mai multă pizza, mai puține sarmale, mai mult somon și cod, mai puțin păstrăv și crap, tot mai mult mango și avocado, tot mai puține mere și gutui. Fructele sunt de import. Legumele sunt de import. Peștele e de import. Carnea e de import. Aducem sare, când noi avem de la începuturi. Aducem vinuri când noi cultivăm viile din vremuri străvechi. Cum să spui că ești ministru, parlamentar al acestei țări, când tu aduci din alte țări făină de grâu, de porumb, cartofi, usturoi, căpșuni și tot ce crește bine și frumos la noi. Cum să spui că ești un factor de putere, când semnezi legi ticăloase, când vinzi pământul și apa, când otrăvești aerul și oamenii acestei țări? Ai ieșit azi la defilare? Aplauzi? Ți-a atins umbra tricolorului, în treacăt, fruntea întunecată? Câtă vreme se pune piatră în locul copacilor, câtă vreme se vorbește și nu se face nimic pentru binele nostru, câtă vreme se fură fără pedeapsă, se minte fără rușine, nu ești demn să te arăți în Ziua țării. Spune tu, Românie, cum le suportă prezența ticăloasă? Sunt și ei ai tăi? Mai speri că se vor întoarce la tine? Naiva mea țară, tu știi că doar sacrificiul poate alunga răul. Cine să-ți audă plânsul? Cine să-ți vadă rana din trup?

Vor veni azi cu flori. Vor veni și vor avea grijă să fie văzuți. Între timp, noi toți, fiii tăi mărunți, neștiuți, vom continua să muncim, să trăim, să ne facem datoria. E felul nostru de a spune că te iubim.

Scrisori adresate lui Kerényi Frigyes

PETŐFI Sándor

XVI

Coltău, 14 octombrie 1847

La cealaltă masă, soția își completează jurnalul, eu am făurit deja o poezie, vântul de afară suspină ca foalele dintr-o fierărie; se apropie ora prânzului, dar a mai rămas un pic de timp – deci, din toate acestea rezultă că acum este cea mai potrivită ocazie pentru a întocmi răvașe, drept care voi profita neîntârziat. Așadar, dragul meu prieten, bucură-te sau trage un căscat, dar eu te sfătuiesc, nu de dragul meu, ci de dragul tău, ca, dacă te trezești căscând, să nu caști prea grozav, deoarece îți va pica maxilarul, ceea ce-i un lucru extrem de neplăcut. Știu asta din experiență, din perioada când citeam operele maghiare considerate ca fiind valori clasice, de care Domnul să ferească toate sufletele nevinovate!

Mă crezi ori ba, prietene, dar timpul zboară, repede, repede! Florile deja s-au ofilit, vremea începe să se răcească, facem foc în fiecare zi, uneori chiar de mai multe ori. Ah, timpul zboară, am devenit un bărbat însurat cu vechime! (Cinci săptămâni.) Poate că mâine-poimâine ne trezim cu un leagăn în casă și curând după aceasta cu un sicriu. Nu facem altceva decât să ne naștem și să murim. Fericiți meșterii dulgheri, căci a lor este împărăția profiturilor!

Ici și colea luna de miere se va termina și vom ajunge în imensul deșert, care poartă numele de „partea prozaică a vieții”. Vorbesc prostii, de unde pui că provin de la un domn de felul meu. Eu cred cu tărie că luna mea de miere va ține până la mormânt. De parcă poezia vieții ar depinde de timp și nu de indivizi. Luna de miere a unei persoane prozaice este și ea prozaică și viceversa. Cine cum este. Unii oameni nu găsesc lirismul nici în primăvară, nici în poeziile mele, pe când alții îl descoperă în buruienile uscate, ba chiar și în critici. Deci, ceea ce am afirmat mai devreme este că luna mea de miere va dura până când mă vor înmormânta... Desigur, poate că extazul va dispărea, dar poezia și fericirea vor rămâne. Oh, acestea au fost niște zile uimitoare! Și oare tocmai de aceea nu-mi dau seama cum au trecut? Numai că, senzație aproape înfiorătoare, îmi amintesc doar de cele mai prozaice și, ca să spun așa, irelevante distracții, precum călăritul, cititul, scrisul etc. Am scris, prietene, o gramadă de poezii! Mărturisesc, n-am fost atât de prost ca să versuiesc în prima săptămână de căsnicie; dar Dumnezeu știe că, în cele din urmă, a scrie poezie a

devenit un viciu la fel de greu de abandonat precum furtul de cai, scărpinatul scăfârliei sau beția. De multe ori mi-am spus: „ce tot mâzgălești, măgarule, n-ar fi mai bine dacă în schimb ți-ai îmbrățișa nevasta?” Am hotărât că doar voi nota gândul care picura de pe vârful penei mele, dar până să-l transcriu, mi-a venit altceva în minte și, uite așa, nu m-am mișcat de la masă până când poezia a fost terminată, timp care a gonit irecuperabil, cu viteza unei trăsuri trase de patru cai! Și așa, în loc să mă desfăt, am scris, am scris... fie pentru gloria literară, fie pentru a fi uitat, ce mai contează! din păcate, pentru alții, nu pentru mine. A făuri versuri este un obicei prost, foarte prost! Să sufle numai cel căruia îi ia foc gura.

Acum îmi dau seama că toată această scrisoare se referă doar la prețiosul de mine! Tu, prietenul și fratele meu întru Apollo, nu vei lua nimic în nume de rău, dar mă întreb ce vor spune cititorii despre aceasta?... Ei bine, lasă publicul să aibă minte și să se gândească astfel: dacă un om este liric, înseamnă că-i pentru a-și dezvălui gândurile.

În afară de scris, precum am amintit anterior, am călărit și am citit. Pentru mine, călăritul reprezintă o pasiune la fel de importantă precum siesta ta de după-amiază; păcat că rareori am timp de el... e adevărat că-mi mân destul de mult Pegasul, ceea ce nu-i deloc o consolare, pentru că acest mânz are un nărav drăguț, dar prost, de a purta oamenii în cer – eu prefer mai degrabă pământul. Am citit romane de George Sand, Dickens și Dumas. George Sand este noua minune a lumii și mă uimește, poate chiar o ador, dar nu-mi place. Este ca măcelarul care despică burta unei vite, tranșează societatea, pentru a-i expune toată mizeria interioară și a striga: nu poate rămâne așa!... O, este o întreprindere îndrăzneată, glorioasă, de mare anvergură, dar este o treabă de bărbat, nu-i pentru o femeie. Când îi citesc romanele, mă deranjează mereu gândul că au fost scrise de o femeie și le pun jos, fără nicio tragere de inimă. Dacă femeia este harnică, bine, las-o să gătească în bucătărie, las-o să smulgă buruienile din grădină, ce bine arată când și-a murdărit mâinile astfel; dar ar trebui să lase grajdurile în grija bărbaților. – Dickens este mai presus de orice critică... aceasta este singura persoană pe care o invidiez, nu deoarece îl consider cel mai mare scriitor din lume și cred că mă voi situa imediat după el, ci pentru că menirea lui este cea mai frumoasă. Dintre toți scriitorii, el ne binedispune cel mai tare, el îi face

pe cei mai mulți oameni să râdă. Aceasta este cea mai frumoasă misiune de pe pământ: să-i înveselească pe alții. O, dacă acum există șapte ceruri, Dumnezeu va crea încă unul, al optulea, unde-l va plasa pe Dickens, cel mai mare binefăcător și desfătător al omenirii. – Deopotrivă cu englezul, celălalt romancier preferat este Alexandre Dumas. Nimeni n-are atât spirit cât are el. Există un număr de scriitori mai importanți decât el, dar niciunul mai adorabil și mai demn de a fi iubit. Lucru extrem de important! Nu de a fi admirat, ci de a fi iubit! cel puțin așa-mi doresc eu, aceasta-i aspirația mea. De altfel, în ceea ce îl privește pe Dumas, a depins doar de el ca să devină grozav. Natura l-a creat să fie un geniu, dar el își împrăștie și-și risipește comorile spiritului și, în loc să defileze în straie strălucitoare, scânteietoare, precum ar merita: hainele lui sunt simple, uneori chiar pătate. Nu-l interesează! Scopul lui este să-i însuflețească pe alții, nu să se îmbogățească. Nimeni nu cunoaște inima omului mai bine decât el; nimeni nu zugrăvește viața umană mai frumos decât el. Cândva, am fost un mizantrop feroce, am urât lumea într-atât, încât pământul mi s-a părut un morman imens de gunoi, pe care oamenii fojgăiesc dezgustător, ca o mulțime de viermi. Dacă m-am vindecat de această boală, îi rămân recunoscător, în bună parte, lui Dumas, care m-a ajutat să-mi lepăd de pe nas ochelarii de fiere galben-verzuie. După ce am citit lucrările lui, am început să-mi dau seama că, la urma urmei, s-ar putea ca lumea să fie frumoasă. Ah,

Dumas înfățișează viața atât de impozant, pictează atât de frumos până și durerea, încât cineva mai că și-ar dori să fie nefericit, doar ca să simtă o întristare atât de suavă. Când își descrie sărăcia, încep să adun tot mărunțișul din buzunar; dacă-mi aduce înaintea ochilor un eșafod, m-apucă pofta să mor executat!... Deci: Alexandre Dumas este o persoană demnă de a fi iubit... nu degeaba suntem tizi.

După câteva zile, vom pleca la Pesta, lăsând Coltăul, amintirea veșnic dragă a Coltăului, unde am petrecut săptămâni atât de plăcute și am avut parte de întreaga dulce fericire pe care un muritor și-o poate dori și îndura. Dar cred, și nu fără motiv, că a venit timpul să arunc această pană neghioabă, pe care n-o înțeleg de ce nu vrea să obosească, deși scrie o scrisoare, lucru de care, de obicei, se plictisește uimitor atât de repede... Ah, știu, m-am căsătorit, încep să devin un filistin. Iar un semn sigur de filistinism este tocmai redactarea unor scrisori exagerat de lungi. Adieu, génie!

Traducere de
GYÖRFI-DEÁK György

Textul reprezintă cea de-a XVI-a scrisoare din volumul „Úti levelek Kerényi Frigyeshez” (Scrisori de călătorie, adresate lui Kerényi Frigyes). În original, răvașele lui Petőfi au apărut în gazeta „Hazánk” din Győr.

Licheni și lichele

Alexandru JURCAN

Sunt un actor de provincie, mă cheamă Leonard Dragoș – precis n-ați auzit de mine. Nu joc în filme, în seriale, nu apar la televizor. Ca să fiu sincer, am oroare de compromisuri. Colegii mei sunt ahtiați după celebritate, dar mie îmi place să stau în banca mea. Acum, bând această cafea la o pensiune discretă, îmi repet viața pe repede înapoi, că înainte... n-am cum. Ce caut acum în acest orășel? Am fost la mătușa Marisola, o figură de milioane, care-mi ridică mereu moralul. Cum n-are decât o cameră, n-am vrut s-o deranjez și mi-am luat un apartament la pensiunea *Mărul auriu*. Am mâncat regește la mătușa: rață la cuptor, scăldată în sos de ceapă și mere. Am povestit vrute și nevrute. Pe masă, undeva la colț, se afla o tavă cu șapte pahare mici, umplute cu... licheni absolut speciali. Cică stau zece ani fără apă, răspândind culoarea aceea verde, tonică, magnetică. Marisola nu s-a sfiit și mi-a spus că așa

s-a descotorosit de unchiul, lăsându-l să rumege firele verzi, spunându-i că e o salată de lux, exotică. Oricum, ea nu-l mai suporta, el se ofilise puternic, sforăia și nu-și mai coordona incontinențele devenite duhoare acra. Mi-a dăruit un păhărel cu licheni... nu se știe niciodată – a zis mătușa. În clipa aceea magică mi s-a declanșat dorința de a ieși din... banal. Peste două zile aveam premiera cu *Hamlet*. Ce rol aveam eu? Un biet gropar. Așa că i-am arătat păhărelul lui George Amaru, care-l juca pe Hamlet. A mușcat, prostul de el, a gustat pe săturate, așa că, după ce a căzut în culise fără simțire, mi s-a propus să fiu eu Hamlet. Ce seară de vis! Știam replicile, jucam cu dezinvoltură, chiar dacă, mai apoi, criticii m-au acuzat de cabotinism putred. Oricum, voi merge din nou la mătușa, voi cere un alt pahar. De ce? Îmi doresc ca prietena mea să joace rolul Ofeliei. Trăiască lichenii fără apă!

Lumina purificatoare

Voichița LUNG

În fond, ce ne atrage precum un magnet spre o carte? Care este mecanismul ce declanșează curiozitatea și ardoarea lecturii? Ce fel de relație se stabilește între autor – carte – cititor, astfel încât lectura să lase urme semnificative în conștiința noastră, în urma parcurgerii unui text literar?

Mărturisesc faptul că pentru mine, autorul e în cea mai mare măsură generatorul imboldului de a citi o carte. În cazul de față, Eric-Emmanuel Schmitt, prolific scriitor de limbă franceză, cu origini intelectuale filozofice, creator de scrieri în proză și dramaturgie traduse în peste 40 de limbi, recompensate cu premii și distincții literare; un nume de rezonanță în literatura contemporană.

Provocarea lecturii e cu atât mai interesantă, cu cât în textele sale, autorul dezvăluie cu sinceritate experiențe spirituale intime: „Ierusalime, mă fascinezi, dar nu te pot iubi...” e șocanta afirmație a uneia dintre vocile narative din romanul *Evanghelia după Pilat*, apărut la Paris, în anul 2000 și apoi tradus și tipărit la Editura Humanitas, în 2010. „Dacă nu aș fi traversat Sahara, nu aș fi primit niciodată credința”, notează autorul cu referire la experiența mistică trăită în Deșertul Hoggar, descrisă în cartea *Noaptea de foc*, apărută la Paris, în 2015, tradusă în română de Marieva Ionescu și publicată la Humanitas, în 2017. „Dacă nu aș fi ajuns la Ierusalim, nu l-aș fi perceput niciodată pe Isus ca persoană și ca Dumnezeu. Întotdeauna, în cursul existenței mele, revelațiile m-au așteptat la capătul drumurilor”, mărturisește în cartea *Provocarea Ierusalimului – O călătorie în Țara Sfântă*, publicată în 2023 la Paris și tot în acest an tradusă în română de Doru Mareș, apărută la Editura Humanitas.

Geneza cărții este din nou inedită. În urma propunerii venite din partea Vaticanului, în anul 2022, Eric-Emmanuel Schmitt întreprinde o călătorie în locurile sfinte, menită să ducă la consemnarea cu sinceritate a senzațiilor resimțite de un pelerin: „Simt ceea ce nu pot conceptualiza”. Autorul se declară fascinat de paradoxul pelerinajului, care în opinia sa, „chiar dacă seamănă cu o expediție arheologică, nu se reduce la asta. Picioarele nu se lipesc de pământ, ci își iau zborul pe aripile cugetării”. Așadar, pelerinajul nu este resimțit doar ca o călătorie în spațiu și în timp, ci se încarcă de febra căutării de sine. Dilemele filozofului se convertesc firesc în reflecții dublate de emoții profunde. „Mă gândeam să traversez Ierusalimul: când acolo, Ierusalimul m-a traversat pe mine”. Sunt pagini de o intensă vibrație emoțională, cum este de pildă parcurgerea traseului Via Dolorosa, itinerar mai degrabă simbolic decât istoric, cu toate popasurile calvarului, până la momentul crucificării. Vizita la Sfântul

Mormânt, dar mai cu seamă experiența trăită de autorul-pelerin la Golgota, colina pe care fusese pusă crucea pe care a agonizat Isus, nu se pot comenta, ci se cer citite și re trăite de un lector asumat.

Sub imperiul uluirii din clipa întâlnirii cu ceea ce autorul numește „de neînțelesul”, a luat naștere această carte-mărturie ce transmite un mesaj de mare preț pentru zilele noastre, imboldul iubirii, toleranței și mai cu seamă al compasiunii: „Provocarea pe care Dumnezeu o adresează și credincioșilor, și necredincioșilor depășește ceea ce aceștia își imaginează. Dumnezeu nu le spune: «Ascultați-mă!», ci le strigă: «Ascultați-vă!» La Ierusalim, unde a început totul, nimic nu este încheiat”.

Tulburătoare mi s-a părut mărturisirea bucuriei resimțite la gândul că una dintre cele dintâi învățături biblice vorbește despre fericire, interesant modul în care autorul descifrează Textul Fericirilor: „am priceput că nu era vorba despre o promisiune, ci despre o constatare. Fericirea se află la cei care practică virtuțile enumerate: smerenie, blândețe, sensibilitate, probitate, compasiune, puritate, pacifism, rebeliune” (p. 54-55). De aici răzbate mesajul ce face referire la drumul pe care omenirea ar trebui să acceadă pentru a asigura dreptatea, solidaritatea și pacea, căci „Isus nu este un Dumnezeu triumfător, ci intermediarul care face să triumfe un Dumnezeu al dragostei”.

Concluziile consemnate în carte sunt însoțite de relatarea întrevederii cu Sfântul Părinte în biblioteca de la Vatican, dialogul cordial despre revelație și credință, ideea că „un creștin exercită un perpetuu apostolat, fiindcă încarnează virtuți”, iar rugăciunea fiecărui om valorează imens: „În ochii lui Dumnezeu, ruga dumneavoastră contează tot atât cât a mea”.

Finalul cărții e înnobilit de Postfața sub forma unei scrisori redactate în Cetatea Vaticanului, în data de 16 februarie 2023, pe care Papa Francisc i-o adresează lui Eric-Emmanuel Schmitt. Este subliniată aici, esențializat, prin cuvinte simple, o problemă delicată, devenită între timp de o cutremurătoare actualitate, de vreme ce „suntem copii ai aceluiași Dumnezeu” ... „credincioșii sunt chemați să fie frați și constructori de punți, nu dușmani sau aducători de război”.

Îndemnului de a citi cartea cât mai curând, îi atașez o emoționantă aspirație a scriitorului Eric-Emmanuel Schmitt, care ar trebui și ar putea deveni un deziderat al nostru, al omenirii: „Visez ca într-o zi, mai precis într-un 10 decembrie, să aterizeze la Oslo niște geneticieni care să primească Premiul Nobel pentru Pace, fiindcă au contribuit, conform dorinței din testamentul lui Alfred Nobel, la apropierea dintre popoare, la eliminarea sau reducerea armatelor permanente”.

Catrenele lui Teofil Răchiteanu

Ioan BUNTA

Editura Casa Cărții de Știință din Cluj-Napoca ne face un cadou extraordinar publicând în 2022 volumul de catrene al lui Teofil Răchiteanu intitulat *Efulgurații. În zig-zagul gândului*, cu prefețe de Theodor Codreanu și Mircea Vaida-Voevod. Așa după cum precizează autorul: „Cartea de față cuprinde, aproape în totalitate, catrenele scrise de mine de-a lungul vieții mele de pînă acum. Ele au apărut în volume separate, după cum urmează:

I. *Efulgurații (din vechi scrinuri adunate)*, Editura Scriptor Cluj-Napoca, 2008, cu o prefață de Mircea Vaida-Voevod;

II. *Cu doru și dragostea*, trei ediții (2012, 2013, 2019), toate la Editura Scriptor, Cluj-Napoca, ultima dintre ele beneficiind la final de un grup de ecouri critice;

III. *Ultimele catrene*, Editura Scriptor, Cluj-Napoca, 2018;

IV. *Frunze – catrene cu toamnă*, cu o postfață de Rodica Lăzărescu, Editura Scriptor, Cluj-Napoca, 2021;

V. *Efulgurații (Addenda)*, Editura Scriptor, Cluj-Napoca, 2021;

VI. *Efulgurații – în zigzagul gândului (Addenda II) – vechi-noi vechi efulgurații*, Editura Scriptor, Cluj-Napoca, 2022, cu o prefață de Radu Vida;

VII. *Efulgurații – Sentimente cu poeți*, Editura Scriptor, Cluj-Napoca, cu o prefață de Rodica Lăzărescu.

Ediția de față le reunește pe toate acestea la un loc, s-a mai adăugat un număr de inedite, cuprinde 1336 catrene și a rezultat ediția de față, care e definitivă.” (Teofil Răchiteanu, *Un cuvînt lămuritor din partea autorului*).

Aruncând o privire asupra literaturii române, în privința evoluției acesteia în a doua parte a secolului XX, constatăm că poetul se disociază de atașamentul la o anumită generație, cum singur mărturisește în catrenul al 1001-lea, constituit ca „post-scriptum” la întreaga sa operă: „Ci șaizecest eu nu sînt, șaptezecist nu. Și nu-s / Nici optzecist (cohortei acestei nu-s afin), / Nu-mi ies în cale crîșme, alcoolul nu-mi inspiră / Un vers măcar, Zamolxe, eu ție doar mă-nchin!” (*P.S. Profesune de credință*). Acest lucru a făcut să fie exclus, de către unii critici, din rîndul poezilor moderni, riscând să nu fie menționat în noua tablă de valori din *Istoria critică a literaturii române* a lui Nicolae Manolescu. Optînd el însuși, în mod deliberat, pentru condiția sa de „însingurat”, „avînd avantajul de a nu se fi «înregimentat»” (Zenovie Cîrlugea) în mod oficial, niciunei grupări literare, și astfel, avînd avantajul de a fi viguros ca brazii și limpede ca izvoarele munților. El rămîne un poet autentic „prin prisma profunzimilor, a viziunilor și ideilor, purtînd sigiliul plînsului arheic,

voievodal din volumul *Somn de Voevod*.” (Vezi eseu „Poezia plînsului arheic”, în Theodor Codreanu, *Revizuire critice*, București, Editura Academiei, 2019).

Modelul efulgurațiilor sunt celebrele catrene ale lui Omar Khayyam, căruia îi închină cinci poeme în *Efulgurații – Sentimente cu poeți* (Cluj-Napoca, Editura Scriptor, 2022), prefațată de Rodica Lăzărescu. Iată un catren în care poetul își mărturisește admirația și afecțiunea pentru marele Omar Khayyam: „Ci voi muri, învins de-acel amar / Ce viața-mi fu-o, Doamne, un de la Tine dar – / O mie de catrene făcui – oare-n zadar? / Cînd ne-om vedea,-mi vei spune ce crezi Khayyam Omar...” (*O mie de catrene*). Catrenele din acest volum sunt creații ocazionate de lectura poetului din marii creatori români și universali, care l-au influențat, într-un fel, de-a lungul vieții sale, și pentru care își exprimă recunoștința deplină. În frunte stă Eminescu cu un „chip de tînăr zeu” (13 catrene), urmat de Lucian Blaga văzut ca un „duh bătrîn” (8+1), Bacovia „ca duh pe ape” (6), după care urmează în ordine cronologică: Ion Vinea, Dimitrie Stelaru, Emil Botta, Arghezi, Ion Pillat, Geo Bogza, Gheorghe Pituț, Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, A.E. Baconsky, Aurel Rău, Teohar Mihadaș, Dosoftei, Magda Isanos, Esenin, Ovidiu, François Villon, Rainer Maria Rilke, Shakespeare, Baudelaire, Gérard de Nerval, Novalis, Omar Khayyam, Petru Creția, Ștefan Aug. Doinaș, Cezar Ivănescu, Al. Philippide, Horia Bădescu, Adrian Popescu, Dinu Flămînd, Ion Mircea, Marcel Mureșanu, Gheorghe Păun, Dumitru Mălin, Nicolae Silade, George Corbu, Ion Cristofor, Oana Boc, Ioan Cuciurcă, Nicolae Mocanu Olimpia Radu, Paula Romanescu, Sapho, Orfeu, Homer (cu unul sau cu alte câteva catrene). Urmează partea a doua, *Efigii* (Avram Iancu, Constantin Brâncoveanu, Brâncuși, Irina Răchiteanu-Șirianu, Tudor Gheorghe, Maria Tănase, Sava Negrean Brudașcu). Partea a treia e închinată *Poesiei*, iar o *Anexă* „echinoxistilor primi”. „Ce e Poesia?” întrebă Teofil Răchiteanu și tot el răspunde în catrenul *Poesia*: „Boală e ce umblă prin lume, blînd soare. / Peste Munții de Apus așternută paloare, / Tristețe-nsorită, fericire ce doare / Și nicicînd și niciunde vindecare nu are...”. Și mai departe, în același ton și val de metafore: „Poesia, Poesia, / Mie zilnic liturgia / Ce îmi noapțile-nziouează / Și îmi zilele-noon-tează...”, iar poetul: „un strop din Dumnezeu... / El cîț trăiește pătimeste. / Lui fiecă cuvînt e-o cruce / pe care ființa-și răstignește...” (*Un strop din Dumnezeu, poetul*). Dovada fiind: „nu oare Dumnezeu / A scris cu mîna Lui aceste catrene, / Ca semn că poate-o fi / Ceva mai mult decît nimic în vreme” (*Un ultim gînd*).

Portretele marilor creatori sunt formidabile: Eminescu este „împărat cum nu e altul”, căruia îi „arde-n

frunte-i blînd luceafăr” (*Împărat cum nu e altul*). Poezia lui este singura care poate sta lângă Shakespeare: „Nu putu evu-acela-ntreg să îl învețe. / «Divine Brit» le toate-nvață de la tine. / Ci amîndoi ce evu-acesta-al meu nu poate, / Divinilor, mă iată,-nvățați, acum pe mine...” (*Mă-nvață azi pe mine, Eminescu – Shakespeare*). Următorul poet evocat este Lucian Blaga, afinelui pe linie transilvană: „Stă acolo, gînditor, / Lîngă cel firav izvor, / Unde-n ceas venit de Parce, / Se-ntorse-se,-n chip de dor” (*Umbra lui Blaga la Lancrem*).

Efigiile trec din sfera imediatului în universul cultural și istoric. „Sufletul lancelului” se profilează „Pe Crucea Ardealului”, Brâncoveanu este „Sfânt credinței noastre nume”, Brâncuși l-a întâlnit pe Dumnezeu în vis „la preumblare”, pe glasul Irinei Răchiteanu-Șirianu „ne înălțăm la ceruri”, Tudor Gheorghe „Sufletele ne-nlumina și ni le la ceruri suie”, Maria Tănase e „Pură îndumnezeire”, doamna Sava Negrean Brudașcu, când „tragă-nă”, codrii, „în glasu-i, leagă-nă”.

Volumul al doilea din *Efulgurații* se intitulează *În zig-zagul gîndului (Noi-vechi-noi efulgurații)*, *Addenda II*, prefațat de Radu Vida sub titlul „Jertfe votive ridicate la nivel de rugăciune”. „Calitatea esențială a acestor catrene constă în acea greutate a sensului, potențat de forța inventivă a gândirii popular-ancestrale”, spune Radu Vida în prefață (p. 7). Catrenele din acest volum stau sub semnul unui motto eminescian: „Cu gîndiri și cu imagini / Înnegritam multe pagini / Și-ale morții și-ale vieții / Chiar din zorii tinereții”. În Notă asupra prezentei ediții, poetul explică cum s-a născut această „cărțucă”: „La început le-am văzut ca pe niște resturi rămase de la unele dintre poemele ce urmau să intre în componența unora dintre viitoarele mele cărți. Tot adunîndu-le și punîndu-le laolaltă, am băgat de seamă că unele dintre ele sînt mici poeme. Mi-am spus că n-ar fi rău să le adun într-o carte, o «carte a catrenelor»” (p. 9). Așa s-a născut primul volum, apărut în 2008, cu o prefață de Mircea Vaida-Voevod, al doilea în 2013, al treilea în 2019 și al patrulea tot în 2019. Cu cele două volume din 2022 s-au adunat, spune poetul, „1001 de catrene” care trebuie citite ca pe un singur poem, „ca pe un dar cu har de intensitate a expresiei în forma ei cea mai autentică” (p. 8). În finalul Notei asupra prezentei ediții, poetul pune întrebarea: „e sau nu e aici Poesia?” Și tot el răspunde „Căci la urma urmei, nu cred că cineva, oricît de mare cap ar avea, știe cu adevărat ce este Poesia” (p. 11).

Ultimul volum are o construcție simetrică: I. *În zig-zagul gîndului* și II. *Cu doru și dragostea*. Ideea de bază a volumului este iubirea. Pentru a sublinia această idee, Teofil Răchiteanu ne oferă un prolog și un epilog (catrenul 1000), în care-și cere iertare că nu mai poate scrie altele: „Nu mai am / Putere pentru altele că nu-s Omar Khayyam” (p. 161). În prolog mărturisește că „efulgurarea” i-a fost modelul de a trăi în această lume: „Ci de tînăr, îmi trec anii / Mereu cu-n dor, mereu cu-n gînd, / Cu-o bucurie, cu-o tristețe / Efulgurînd, efulgurînd” (p. 14). Poetul spune că așa i-a fost datul sortii să hălăduiască prin Munții de Apus, o viață-ntreagă: „Ci eu prin Munții de apus hălăduiesc. / Un râu curgînd printr-înșii-s, un vînt tînguitor. /

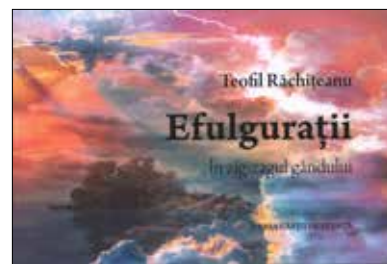
Cînd voi muri, să știți că nu mort ca morții fi-voi, / Ci vînt prin ei ori murmur de rîu ori de izvor...” (*Ci eu prin Munții de Apus hălăduiesc*).

În Nota de prezentare a volumului *În zig-zagul gîndului (Noi-vechi-noi efulgurații)*, *Addenda II*, poetul afirmă că poeziile, care sunt scrise sub forma unor catrene, sunt „niște resturi rămase de la unele dintre poemele ce urmau să intre în componența unora dintre viitoarele mele cărți” (p. 9). Logic vorbind, acest lucru înseamnă că ele, catrenele, poartă, în codul lor „genetic” trăsăturile mării poezii scrisă de Teofil Răchiteanu. „Ele, catrenele, (n.n.) sunt eșantioane concentrate de mare poezie”, spune V. Fanache în postfața la volumul *În zig-zagul gîndului (Noi-vechi-noi efulgurații)* *Addenda II*, Napoca Star, 2022. Din *Somn de Voevod* reținem plînsul cosmic al Demiurgului eminescian („De plînge Demiurgos, doar el aude plînsu-și?”). Iată, spre exemplificare, o strofă din *Somn de voevod*: „Și Dumnezeu e mort de mult / Și cerul e-un mormînt de piatră / În care cu prelung ecou / Sfinxul pustiilor mai latră”. În catrene, Dumnezeu și Moartea plîng pe umerii poetului: „Nimic ușor mi-i, mă-ncovoi și tremur. / Sub mari poveri de dor, de gînd mă frîng. / Ultimii sori de mult s-au stins, e beznă, / Și Dumnezeu cu Moartea pe umerii mei plîng” (p. 39).

Partea a doua a efulgurațiilor este intitulată *Cu doru, și dragostea*. Se simte aici influența creației populare. O găsim în jocul inocent al dragostei din copilărie: „O fătucă-i (tot Mărie), Zîmbet-soare, păr bălai, / Cu care-n copilărie / Am cules mulți fragi din Rai” (p. 115).

În partea a treia, catrenele stau sub semnul ideii argeziene a unui Dumnezeu ascuns „Toată ziua de ieri Te-am căutat Doamne, / Și n-am dat de Tine niciunde” (p. 139). Dumnezeu va muri și El, și nu va fi nimeni să-l binecuvînte, „Ci Doamne, cînd Te-i stinge tu, Te-a cine plînge” (p. 142). Rugămîntea e ca Dumnezeu să mai coboare o dată pe pământ: „Să mă vezi și să te-mpiedici / De nimicul care sînt” (*Rogu-mă*). În final avem imaginea extincției universale, cînd Moartea însăși moare: „Murise însăși Moartea și lumea o pustie era” (p. 156).

„Paradoxul acestor catrene”, spune Theodor Codreanu în prefața volumului (p. 18), „e că ele nu alunecă niciodată în ceea ce s-ar putea numi pesimism, căci Teofil Răchiteanu simte, irezistibil, că sub orice lacrimă (un volum se intitulează *Lumina din lacrimă*) e o veste de la Dumnezeu, doborînd ispita tristeții și singurătății cu o prezență a Ființei a cărui putere vine chiar din ascunzișurile ei de nepătruns rațiunii umane. Și pe care le cunoaște Poesia”. Iată un alt exemplu din cel mai recent volum în care Domnul Dumnezeu prin Munții lui de Apus caută izvorul cu-apă vie: „Trei picături doar îi trebuie, atât / Și Dumnezeu la loc a să Învie” (*Murise, vai,vai, Domnul Dumnezeu* în volumul *Elegii sub stele căzătoare*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2023, p. 11).

Teodor
SĂRĂCUT-
COMĂNESCU

Figurile analogiei și cele morfosintactice în folclorul copiilor

Producțiile literare ale copiilor stârnesc discuții în rândul receptorilor, fie ei cercetători avizați, folcloriști sau simpli beneficiari ai actului de lectură.

Cert este că *folclorul literar al copiilor* re-face un drum simbolic al mimesisului, demonstrând și impunând o percepere a unei realități stilistice sub cu totul alte raporturi decât cele cunoscute și impuse de marea literatură, ce ține mai degrabă de o logică a hibridizării „gramaticalității” cu „poeticitatea”.

În acest ministudiu vom ilustra o primă categorie din **figurile semantice**: figurile analogiei sau **tropii**, destul de rar întâlnite în folclorul copiilor: epitetul, metafora, comparația, personificarea, dar vom relata câteva aspecte și despre cele mai reprezentative figuri morfosintactice.

a) Tropii au o frecvență destul de redusă în folclorul copiilor, găsindu-se accidental, ca atare și epitetul apare sporadic. Deși **descântecele** sunt puțin uzitate în folclorul copiilor, trebuie să punem în evidență faptul că în această specie **epitetele** abundă, încât uneori receptorul are impresia unei risipe. Nici nu s-ar putea concepe descântecul în afara „**epitetului eficient**” deoarece cheia acestuia rezidă tocmai în funcția speciei. De asemenea, cele două astre, soarele și luna, atât de familiare omului și magice pentru copiii de vârstă mică, le regăsim și în **ghicitori** rediate tot prin atari epitețe metaforice: „**Bulgăre de aur / Cu coarne de taur.**” (cf. Artur Gorovei, *Cimiliturile românilor*, 1972).

Se poate vorbi în ghicitori și de un „cumul de epitețe” prin care se creează o expresivitate aparte. Multe dintre ele pot fi încadrate la ceea ce numim stilistic pletoră – epitețe în lanț: „**Lată peste lată, / Peste lată îmbujorată, / Peste îmbujorată crăcănată, / Peste crăcănată spartă, / Peste spartă udată, / Peste udată rotunzată, / Peste rotunzată ciuciuleț!**” (*Vatra de gătit*).

Metafora și comparația au fost printre primele resorturi verbale utilizate de om, deoarece au avut un rol apotropaic, acela de a-l feri de nenorociri și chiar de realitatea înconjurătoare, dar și pentru faptul că omului „naiv” nu-i erau la îndemână abstracțiunile, ci mai degrabă exprimările vii, plastice, care au dus la crearea vorbirii metaforice.

Comparația simplă este utilizată în toate speciile folclorului literar specific copiilor. De aceea, ne vom opri doar la câteva specii în care aceasta abundă: sorcovă, ghicitori, plugușor etc. Sorcova este construită și se bazează în cea mai mare parte pe comparații: „... **Să trăiți, / Să-mbătrâniți / Ca un păr, / Ca un măr, / Ca**

un fir de trandafir, / Tare ca piatra, / lute ca săgeata...”.

Dacă în multe ghicitori metafora este însoțită de comparație sau chiar acestea două se contopesc pentru a forma o substanță și o formulă stilistică nouă, o parte din ele se bazează aproape exclusiv pe principiul comparației: „**Nalt cât casa, / Verde ca mătasa, / Amar ca fierea, / Dulcea ca mierea.**” (Nucul)

b) Figurile morfosintactice sunt destul de mult uzitate în folclorul copiilor, dar și eliberate de anumite canoane.

Repetiția joacă un rol enorm în creația folclorică, în general, și unul covârșitor în folclorul literar specific copiilor. Ea poartă o încărcătură destul de mare și datorită multiplelor forme pe care le îmbrățișează. Cea mai simplă formă este reprezentată prin repetarea întocmai a unor cuvinte de la începutul sau chiar din interiorul unor specii folclorice, adesea fiindând ca o invocare:

- colinde („**împărate, împărate...**”);
- cântec de leagăn („**odoraș, odoraș, / puiul mării copilaș...**”);
- descântec („**moimă mare, moimă mare, / moimă cât un fir de ac...**”);
- ghicitori („**Vâj, vâj / prin păiuș, / țanc, țanc / prin copaci**”);
- formule-invocații („**lună, lună nouă / taie pâinea-n două / și ne dă și nouă**” sau „**Arici, arici pogonici...**”);
- numărători ludice („**Pic, pic, pic / Pic pe nas, / Pic pe umăr...**”);
- cântece formulă („**Moș, moș, cocoloș, / Vino iute, dă-mi un coș...**”) etc.

Aproape în toate speciile folclorice întâlnim **anafora**, repetiția de la începutul unui vers sau propoziții. Adesea, anafora este utilizată pentru adăugarea unor detalii noi, dar și pentru schimbarea elementelor tematice: „**Pic, pic, pic. / Pic în sus, pic în jos, / Pic pe umăr, pic pe dos, / Pic pe cap, pic pe nas, / Pic pe ei, / Vezi c-o iei!**” (*informator*: Teodora Ciocină, 10 ani, Zalău).

Dintre procedeele stilistice recursive, **paralelismele** joacă un rol aparte tocmai pentru că înglobează și absorb și alte elemente stilistice. **Paralelismul analogic** este utilizat pentru a nu repeta conținutul versului anterior, ci pentru a evidenția ceva deosebit, ceva nou, similar sau analog sub diferite aspecte: (opoziție, enumerare): „...**Ca un măr, / Ca un păr, / Ca un fir de trandafir, / Tare ca piatra, / lute ca săgeata, / Tare ca fierul, / lute ca oțelul.**”

continuare pe www.caietesilvane.ro

LÁSZLÓ László

(Amintiri din cătănie)

(Titlul original „Sonka reggelire”, traducerea autorului)

Îmi place șunca, atât cea marinată și afumată de casă, cât și șunca din magazin, ori șunca presată. În ultimul nostru concediu, la micul dejun cu bufet suedez ne serveau cam șase feluri de șuncă. De aici mi-a venit în minte întâmplarea cu șunca, de acum mai bine de patruzeci de ani.

Mi-am petrecut serviciul militar într-o unitate de elită. Cazarma batalionului se afla la marginea orașului, la trei sute de metri de ultimul bloc. Dincolo de gard începea pășunea. Însă vacile sau oile nu pășteau acolo, terenul servea ca loc de instrucție pentru noi. În spatele cazarmii era un loc de unde s-a excavat odinioară argila pentru o fabrică de cărămizi de mult abandonată. Acum servea ca poligon de tragere improvizat pentru armament ușor.

Soldații erau interesați de trei lucruri: mâncare, posibilitatea plecării în permisii-concedii, și liberarea*. Ca recruți, știam că permisile nu se acordă anterior depunerii jurământului, deci eram închiși în cazarmă cel puțin două luni. Liberarea era atât de departe, încât nici nu îndrăzneau să ne gândim la ea, așa că ne concentrăm pe stomac. Tăticii, bunicii noștri și rudele mai în vârstă de sex masculin ne-au informat că, dacă ne punem bine cu personalul de la bucătărie, atunci vom avea suficientă mâncare, deoarece în armată erau de obicei probleme nu numai cu calitatea alimentelor, dar și cu cantitatea lor.

Am făcut cunoștință cu cantina cazarmii în a doua zi de armată. (În prima zi am mâncat din valiză mâncare de acasă.) Aveam comandant de grupă un caporal moldovean, care a fost rezonabil, s-ar putea spune chiar omenos. El ne-a condus dimineața la adunarea de pe platoul din fața cantinei. A fost atât de amabil, încât s-a dus să se uite la meniul zilei, și ne-a anunțat vesel că la micul dejun va fi: pâine, șuncă, margarină, dulceață (marmeladă în limbajul popular) și ceai. Nu suna rău: vara precedentă am fost în tabără de tineret pe litoral, și acolo la restaurantul cu autoservire a fost ceva asemănător la micul dejun. Și era litoralul, nu armata...

După ce am stat un timp încolonați, am intrat în cantină în ordinea companiilor și plutoanelor. Fiecare pluton avea propriile mese (trei-patru mese a câte opt persoane). Sala de mese era atât de mare, încât am fi putut juca handbal în ea. Pe mesele cu suprafețe de plastic nu erau fețe de masă, și micul dejun era pus în fiecare farfurie. Toată lumea avea câte un cuțit și o

furculiță și ceva care arăta ca o ceașcă de ceai. Cana și farfuria erau din material inox. Pe fiecare farfurie se găsea un cub de margarină, un cub de dulceață și o bucată de slănină afumată, iar lângă farfurie era cana și două felii de pâine.

Ne-am ocupat locurile și subofițerul de serviciu a dat semnalul că putem mânca. Așteptam șunca anunțată, deși încă simțeam gustul șnițelilor de ieri în gură, pe care mama le-a făcut pentru drum. M-am uitat mai întâi la masa noastră, apoi la vecini și am văzut că toată lumea avea în farfuria bucăți de slănină cam de aceeași mărime. Dar nimeni nu a primit șuncă, deși conform caporalului nostru, în meniu scria șuncă. M-am gândit, poate a fost o greșeală de tipar, sau că aprovizionarea nu a putut aduce șuncă. (Eram în anii șaptezeci, pe vremea aceea aprovizionarea populației nu se deteriorase atât de mult ca în ultimul deceniu de comunism). Am spus caporalului cu prudență, că șunca nu este șuncă, ci slănină. M-a întrebat dacă nu-mi place slănină? Pentru că dacă nu-mi place, pot să i-o dau lui fără probleme, pentru că această șuncă-slănină este delicioasă. (Așa a spus.) La prânz, mi-a arătat și locul unde era afișat meniul, și acolo am putut vedea, că într-adevăr era trecută șuncă la micul dejun.

După câteva zile, șunca era scrisă din nou în meniu, dar am primit iarăși slănină. Mai târziu, când eram mai acomodați cu viața de cazarmă și mai umblați în zona cantinei, ne-am dat seama că practic meniul este făcut pe zece zile, iar totul se repetă din zece în zece zile.

În a doua săptămână, am fost repartizați cu grupa noastră la cantină pentru serviciul de o zi, prilej cu care am putut vedea cum funcționează regimul alimentar din armată. Acest serviciu s-a repetat în fiecare lună, iar noi am văzut și am înțeles din ce în ce mai multe despre sistemul de hrănire al militarilor. Acesta este un factor important, pentru că până și înaintașii noștri spuneau, pe bună dreptate, că nu poți lupta cu stomacul gol!

Cu ocazia primului serviciu la cantină am avut norocul să-l cunoaștem pe șeful blocului alimentar al batalionului, căruia trebuia să ne adresăm cu apelativul: „Tovarășul maistru!” El a fost bucătar ca formație profesională, dar nu l-am văzut niciodată gătind în timpul petrecut în armată. Era numit maistru pentru că gradul său de subofițer însemna că era un maistru militar, ca și maiștri-mecanici care întrețineau mașinile și transportoarele blindate. Chiar era binevenit apelativul de maistru, deoarece avea un nume atât de greu de rostit, încât dacă nu-l vedeai scris, cu greu îl puteai pronunța. Cu pronunția numelui maistrului nostru de altfel și alții se

descurcau cam greu, indiferent de originea lor etnică. Și pe deasupra era un om tare ciudat, pentru că avea aluri ungurești, ritm românesc și un fel de sadism calculat, combinat cu grosolanie specifică în același timp, care nu știu cărei nații îi este caracteristică. Acesta se exprima într-un mod personal, în limbajul său, în fiecare propoziție folosea cel puțin o combinație de cuvinte care nu ar fi suportat tiparul, sau o referire neloială și directă la strămoșii persoanei căreia i se adresa. Nu era în vârstă, avea vreo 35 de ani, poate ceva mai puțin...

Nici ca aspect exterior nu era o persoană obișnuită: era prea slăbănog pentru un maestru bucătar. Avea o înălțime de aproape doi metri, era un fel de roșcovan spre blond în același timp. Spatele îi era încovoiat și umerii căzuți, în modul caracteristic doar oamenilor deosebit de înalți și slabi. Fața lui era de cele mai multe ori roșie, doar atunci când se enerva tare, atunci devenea brusc palid. Dar așa alb la față l-am văzut doar de trei sau patru ori, în mai bine de un an. În uniformă sau în halat de bucătar (pe care îl îmbrăca imediat ce intra în zona bucătărie-cantină-depozit de alimente) încă arăta cumva, pentru că poate acest gen de îmbrăcăminte ascundea unele dintre ciudățeniile lui corporale. Dar îmbrăcat în civil, arăta ca unul pe care fusese aruncată haina cu praștia, părea că poartă haine care nu se potriveau pe talia lui. Dacă foarte rar, de vreo sărbătoare, venea în costum, atunci haina atârna pe el, parcă purta mărimi nepotrivite, chiar dacă stofa era o țesătură de marcă...

Printre subalternii săi se numărau opt-zece bucătari, un magazioner la depozitul de alimente și doi ospătari care conduceau popota ofițerilor. Toți erau militari în termen, selectați și antrenați personal de către maestru, dintre numărul mereu excesiv de mare soldați doritori să ajungă bucătari. Printre bucătari s-au numărat doi bucătari șefi adjuncți, aghiotanții maestrului, adică mâna lui dreaptă și stângă, și în cele din urmă, principalul său om de încredere, poate chiar complicele lui – magazionerul.

Întâmplător cum se derula programul zilnic al maestrului:

- sosirea la cazarmă la șapte dimineața sau cu cinci minute înainte, pentru că exact la șapte garda de onoare îl întâmpina pe comandantul batalionului, pe Colonel, cu o ceremonie militară oficială, iar maestrul nostru prefera să evite întâlnirea cu șeful;

- mergea direct în biroul propriu de pe holul bucătăriei, unde își lua halatul, lăsând acolo servieta și chipiul;

- tot acolo primea raportul bucătarului-adjunct de serviciu, despre servirea micului dejun și numărul militarilor trecuți la porția de hrană pe ziua respectivă. În funcție de efectivul de hrănit ordona aceluiași bucătar să scoată din magazia de alimente materia primă necesară;

- după aceea intra la popotă, unde servea micul dejun îmbelșugat – comandat cu o zi înainte. Acolo mai stătea de vorbă cu ofițerii și subofițerii de serviciu, despre vreme, fotbal sau despre bârfa zilnică, ori despre filmul din ziua precedentă pe care îl văzuse lumea la

televizor;

- la ora opt fix, însoțit de caporalul de serviciu pe bucătărie inspecta cele două grupe de recruți repartizate pentru ziua respectivă la serviciul pe bucătărie. Apoi ordona soldaților aliniați să numere: „Unu-doi, unu-doi!” Dacă în calendar era o zi cu soț, atunci cei cu numărul doi mergeau la curățat legume: cartofi, ceapă, morcovi sau de ce era nevoie pentru mesele de prânz și cină în ziua respectivă. Cei cu numerele impare, înarmați cu ustensile: perii de curățat, cârpe, măhuri, găleți și lighe, se apucau de făcut curățenie pentru ca totul să lucească până la prânz, „Ca becul” – vorba maestrului. Și în funcție de toane mai adăuga câte ceva despre mamele soldaților și de strălucirea „ouălor lui Solomon”!

După inspecție și instrucție, pleca o oră-două în direcția clădirii comandamentului, unde era și șefia intendenței (serviciul transport și administrativ) al unității. De acolo se întorcea pe la zece, fie vesel, fie, Doamne ferește, alb ca varul. Dacă nu era prost dispus, mai făcea o scurtă inspecție a pregătirilor pentru masa de prânz, apoi cobora în magazia de alimente, care era sub bucătărie și nu ieșea de acolo până la prânz, până când mâncarea nu era gata. Toți cei avizați știau că în depozit este și o provizie de băuturi, iar el obișnuia să joace cărți și să bea vin acolo cu un plutonier, magazionerul de la compania întâi. Acolo nu putea fi deranjat, eventual doar de magazionerul de la depozitul de alimente, care servea personal băutura (din surse proprii) și gustările, împreună cu cafeluțele aduse de la popota ofițerilor.

Oricum, și acest magazioner era uns cu toate alifiile, demn de șeful lui. Ciupea din alimentele soldaților pe unde putea. Vămuia fără jenă portocalele destinate meniului de revelion: porția de soldat era de 250 de grame de portocale, deci era un sfert de kilogram. Deoarece șase-șapte portocale minuscule cântăreau un kilogram, el nu drămuia prea mult. Împărțea pe bucăți și nu după gramaj: un soldat = o portocală. A mai dat câte două bucăți veselarilor (distribuitorilor de alimente), ceea ce însemna câte o persoană pe pluton, și restul, practic mai mult de o treime din portocale o stoca pentru el și prietenii lui. S-a întâmplat că arunca la gunoi portocale stricate încă și în martie, când în decembrie oamenii stăteau la cozi uriașe la magazine pentru portocale și alte citrice. Era evident că și soldații doar salivau după citrice.

Nici cu vinul din depozitul lui nu proceda altfel. Era lege că de șase ori pe an: două sărbători naționale, Ziua Armatei, Revelionul și încă de două ori, când recruții depuneau jurământul, soldaților li se servea vin la prânz: un sfert de litru de căciulă, ceea ce însemna că patru soldați primeau un litru de vin. Nu te puteai îmbăta de atâta, dar aveai măcar iluzia unei mese festive. În meniul festiv era de obicei vin de masă de calitate inferioară, cel mult mediocră, dar pe magazioner îl ducea mintea, mai ales tupeul, dar și mai mult obrazul, „să boteze” vinul soldaților.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Vincentziu
PUȘCAȘU

Flavius Lucăcel și Transilvania frumuseții la Palatele Brâncovenești

M-am întrebat adesea, atât din perspectiva unui membru al publicului consumator de artă, cât și din cea a cadrului didactic într-o facultate de arte, dacă pictura (mai) poate cunoaște un reviriment cuantificabil, dacă mai este de interes sau dacă mai poate capacita formate de adresabilitate neintermediate. Expoziția lui Flavius Lucăcel nu este doar un răspuns afirmativ la interogația mai sus-amintită, ci și o promisiune că în manifestările artistice contemporane, totuși, genul picturii își va menține o poziție privilegiată. Analizând contemporaneitatea fenomenului artistic românesc, genul picturii pare să sucumbă sub greutatea propriei istorii – tot ce era de zis, de făcut sau de reprezentat s-a consumat deja. Într-o lume artistică preocupată de digital, de tehnologic, de obiectual sau alternativ, cu toate permutările și fuziunile implicite ale acestor paradigme, pictorului (clasic – atât în stil, cât și în tematică) nu-i mai rămâne decât asimilarea întru postmodernism sau rezistența într-un soi de manierism actualizat. Firește, la nivel fundamental, niciuna dintre variante nu devine integral satisfăcătoare pentru artiștii ce-și doresc păstrarea registrului canonic al picturii. Extensia vag determinată a „crizei de reprezentare” și dificultățile inerente conservării dezideratului originalității complică lucrurile, mai ales pentru artiștii care vor (și pot) să facă (doar sau și) artă convențională. În fond, ce ar mai fi de

zis sau de făcut când postmodernitatea iterează ideea că toate s-au făcut și s-au spus la un moment dat, iar singurul act veridic și valid al exercițiului creator este reprezentat de contextualizare și combinatorică. Pornind de la această logică, comunul, specificul și universalul îmbracă mantia spectacularității și devin artă, iar creatorul ei se erijează în negociator, facilitator sau stenograf al *spiritului epocii*. Urmând acest principiu de agregare, mecanismul indexical nu se limitează doar la corporalitate și semnificație, ci devine proces, mijloc sau metodă. În construcția semnificației, artistul nu prezintă, ci re-prezintă. Circulația conceptelor și asimilarea lor nu se (mai) realizează programatic, iar opera se debarasează de orice accepție semnificant-teleologică.

Expoziția lui Flavius Lucăcel iterează principiile sus-enunțate, demonstrând nu doar (încă) fecunditatea disciplinei picturii sau capacitatea ei de a reveni în prim-planul tehnicilor de creație, ci și oportunitatea și plauzibilitatea acesteia de a îngloba, subsuma și proiecta instanțe expoziționale relevante pentru contemporaneitate. Discursul său plastic, o emanație firească a experiențelor trăite, sumarizează vizual un univers pe cale de dispariție: *Transilvania frumuseții* – univers ale cărui axe directoare sunt satul, tradiția, identitatea și istoria. Titlul expoziției – acest veritabil epitom al me-leagurilor lui Lucăcel – subliniază filiația tradiționalistă și fascinația pictorului pentru autenticul local. Pornind de la un demers mai degrabă documentarist, de inven-

tariere și secvențiere a surselor din care-și revendică lucrările, artistul propune o veritabilă sondare geografic-etnografică în măruntaiele culturii materiale transilvane. Asumând o poziție explicit-ecologistă, Lucăcel *reciclează*, preia, transformă și deturbează elemente arhitecturale (ferestre, uși, ancadrame) și textile (ștergare, broderii, dantele), constituindu-le drept material subiacent actului picturii. Păstrând semantica implicită a acestora și plasându-se sub auspiciile unor demersuri de bricolaj (neconvențional), mijloc de reprezentare căruia îi adaugă actul reprezentării picturale (convenționale), Lucăcel assemblează imagini-martor ale Transilvaniei rurale. Deși se fundamentează pe o rigoare cu ambiții științifice, ce constă în prelevarea rămășițelor culturii materiale într-o manieră (mai degrabă) *colecționistă* – cu principii de identificare exactă în timp și spațiu a surselor de inspirație – artistul parametrizează și configurează *imagini* raportându-se atât la dimensiunea transcendentală a credințelor și cutumelor locale (după cum notează A. Calderón de Jesús), cât și la experiențele proprii, construind o veritabilă artă *istorico-geografică*. Recul al acestei abordări, efectul căutat și instanțiat de către Flavius Lucăcel prezumă existența unui soi de „prezintism” sau „proximitate” resimțite de către public. Totuși, această stranie familiaritate a imaginilor construite de Flavius Lucăcel nu trebuie lecturată în cheia unei arte (exclusiv) etnografice. Deși ethosul transilvan surprins în pictura lui Lucăcel se diluează când analizăm opera

prin optica grilei critice a contemporaneității, validitatea construcțiilor sale vizuale și relevanța lor plastică persistă – ba mai mult, se potențează în chipul unei veritabile *estetici operaționale*. Asocierile cromatice, construcția formelor, consonanța texturilor sau juxtapunerile de materialități definesc un discurs complex, antrenat de observația (și contemplația) aparentei simplități tradiționale.

Perspectiva curatorială introdusă de Daniel Săuca se detașează de strategia expozițională clasică și formalismul panotării. Mergând pe contrasensul abordării consacrate a *white-cube*-ului, și într-o oarecare măsură, contrazicând norma muzeologică de valorificare a artelor vizuale, Săuca propune o supraaglomerare a simezelor din Sala Parter a Palatelor Brâncovenești. Opțiunea pentru această variantă curatorială are rolul de a demonstra multiplele valențe, diversitatea și abilitățile plastice ale artistului, atribute subsumate și deduse din numărul impresionant de lucrări aduse împreună pentru expoziția de față. Mai mult decât atât, abordarea curatorială a lui Daniel Săuca înlocuiește perspectiva percepției autonome, individuale și alveolare a fiecărei lucrări în parte, cu mult mai ofertanta privire de ansamblu – a seriei și a multiplului. Altfel spus, Săuca definește expoziția drept hibrid imagistic și *cluster*, procesul de „contaminare” estetică a unei lucrări în raport cu celelalte fiind unul dintre efectele curatoriale căutate.

Creația lui Flavius Lucăcel, deși în aparență accesibilă sub aspectul tematicilor abordate, demonstrează o sensibilitate aparte a căutărilor plastice. Pusă sub umbrela expresiei pretins-figurative, pictura sa revizitează subiecte clasice ale artei, aspecte comune ale vieții de zi cu zi, obiecte, lucruri și locuri în care firescul și ordinea sunt urmărite cu acribie. A simplifica arta lui Lucăcel drept o cronică a frumosului comun este (totuși) o greșeală. Dincolo de peisaje, scene, locuri și lucruri, artistul își construiește discursul plastic după un principiu filosofic dezarmant, esențial și fundamental înțelegerii resorturilor sale creatoare – kantiana privire dezinteresată. Păstrând rigoarea unei judecăți estetice clasice, imaginile sale nu „spun” și nici nu „fac”, ci invită privitorul să descopere și să încarce cu semnificație banalul obiect, către a releva (sau, mai bine zis, a eleva) subiectul către esență. Aplecarea sa către obiect și sinteza lui deschide un veritabil șantier al semnificației,

în care principiul de bază al reprezentării și sensul propriu al „obiectelor” se desolidarizează de accepția lor comună. Transilvania lui Lucăcel nu este limitată la particularism, cum nu este nici universalizată sau absolutizată. Pentru artist nu este (atât de) relevantă specificitatea spațiului sau potențialul estetic al locului, ci posibilitatea lor de a se afla într-o permanentă negociere semantică, odată ce sunt instanțiate pictural. Instrumentând energic linia sau pata și înscriindu-și intervențiile plastice în consonanță cu motivele populare brodate, cusute sau însăilate pe diverse fragmente de material textil, Lucăcel nu este preocupat de vi-goarea naturalismului, de suculența particularismului, sau de rigiditatea manierismului subiectelor abordate. Detașându-se de aceste aspecte, construcțiile sale plastice doar întrevăd schematic structura, conducând la anticipația factorului fundamental picturii sale – cromatica. Fără îndoială, în pictura lui Lucăcel coloristica este desăvârșită. Deși compozițiile sale au o paletă cromatică restrânsă, varietatea tonală și ineditul asocierilor de nuanțe demonstrează o sensibilitate aparte. Un element specific îl constituie atmosfera picturală – multe dintre lucrările sale conțin o așa-zisă „ceață” ambientală, ce potențează și concretizează efectul scenografic al compozițiilor. Folosind macro-structuri geometrice aplatizate, pictura lui Lucăcel prezintă o sumă de suspensii imagistice atemporale. De asemenea, printr-o cromatică difuză și un gradient subtil, subiectele sale anticipează un veritabil efect de imponderabilitate. Patina plastică și pensulația nu direcționează interesul privitorului către specificitatea subiectului reprezentat, ci mai degrabă sugerează, într-o manieră nostalgică, efemeritatea acestuia. Cu o rigoare de-a dreptul matematică, modularea și ritmarea liniei, a motivelor tradiționale sau a formelor, precum și construcția dematerializată a corpurilor destructurează formalismul subiectelor reprezentate, configurând un discurs plastic autentic, original, dar mai ales – sincer.

Transilvania frumuseții, vernisată în data de 19 noiembrie în spațiile expoziționale ale Palatelor Brâncovenești de la Mogoșoaia va fi deschisă până pe 31 decembrie 2023. Publicul este invitat să vizioneze creațiile, să se imerseze în universul tradițional, și finalmente, să experimenteze autenticitatea discursului plastic al unui artist de o sensibilitate și profunzime dezarmantă.

Marin
POP

Gheorghe Pop de Oarța (1865-1933) – 90 de ani de la moartea sa

În dimineața zilei de Crăciun a anului 1933, clopoțele bisericii greco-catolice din Zalău anunțau cu jale plecarea la Domnul a lui Gheorghe Pop de Oarța, una dintre cele mai importante personalități pe care Sălajul le-a dat istoriei.

Aflat și el suferind la Cluj, Alexandru Aciu, bun prieten și colaborator politic apropiat al marele dispărut, publica un articol comemorativ în prestigiosul ziar „Gazeta de Duminecă”, în care îi făcea următoarea caracterizare:

Figură „zdravănă”, înaltă, cu ochii sclipitori, nas acvilin, gura strânsă a unui om pretențios și „scump”, fața curată, gât rotund, piept bombat, un glas metalic seducător: de la prima întâlnire și privire îți impune simpatia, ce o poți discuta, poți s-o completezi, dar care îți rămâne, oricum ți s-ar schimba părerile de mai târziu.

A fost la timpul său un om dintre cei mai harnici, era mâna dreaptă a lui Badea Gheorghe de Băsești în toate chestiunile administrative și electorale și a lui Andreiu Cosma în cele economico-financiare. El însuși un avocat apreciat și un român respectat, pe rând a avut toate funcțiunile, unde trebuie un om integru, un om cu înțelegere, un cap cumpenit, un om independent și respectabil: a fost decanul baroului, președintele consiliului județean, președintele băncilor Silvania și Sălăjana, președintele Camerei de agricultură, curatorul bisericii gr. cath. din Zalău, în două rânduri (în 1919 și 1932-1933) prefect al județului Sălaj.

Om bine situat, sobru și cruțător, secundat de o soție distinsă, casa și biroul lui – era un focal de atracție.

„Cărpănos” și sfătos uneori, dar bun, la sfârșit priema cu prudență și părerea contrară, când i-se părea mai potrivită decât a lui; un om de încredere, care nu-și schimba cuvântul nici simpatiile de azi pe mâine, nici cele personale, nici cele politice. Se mira ca și cloșca de puii rătăciți, când unul sau altul dintre nepoți „se orienta” prin alte părți.

Aderent și rudă a dlui Vaida-Voevod și a dlui Maniu, criticându-i adeseori și pe unul și pe altul, a rămas până la moarte neclintit partizan și conducător al Partidului național-țărănesc din Sălaj, îndurerat pentru pretensele conflicte dintre cei doi, deopotrivă iubiți și deopotrivă merituoși conducători, pe cari ca și orice Sălăjan adevărat îi iubea și stima fără deosebire – pe amândoi.

Cu Gheorghe Pop se stinge decanul unei generații,

ce tot mereu își rărește șireagul, bună, cinstită, care ne-a conservat în Sălaj tesaurul național, religios și moral. (...)”¹

Ziua de 27 decembrie 1933, când Gheorghe Pop a fost înmormântat, a fost o zi de doliu a întregului Sălaj. Ceremonia funebrală a avut loc în sala festivă a Prefecturii, începând cu orele 10,30, după ritul bisericii române unite. La ceremonie au participat toți intelectualii Sălajului și o mulțime de țărani, „veniți să dea ultima cinste celui care a fost îndrumătorul sincer al lor”. Armata i-a dat onorurile militare, „ca unui înalt decorat și mare român al acestui județ”. A asistat și marele om politic Iuliu Maniu, bunul său prieten și colaborator apropiat, „ceea ce a ridicat mult fastul acestei ceremonii”. Serviciul religios a fost celebrat de canonicul Maghiar de la Oradea, Petru Cupcea, vicarul Silvaniei și Aurel Ghilea, protopopul Zalăului. După terminarea serviciului divin, au urmat cuvântările rostite de canonicul Maghiar, protopopul Aurel Ghilea, din partea parohiei unite Zalău, iar Augustin Pinteș a luat cuvântul ca reprezentant al baroului avocaților, prezentând biografia marelui dispărut. A urmat la cuvânt reprezentantul Tribunalului, apoi Mihai Gurzău, prefectul în funcție al județului Sălaj, Victor Deleu din partea PNȚ, Emil Lobonțiu din partea PNL, comandantul Batalionului 7 Vânători de Munte din Zalău, Gheorghe Matieșanu din partea partidului condus de Nicolae Iorga, Teofil Dragomir din partea instituțiilor bancare pe care le-a patronat Gheorghe Pop de Oarța și Ionel Ciobanu, președintele Societății culturale studentești „Sălăgeana”. După terminarea serviciului religios, sicriul a fost transportat și depus în cavoul familiei, în localitatea Oarța de Jos.²

Pe lespede de mormânt a marelui dispărut, care în prezent se află răsturnată, neîngrijită și în totală uitare, în „Cimitirul Domnilor” din Oarța de Jos, se află înscris următorul epitaf:

GHEORGHE POP DE BĂSEȘTI, fost primul prefect român al Sălajului, avocat, decanul baroului Sălaj, senator, președinte al Consiliului județean și al Camerei de Agricultură județeană, primcuratorul bisericii române unite din Zalău, decorat cu Steaua României în grad de comandor; 1865-1933.

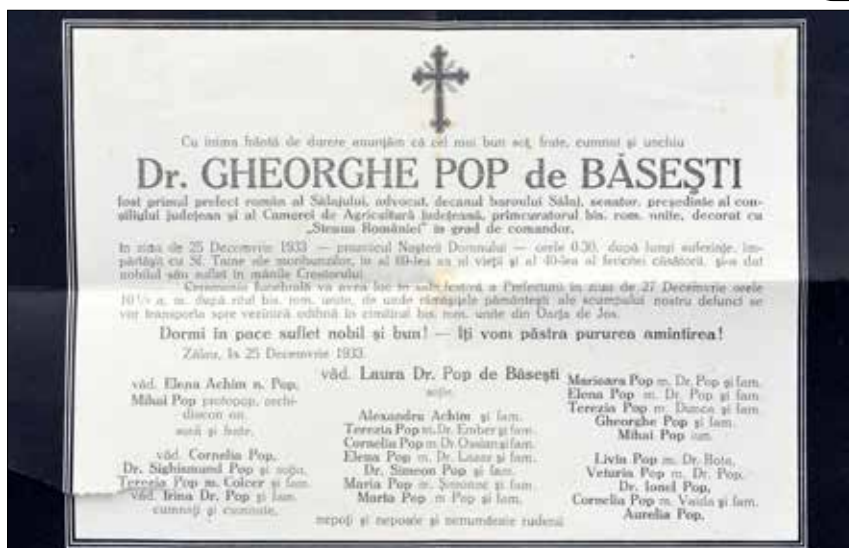
Pentru a nu fi confundat cu „badea” George Pop de Băsești, i s-a adăugat titulatura „de Oarța”, locul nașterii sale.

Despre viața și activitatea sa prodigioasă s-a mai scris, dar s-a scris mai puțin despre ultimul său an de

Gheorghe Pop de Oarța (1865-1933)

Necrologul lui Gheorghe Pop de Oarța

viață, când a îndeplinit, pentru a doua oară, funcția de prefect al județului Sălaj³, perioadă pe care ne propunem să o analizăm în prezentul studiu.

După numai un an de zile, neavând o majoritate politică în Parlament, guvernul condus de Nicolae Iorga a demisionat, la 31 mai 1932. În urma mai multor consultări politice eșuate, regele Carol al II-lea l-a desemnat pe Alexandru Vaida-Voevod în fruntea unui guvern electoral, format doar din membrii național-țărăniști, la 6 iunie 1932. În aceeași zi au fost numiți și o parte dintre miniștrii noului guvern.⁴

Prin Înaltul Decret Regal Nr. 1933 din 10 iunie 1932, dr. Gheorghe Pop a fost numit în funcția de prefect al județului Sălaj. Noul prefect îi anunța pe sălăjeni, printr-o telegramă publicată în „Gazeta Oficială a județului Sălaj”, despre noile numiri efectuate în guvernul Vaida. Astfel, prin Înalt Decret Regal, Armand Călinescu a fost numit în funcția de secretar de Stat la Ministerul de Interne. La 7 iunie erau numiți în funcție următorii miniștri: Voicu Nițescu, la Agricultură și Domenii; Ion Gr. Periețeanu, la Lucrări Publice și Comunicații. De asemenea, au fost numiți în funcția de subsecretari de Stat, Gheorghe Crișan la Finanțe, Mihail Ghelmegeanu și Mihai Șerban, la Departamentul Agriculturii și Domeniilor. În data de 9 iunie 1932 au fost numiți în funcția de miniștri: D.R. Ioanițescu, la Muncă, Sănătate și Ocrotiri Sociale și Dimitrie Gusti, la Instrucțiune Publică, Culte și Artă. Prin același Înalt Decret Regal au fost numiți ca secretari de Stat: Grigore Gafencu, la Departamentul Afacerilor Străine, Ioan Coltor, la Departamentul Muncii, Sănătății și Ocrotirii Sociale și Ioan Pop, la Departamentul Ministerului de Interne. De asemenea, se face cunoscut publicului că prin Înaltul Decret Regal Nr. 1940 din 10 iunie 1932, Parlamentul a fost dizolvat, iar electoratul a fost convocat pentru noi alegeri, după următorul calendar: 17 iulie 1932, pentru Camera Deputaților; 20 iulie, pentru Senat; 24 iulie, pentru Senatul colegiilor consiliilor comunale și județene; 26 iulie, pentru Colegiul camerelor profesionale și colegiile universităților.⁵

La nivel național, alegerile parlamentare au fost câștigate de PNȚ, care a obținut un număr de 1.203.700 voturi, ceea ce reprezenta un procentaj de 40,30% din numărul total de voturi și 274 de mandate de deputați. Pe locul doi s-a situat PNL cu doar 407.023, ceea ce reprezenta 13,62% din numărul total de voturi și 28 de mandate. Pe locul trei, la mare distanță, s-a situat PNL (Gh. Brătianu) cu un procentaj de 6,53%, cu care a obținut 14 mandate de deputați.⁶

În județul Sălaj, conform „fișei postului”, Gheorghe Pop de Oarța a gestionat buna desfășurare a alegerilor. În urma desfășurării scrutinului, organizația PNȚ Sălaj a obținut o strălucită victorie. La Cameră, a obținut 23.218 voturi, fiind urmat, la mare distanță, de Partidul Maghiar cu 13.821 voturi și de social democrați cu 6.931 (față de 13.241, cât obținuseră cu doar un an înainte). Interesant este faptul că unele partide foloseau semne electorale asemănătoare cu cele ale PNȚ sau ale maghiarilor, obținând astfel un număr mare de voturi prin inducerea în eroare a votanților. În acest context, pe locul patru s-a clasat partidul lui N. Lupu (lupiștii), desprins din PNȚ, dar care folosea același semn electoral, obținând 4.955 voturi. De asemenea, Partidul Agrar al lui Octavian Goga, care imita tot semnul PNȚ, a obținut 1.853 de voturi, iar Partidul Conservator, care imita semnul electoral al maghiarilor, a obținut 727 voturi. PNL a obținut la Sălaj doar 2.746 voturi, clasându-se abia pe locul 6, după gruparea fostului guvern Iorga-Argetoianu, care a obținut 3.141 voturi (față de 11.308 cu un an înainte când se aflau la guvernare).⁷

La Senat, alegerile au avut loc în data de 20 iulie 1932. La fel ca la alegerile pentru Cameră, organizația PNȚ Sălaj a câștigat detașat, obținând 14.956 voturi. A fost urmată de cea maghiară, cu 7.228 voturi și lista lupiștilor, care a obținut 2.312 voturi. Lista liberală a obținut doar 1.494 voturi, iar cea a fostului guvern Iorga 1.321 voturi.⁸

În urma desfășurării alegerilor au primit mandatul de deputați ai Sălajului următorii fruntași politici: Vic-

tor Deleu, Alexandru Aciu, Iuliu Coroianu, Gheorghe Fodoreanu și Ioan V. Pop, toți de la PNȚ, și I. Josika de la Partidul Maghiar. Iuliu Maniu, care a candidat primul pe listă, a câștigat un mandat de deputat și la județul Alba. A optat pentru acesta din urmă și a lăsat locul lui unui fruntaș politic sălăjean.

Din cauza suprafețelor reduse care au fost cultivate și a pagubelor produse de ger, inundații și boala numită rugină, în acest context, la 3 august 1932, prefectul județului Sălaj, Gheorghe Pop de Oarța, înștiințează populația că recolta de cereale a anului 1932 se anunța a fi „mediocră”. Având în vedere acest lucru, anunță că Ministerul Agriculturii și Domeniilor intenționa să facă o evaluare națională a producției de grâu, dispunând către Camerele de Agricultură județene să întocmească o situație a stocurilor de grâu aflate „în mâinile agricultorilor, negustorilor și morarilor” la data de 10 iulie 1932. Totodată, cere prim-pretorilor, primarilor și notarilor să dispună ca autoritățile din subordine „să dea tot concursul Camerelor de Agricultură în executarea însărcinării primite, lămurind și pe cei interesați că ancheta ordonată nu urmărește niciun scop fiscal, că se face numai în interesul populației și al agriculturii în general”.⁹

În urma ordinelor telegrafice ale Ministerului de Interne, din 7 și 12 septembrie 1932, referitoare la „determinarea modului de grupare a centrelor de populațiuni în comune rurale”, Gheorghe Pop de Oarța anunță populația că „ținând cont de dorința locuitorilor” județului Sălaj, dar și de faptul că organizarea administrativ teritorială existentă la momentul respectiv corespundea mai bine „intereselor publice ale populațiunii”, se menținea în continuare aceeași situație, respectiv 286 de localități cu rang de comună și trei comune urbane (Zalău, Șimleu Silvaniei și Carei).¹⁰

La 21 octombrie 1932, Gheorghe Pop de Oarța îi anunța pe prim-pretori, primari și notari că prim-ministrul României, Alexandru Vaida-Voevod, și-a înaintat demisia, care a fost primită de către regele Carol al II-lea, la 20 octombrie 1932. Prin același Înalt Decret Regal, Iuliu Maniu a fost numit în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri, în locul lui Vaida-Voevod. Era cel de al treilea guvern național-tărănesc condus de către marele om politic sălăjean. În aceeași zi, tot prin Înalt Decret Regal, erau numiți și ceilalți membri ai guvernului, în frunte cu George G. Mironescu, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri fără portofoliu, Nicolae Titulescu la Externe și Ion Mihalache la Interne.¹¹

În cadrul audienței pe care a avut-o la Palat, Iuliu Maniu subliniază că acceptă să formeze noul guvern, cu condiția de a i se da mână liberă în conducerea țării. Aici făcea aluzie la Camarila regală care se constituise în jurul Elenei Lupescu. El mai cerea ca regele să se reîmpace cu regina Elena, mama regelui Mihai, și să se încoroneze împreună, ca rege și regină, la Alba Iulia. Aceasta însemna că trebuia să o alunge de la Palat și din țară pe Elena Lupescu. În prezența lui Nicolae Titulescu și George Mironescu, regele Carol

al II-lea a fost nevoit să accepte, pe moment, condițiile impuse de Iuliu Maniu, având în vedere situația grea în care se găsea țara.¹²

Iată ce notează și Constantin Argetoianu, în memoriile sale, despre acest moment delicat pentru regele Carol al II-lea. El spune că Iuliu Maniu a impus condiții, ceea ce regelui nu-i plăcea, „dar a cedat și el cu gândul să mai amâne venirea liberalilor, să se împace cu Titulescu și prin el cu Europa și a ales să *curețe definitiv pe Maniu*” (s.a.). Dar, tot el completează, apoi, că regele Carol al II-lea „făgăduise tot, dar n-a dat nimic”, ceea ce explică de ce și-a dat demisia Iuliu Maniu.¹³

Gheorghe Pop de Oarța aducea la cunoștință populației că noul guvern convoca electoratul, pe data de 4 decembrie 1932, pentru alegerea Consiliului Județean.¹⁴ De asemenea, în conformitate cu ordonanța ministerială adoptată, în perioada 6-15 decembrie, prefectul județului Sălaj stabilește zilele pentru alegerile comunale. Noii consilieri aleși, împreună cu cei de drept, urmau să se întrunească în ziua de 22 decembrie 1932.¹⁵

După cum reiese din procesul verbal încheiat la 6 decembrie 1932 de Tribunalul Sălaj, alegerile pentru Consiliul Județean au fost câștigate de lista nr. 1 (PNȚ în alianță cu Partidul Maghiar), care a obținut 29.545 voturi, urmată la mare distanță de lista Uniunii Naționale-Iorga (12.652 voturi) și lista PNL (6.514 voturi). În acest context, au primit mandat de consilieri județeni 25 de candidați ai listei nr.1: Dr. Alexandru Aciu, care a fost ales în funcția de președinte al Consiliului Județean Sălaj; vicarul Petru Cupcea, Béldy Koloman, Pop Mihail, Coza Aurel, Jósika Ioan, Dumitru Mureșan, Vaida Petru, Dr. Kaizler Gheorghe, Sălăjan Silviu, Dr. Oros Sever, Dr. Bölöni Zoltan, Mihalca Traian, Indrean Vasile, Brandt Iosif, Pop Victor, Sima Valentin, Erdei Alexandru, protopopul Ioil Ghiurușan, Pérenyi Ioan, Dr. Cornel Pop, Bay Francisc, protopopul Valentin Coposu, protopopul Cornel Oțiel și Györffy Ludovic. Lista nr. 2 a obținut 11 mandate de consilieri județeni: Dr. Alexandru Zeno Gheție, Porcsalmi Iosif, profesorul Pompei Țolca, Toth Augustin, Rusu Gligore, Vanca Valentin, Dr. Alexandru Incze, Chimiveș Teodor, Ilie Talpoș, Pop Teodor și Simion Hațeganu.¹⁶

În data de 8 ianuarie 1933, prim-ministrul României și președinte al PNȚ, Iuliu Maniu, împlinea vârsta de 60 de ani, din care aproape 40 i-a dedicat vieții politice românești.

Chiar în acea zi, în Șimleu Silvaniei, orașul său natal, sălăjenii au organizat o adunare festivă, în cinstea lui, la care s-a înregistrat o numeroasă prezență. Au participat și autoritățile locale, în frunte cu primarul orașului Șimleu, Ioan Szabo, împreună cu membrii consiliului local și fruntașii politici sălăjeni, indiferent de coloratură politică. De asemenea, au fost prezente numeroase personalități sălăjene, în frunte cu prefectul județului, Gheorghe Pop de Oarța.

În cuvântul rostit cu această ocazie, prefectul ju-

dețului Sălaj, Gheorghe Pop, și-a exprimat mirarea pentru faptul că membrii Consiliului local al orașului Șimleu, în care erau reprezentate toate forțele politice, au arătat „o atât de impunătoare solidaritate, când e vorba de a face cinste orașului”, exprimându-și dorința ca și în alte probleme de interes general să se manifeste aceeași solidaritate și înțelegere. Aceste constatări le făcea în urma proclamării lui Iuliu Maniu, cu unanimitate de voturi, în calitate de Cetățean de Onoare al orașului Șimleu. Hotărârea a fost adusă la cunoștința marelui om politic printr-o telegramă, deoarece el se afla la București.¹⁷

Din păcate, tocmai de ziua lui de naștere, Iuliu Maniu a fost nevoit să accepte, după ce s-au consultat, demisia bunului său prieten și colaborator apropiat, Ion Mihalache, din funcția de ministru de Interne, iar după câteva zile s-a solidarizat cu ministrul său și a prezentat demisia regelui Carol al II-lea, care se implicase grav în actul de guvernare, deși la preluarea mandatului i-a promis lui Iuliu Maniu că va avea „mână liberă”.

În acest context politic agitat, în data de 14 ianuarie 1933, fără să se consulte cu Iuliu Maniu și ceilalți fruntași politici ai PNȚ, Alexandru Vaida-Voevod preia conducerea unui nou guvern național-țărănesc.

Prefectul Gheorghe Pop de Oarța a avut relații bune și cu noul guvern condus de Vaida-Voevod, rămânând în continuare în funcție și ocupându-se de buna gestionare a treburilor publice din județul Sălaj. El era responsabil și de buna funcționare a târgurilor, de problemele legate de situațiile de urgență (incendii, inundații și alte calamități naturale, epidemii etc.). De la Ministerul Agriculturii și Domeniilor veneau multe ordonanțe referitoare la ținerea de târguri, sacrificarea animalelor, epidemiile care afectau animalele, în special pesta porcină și turbarea, care se transmite și la om. De exemplu, în privința eliberării autorizației de funcționare a unei măcelării, fabrici de mezeleri etc., primarii puteau elibera autorizații numai în baza referatului medicului veterinar oficial și în baza avizului favorabil al Consiliului de igienă.¹⁸

Gheorghe Pop de Oarța a avut câțiva colaboratori apropiați, precum Ioan Deleu, Cornel Sima sau medicul veterinar județean, Traian Jarca, ultimii doi ajungând în funcția de primari ai orașului Zalău.

În calitate de reprezentant al guvernului în teritoriu, trebuia să se preocupe de toată activitatea economică din județ și să stimuleze „aducerea la îndeplinire a tuturor dispozițiilor date de organele centrale”. De exemplu, în vederea bunei desfășurări a campa-

Lespedea care ar trebui să stea pe mormântul lui Gheorghe Pop și mormântul simbolic al lui Ioan Ossian (Cimitirul sau mai bine zis „pădurea” din Oarța de Jos)

niei agricole din toamna anului 1933, primește de la Ministerul Agriculturii și Domeniilor „instrucțiunile necesare”, pe care le transmite prim-pretorilor, primarilor și notarilor. În instrucțiunile trimise se subliniază că, spre deosebire de alți ani, anul 1933 a avut ploi abundente, așa că pământul avea umezeala suficientă pentru însămânțările de toamnă. Se recomanda ca însămânțările să fie făcute la timp, cunoscându-se că „semănăturile puse mai devreme, au șansa de a reuși mai bine decât cele târzii”. Îi amintește că avea datoria de a-i îndemna pe țărani să urgenteze campania semănăturilor de toamnă (grâu, orz, secară, rapiță) și să dea atenție specială grâului, care constituia hrana de bază a populației. Recolta de grâu a aceluia an fusese „mulțumitoare”, așa că exista grâu pentru semănat. Pentru regiunile care au fost afectate de calamități naturale, ministerul acorda împrumuturi agricultorilor, prin Banca Centrală Cooperativă. De asemenea, la sfârșitul lunii septembrie, guvernul urma să distribuie în județe câte 10-15 butoaie „sistematice” pentru tratarea semințelor cu prafuri uscate, model după care țărani își puteau construi și singuri aceste butoaie. De asemenea, urma să distribuie selectoare pentru curățirea tuturor semințelor.¹⁹

Una dintre ultimele apariții publice ale prefectului județului Sălaj, Gheorghe Pop de Oarța, a fost cea de la Bădăcin, în data de 10 septembrie 1933, cu ocazia aniversării centenarului nașterii lui Ioan Maniu și sfințirii „pietrei fundamentale” la Casa Națională „Ioan și Clara Maniu”, ridicată de Societatea culturală „Sălăgeana”, a studenților sălăjeni de la Cluj, pe terenul donat de către Iuliu Maniu, președintele de onoare al societății.²⁰

În dimineața zilei de 10 septembrie 1933, „o mare mulțime de țărani din întreg județul și jur” se îndreptau către Bădăcin. Încă de la orele 8, dimineața, „coloane nesfârșite de țărani cu drapele, rapori și muzici” îm-

pânzeau Dealul Țarinei din Bădăcin. De asemenea, drumul dintre Șimleu și Bădăcin era înțesat cu autobuze și automobile, care transportau „o mulțime imensă de intelectuali, veniți din toate unghiurile țării să participe la marea solemnitate”. Numărul participanților la această impresionantă manifestare s-a ridicat, conform relatărilor presei vremii, la aproximativ 5.000 de persoane.²¹

Pe lângă intelectualii sălăjeni și autoritățile locale, au participat la eveniment și foarte multe personalități din afara județului.

În cuvântul rostit cu această ocazie, Gheorghe Pop de Oarța a evocat „marile însușiri” ale părinților lui Iuliu Maniu. Amintește că în acel an s-a dorit a se da o mai mare amploare manifestărilor ocazionate de împlinirea a 60 de ani de viață ai marelui om politic sălăjean, Iuliu Maniu, însă, „datorită dorinței exprese” a acestuia, manifestările s-au rezumat la cele inițiate de societatea culturală a studenților sălăjeni, la care au aderat și autoritățile județului Sălaj.²²

Prin Înaltul Decret din 14 noiembrie 1933, regele Carol al II-lea a primit demisia guvernului prezidat de către Alexandru Vaida-Voevod. Prin același decret, Ion Gh. Duca era numit președinte al Consiliului de Miniștri și însărcinat cu formarea noului guvern. În aceeași zi au fost numiți și membrii guvernului liberal, în frunte cu Nicolae Titulescu, care rămânea în funcția de ministru la Externe, Ion Inculeț la Interne, iar dr. Constantin Angelescu revenea în funcția de ministru al Instrucțiunii Publice, Cultelor și Artelor.²³ Acesta din urmă s-a remarcat prin reformele importante pe care le-a inițiat în cadrul învățământului interbelic românesc, inițind un vast proiect național de construcții școlare.²⁴ A doua zi, în 15 noiembrie 1933, fruntașul politic liberal, Mihai Gurzău, era numit în funcția de prefect al județului Sălaj.²⁵

În aceste condiții lua sfârșit cea de a doua guvernare a PNT și începea confruntarea electorală organizată de liberalii duciști, aduși la putere de către regele Carol al II-lea. Se poate afirma că și cea de a doua guvernare național-tărănistă a fost profund afectată de criza economică mondială, la care s-au adăugat și disensiunile ivite în cadrul partidului, conflicte generate, în special, de regele Carol al II-lea și Camarila formată în jurul său.

La 22 noiembrie 1933, Mihai Gurzău, noul prefect al județului Sălaj, anunța că în data de 19 noiembrie Parlamentul a fost dizolvat, iar electoratul a fost convocat pentru noi alegeri, conform următorului calendar: 20 decembrie, pentru Adunarea Deputaților; Senat, 22 decembrie; Senat, Colegiul Consiliilor comunale și județene, 28 decembrie; Senat, Colegiul Camerelor profesionale și Colegiul universităților, 29 decembrie. Noul parlament era convocat pentru data de 10 ianuarie 1934.²⁶

Din păcate, Gheorghe Pop de Oarța a trecut la cele veșnice, în dimineața zilei de 25 decembrie, nemaipucând să vadă noile realități politice rezultate în urma alegerilor parlamentare.

Lespedea care ar trebui să stea pe mormântul

primului prefect român al Sălajului și prim președinte al Consiliului Județean Sălaj este o mărturie clară că nu știm să cinstim, așa cum se cuvine, memoria înaintașilor noștri. Cimitirul din Oarța de Jos, unde se găsesc mormintele familiei Pop de Oarța și mormântul simbolic al lui Ioan Ossian, fost prefect al Sălajului și director al primului liceu românesc din Sălaj, „Simion Bărnuțiu” din Șimleu Silvaniei, căsătorit cu nepoata lui Gheorghe Pop de Oarța, în prezent este o adevărată pădure, după cum se poate observa și din imaginea pe care o anexăm.

Note:

- 1 „Gazeta de Duminecă”, nr. 47-52, 31 decembrie 1933, p. 1.
- 2 *Ibidem*.
- 3 Vezi, în acest sens, Cornel Grad, Doru E. Goron, *1918/1919. Contribuții sălăjene la Marea Unire*, Zalău, Editura Limes, 2000, p. 115-118; Dănuț Pop, Doru E. Goron, *Prefecții județului Sălaj. O istorie în documente*, Zalău, Editura Caiete Silvane, 2007, p. 55; Marin Pop, *Personalități sălăjene, din generația Marii Uniri*, Cluj-Napoca, Editura Argonaut și Editura Mega, 2018, p. 83-92.
- 4 Astfel, Alexandru Vaida-Voevod devenea președinte al Consiliului de Miniștri, ministru de Interne și ad-interim la Externe, Emil Hațieganu și Pantelimon Halippa miniștri de Stat, George G. Mironescu la Finanțe și ad-interim la Lucrările Publice și Comunicații, Virgil Potârcă la Justiție și ad-interim la Agricultură și Domenii, Generalul Constantin Ștefănescu-Amza ministrul Apărării Naționale, Ion Lugoșianu la Industrie și Comerț și ad-interim la Instrucțiune Publică, Culte și Arte, Viorel V. Tilea subsecretar de Stat la Președinția Consiliului de Miniștri, pentru presă și informații și Rudolf Brandch subsecretar de Stat la Președinția Consiliului de Miniștri, pentru Minorități; vezi Stelian Neagoe, *Istoria guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*, București, Editura Machiavelli, 1995, p. 103-104.
- 5 „Gazeta Oficială a județului Sălaj”, nr. 24, 16 iunie 1932.
- 6 Marcel Ivan, *Evoluția partidelor politice în cifre și grafice. 1919-1932*, Sibiu, 1934, tabelul V și V a; Ioan Scurtu, *Istoria Partidului Național Tărănesc*, București, Editura Enciclopedică, 1994, p. 175.
- 7 „Gazeta de Duminecă”, nr. 30, 24 iulie 1932; „Gazeta Oficială a județului Sălaj”, nr. 30, 28 iulie 1932, p. 219.
- 8 „Gazeta de Duminecă”, nr. 30, 24 iulie 1932.
- 9 „Gazeta Oficială a județului Sălaj”, nr. 32, 11 august 1932.
- 10 Idem, nr. 38, 22 septembrie 1932.
- 11 Idem, nr. 43, 27 octombrie 1932.
- 12 I. Scurtu, *op. cit.*, p. 182.
- 13 Constantin Argetoianu, *Pentru cei de mâine. Amintiri din vremea celor de ieri. Memorii*, vol. X (1932-1934), p. 217-218.
- 14 „Gazeta Oficială a județului Sălaj”, nr. 44, 3 noiembrie 1932.
- 15 Idem, nr. 45, 4 noiembrie 1932.
- 16 Idem, nr. 50, 6 decembrie 1932.
- 17 „Gazeta de Duminecă”, nr. 3-4-5, 22 ianuarie 1933, p. 2-3.
- 18 „Gazeta Oficială a județului Sălaj”, nr. 32, 10 august 1933.
- 19 Idem, nr. 33, 21 septembrie 1933.
- 20 „Gazeta de Duminecă”, nr. 29-30-31, 10 septembrie 1933.
- 21 Idem, nr. 32-33, 17 septembrie 1933, p. 2.
- 22 *Ibidem*, p. 5.
- 23 „Gazeta Oficială a județului Sălaj”, nr. 46, 16 noiembrie 1933.
- 24 Vezi, printre altele, Marin Pop, *Vizita ministrului Angelescu la școlile nou-construite în Sălaj*, în „Caiete Silvane”, nr. 209, iunie 2022, p. 35-38.
- 25 Vezi, pe larg, Marin Pop, *Mihai Gurzău (1897-1975) – personalitate marcantă a Sălajului interbelic*, în „Caiete Silvane”, nr. 180, ianuarie 2020, p. 24-28.
- 26 „Gazeta Oficială a județului Sălaj”, nr. 47, 23 decembrie 1933.

Voichița Lung

„Restul e tăcere“

De la o vreme
Mă tem să-ntreb oamenii
Ce mai fac...?
Până s-ajungă din urmă
Semnul de întrebare,
Ei deja și-au rânduit lucrurile,
Gândurile, sentimentele,
Au uitat ce era de uitat
Și au plecat
Pe alte mări,
Către alte zări...
S-au înstrăinat.

De la o vreme
Mă tem să-ntreb iarba
Cum o mai duce...
Pe pășunea verde
Vegheată de-o stea,
Până să coboare vocea mea,
Firele ei crude
S-au resemnat
Și s-au uscat
Sub coasa ascuțită a lunii
Florile de câmp au sângerat,
S-au întomnat.

De la o vreme
Mă tem să-ntreb fluturii
Ce mai fac...
Până s-ajungă la ei
Suflarea zefirului din cuvânt,
Au ieșit din cocon,
Au invadat scena pe rând,
Aripile și-au pudrat
Și au dansat
Până s-a lăsat peste lume
Cortina grea,
De catifea.

De la o vreme
Mă tem să-ntreb arborii

Ce mai fac...
Până să urce strigătul
Ca seva cea dulce
Spre frunza amară,
Ploaia de primăvară
Învolverată a curs,
Soarele verii a apus,
Toamna a zburat.
Peste liniile din palmă
Ninge zburciumat.

De la o vreme
Mă tem să-ntreb norii
Unde se duc?!
Până s-ajungă ecoul
La ei și-napoi,
Au plâns
Peste deșertul din mine,
S-au scuturat de suspine,
Cerul și-a deschis
Umbrelă de curcubeu.
Tunetul s-a spulberat,
Culori de apă s-au evaporat.

Și vine o vreme
De mă tem să-ntreb oglinda
Ce mai faci?...
Apele ei prea adânci
Pecetluiesc vechi imagini,
Ca un lac înghețat
Fără nuferi dalbi,
Fără peștișorul de aur.
Mult prea devreme
Liniștea se cerne,
S-a înnoptat de tot
Peste bucurii și durere...

„Restul e tăcere!“

*Poem citit în cadrul ședinței Cenaclului „Silvania”
din 9 noiembrie 2023.*

Cosmin Andrei Tudor

O piatră murind

Nu-i nimic dramatic în moartea
Unei pietre.
Ele nu stau ca oamenii
În paturi de spital
Și nu-și varsă lacrimile în colțul ochiului
De frică dilatat
La vederea seringii.
Și nici nu se ofilesc ca plantele
Maronii și pleoștite
Odată verzi.
Ele mor pe nesimțite
Iar noi continuăm a călca pe dânsese.

Au o moarte asemănătoare cuvântului
Care tocmai ți-a fugit din gură
De pe buze
De pe vârful limbii
Și care tocmai ce s-a lovit de timpanu-mi
Vibrând
Și care tocmai ce-a fost îngropat undeva în lobul meu
Temporal.
Și doar amintirea-mi fi-va-le sicriu!

La căpătâiul pietrelor
Din cimitirul pietrelor
Vor sta înfipite cuvinte
Drept cruci.

Vasile Hatos

Cărțile

Locuiesc într-o căsuță cu ferestrele deschise,
Pe pervaz stă o fetiță cu mânuțele întinse,
Căutând îngândurată chipul dulce al iubirii,
Străbătând noblețea sacră care stă în legea firii.
Ce să fie...? E iubirea care așteaptă liniștită, într-un colț,
După un scaun se aude scârțâit ca de lemn ros.
Într-o ladă de hârtie, se aude un chițâit,
Mă-ntorc, privesc spre patul unde stă tolănită...
O ființă venită dintr-o carte fără coperti,

Cu a ei scoarță ce-i roasă în ambele părți.
Stau, mă uit, zâmbesc alene, mă îndrept spre șoricel,
Care fugе înspre lăzile cu cărți, parcă-s uitate în el!
Chipul lui Homer mi-apare lângă bietul copilaș,
Ce-i uitat în altă vreme de pe timpul când era incaș!
Dau să pun mâna pe o carte prăfuită,
Dar un altul se strecoară dintr-o ladă găurită.
Simt că totul se topește, cărțile îmi sunt
Suflete fără pereche, ce-mi aduc ceva profund.

Vali Nițu

Iubiți-vă într-o respirație

La gala de excelență a dragostei, ca mod de viață,
trăim iubirea în cercul de vreme cu inele argintii,
mulțumesc degetului din linia vieții, femeii timpului
de undeva din univers, mi-a șoptit dintr-o puternică lumină:
„nu aveai cum să nu mă iubești”, privește-mă prin fapte
cu ruga mâinilor eu vin în fiecare noapte.

Îmbrățișări de cuvinte se-nchid într-un cerc,
cu propria-i lungime între azi și mâine,
puntea spre libertate, pentru rolul principal al vieții
o singură respirație, credința-n iubire,
tulburătoare jumătate ești din totdeauna cu mine, în minte,
în clipe, în brațele cuvântului, o poveste „fierbinte”.

În liniște-mi „spăl” tâmpilele cu buzele tale, imperiale
dorințe,
îmi odihnesc taina pe trupul flămând,
cu delicatețe, iubita mea îmi desenează dorul,
pe o pânză de suflet, lângă ea inspir a doua tinerețe,
respir prin dorința ce-și dansează culoarea,
într-un anotimp recunoscător îți sărut mâinile și așteptarea.

Te străbat pe îndelete și-ți sărut sinceritatea,
îți alint clipa de sens spre înserare, cu liniștea dintr-o stare,
te scriu într-un solfegiu din orizontul de pe verticala iubirii,
rămânem printre metafore o adiere de vânt,
pe trupurile îmbrățișate în iarba crudă,
buzele nu se mai opresc din sărut, pasiune în noaptea
nudă.

Acum scriu, acum e dor mare, marea mea dragoste,
mare, fredonând refrenul unui „val”, zâmbesc,
parcă aud: „lasă-mă într-o rână să mă odihnesc”,
spune-mi tu, vers, suflet, trup, cum trebuie să o scriu
în sărut?

e binecuvântare a cuvântului „omenesc”, o privesc în zare
despletite dimineți cu degete lungi, tu, iubito, într-o rază
de soare.

Pethő Lorand

cicatrice

te port pe mine,
ca pe o relicvă sacră.
te pipăi și urlu...
îmi amintești de
serile de iarnă,
de garsoniera
umedă și crudă.

te port pe mine,
bântuind în noapte,
mirosind a clor,
visând celeste,
chipuri șterse
dincolo de ganguri,
ne privesc din
umbră și ferestre.

în curând...

ne strecurăm printre cretini & șarlatani,
prin aerul înecat al toamnei.

în curând vor pica îngeri peste noi,
sau blocurile stigmatizate cu buline roșii.
în curând iedera se va cățăra pe zidurile orașului,
pe stâlpzii de telegraf lăsați în urmă.

în curând, iubire, nu vom mai simți
moartea în oase,
himerele în costume Dolce & Gabbana.
în curând,
vom presăra frunțile noastre cu șofran
în culoarea sângelui,

și te voi strânge în brațe
în livingul blocului naționalizat.

nu ne vom mai strecura printre
blugi mulați & analfabeți,
printre oameni injectați cu steroizi,
printre arcadele umerilor cleioși
cu dinții placați cu aur.

în curând, ne vom încolăci
cu aerul înecat al toamnei.

metamorfoza uitării

strâng dopurile de vin în buzunare,
ca după fiecare seară translucidă
să știu cât mi-a mai rămas din tine.

Poeme din volumul lui Pethő Lorand, „zgomote din camera obscură”, aflat în curs de apariție la Editura Caiete Silvane din Zalău.

Parodie de Lucian Perța

Pethő Lorand

cicatrice

tu îmi aparții
încă din copilărie,
te știu și mă știi
ca pe-o bucurie...
îmi amintești puțin
de-al Transilvaniei ținut îndepărtat,
de Șimleu Silvaniei și Huedin
de unde am plecat.

te-am purtat mereu
dincolo de ziduri*
în Austria, tu și eu
scriind lieduri –
te port ca pe o cicatrice
din ziua dintâi,
și oricine-orice ar zice,
tu muza mea rămâi!

*Cuvintele scrise cu **bold** reprezintă sau fac referire la titlul de volum al autorului.

Augustin MOCANU

Vine Crăciunul!*

Străvechi colinde de dragoste din Câmpia Soarelui

Flăcăul și fata – iubiți și pețitori

Orice colecție de folclor, în special una de gen cum este cea a colindelor, e bine să fie organizată structural pe baza cercetărilor privitoare la clasificarea tipologică a genului în cauză. Pornind de la această cerință, am organizat cartea noastră pe categorii, tipuri și subtipuri de colinde, urmând modelul dat de Monica Brătulescu în *Colinda românească*, 1981, partea a doua, cu titlul: *Index tipologic și bibliografic al colindei* (p. 159-318), singura lucrare de acest gen pe care o cunoaștem. Micul nostru articol se bazează pe o singură carte menționată ca bibliografie, iar structura ei este următoarea:

I. *Colinde despre colindat* – patru tipuri (1, 9, 10, 17) care sunt reprezentate prin 11 creații.

II. *Colinde cosmogonice* – un tip (24) cu o singură piesă.

III. *Colinde despre ocupațiile tradiționale* – 10 tipuri (36, 45, 48, 49, 52, 55, 58, 64, 65, 67) reprezentate de 36 de colinde.

IV. *Colinde la fată și flăcău* – 21 de tipuri (70, 71, 72, 76, 77, 78, 80, 86, 93, 96, 98, 104, 108, 109, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118) având un total de 70 de piese.

V. *Familiale* – șase tipuri (121, 122, 126, 127, 131, 133) reprezentate de 19 colinde.

VI. *Despre curtea domnească* – un tip (143) cu o singură piesă.

VII. *Edificatoare și moralizatoare* – cinci tipuri (153, 154, 160, 162, 165) cu 14 colinde.

VIII. *Biblice și apocrife* – șase tipuri (167, 173, 174, 178, 179, 187) cu un număr de 11 creații.

IX. *Colinde-balade*, X. *Colinde-cântec* și XI. *Colinde de cătănie și război*, grupe care sunt specifice doar Transilvaniei și nu s-a identificat niciun text din aceste categorii în Ialomița.

- *Colinde neîncadrate tipologic* – trei piese.

Colindele sunt creații poetice veritabile. Lumea din colinde este un produs al imaginației și exprimă dorințele celor colindați de a-și vedea împlinite speranțele către care aspiră în vremea sărbătorilor de iarnă, care marchează trecerea de la un an vechi la altul nou. În aceste cântece augurale, viața este înfățișată așa cum și-o doresc oamenii: bună, frumoasă, luminoasă, cu eroi deosebiți care trăiesc fericiți într-o lume a abundenței de bunuri, a fericirii și bucuriei generale,

unde sunt ocrotiți de Dumnezeu, de bătrânul Crăciun și de sfinți populari (Sf. Petre), care au coborât la oameni, discută cu ei, le răspund la întrebări, mănâncă și beau împreună cu cei buni, despart dreptatea de strâmbătate și răsplătesc pe fiecare după faptele lui.

Într-o atmosferă de sărbătoare, care cuprinde deopotrivă Cerul și Pământul, sunt practicate rituri specifice: colindătorii apar la orizont ca un stol de vineți porumbei; la gazde se purifică locul, se aprind luminile, se întind mesele cu bucate. Gazdele așteaptă și primesc colindătorii cu darurile pregătite: bani, colaci, rachiu, vin. Conduita sărbătorească a oficanților și adresanților datinii se caracterizează prin gesturi de bunăvoință, vorbe alese și frumoase.

Ființe realiste, imaginare, fantastice și chiar miraculoase, actanți ai colindelor, formează o lume interesantă, bogată și variată, simboluri prin care ni se dezvăluie un întreg sistem de valori morale și estetice, credințe, concepții, idealuri și speranțe ale omului simplu, trăitor în satul patriarhal de odinioară.

În colinde trăiesc și acționează:

a. Actanții datinii, colindătorii și gazdele, chipuri realiste de oameni sunt: copii, flăcăi, fete, tineri căsătoriți, bătrâni, oficialități etc., care sunt proiectați în lumea ideală a aspirațiilor către care tind în perioada sărbătorilor, o lume a fericirii visate și atinse.

b. Ființe ale miraculosului popular: animale care vorbesc, simt omenește, cugetă (calul, șoimul, leul, cerbul, ciuta, oaia, pasărea etc.).

c. Personaje din mitologia creștină: Bătrânul Crăciun, Bunul Dumnezeu, Maica Domnului, Iisus Hristos, mai mulți sfinți populari.

Caracterul străvechi al vremurilor la care trimit subiectele colindelor este susținut și de faptul că singurele arme utilizate atunci erau măciuca, arcul și săgeata. Pușca din colindele ardelenesti lipsește. În acele timpuri domină ocupațiile arhaice: vânătoarea, pescuitul, păstoritul, plugăritul.

În colindele străvechi din Ialomița, Categoria IV, *Fata și flăcăul*, e prezentă perechea folclorică de îndrăgostiți care aspiră să intre în rândul lumii căsătorindu-se. Această categorie domină numeric repertoriul ialomițean. Lor le sunt dedicate 70 de piese din totalul de 166 identificate de noi, adică 45%.

Ca ființe sociale concrete, cărora le sunt adresate cântările prin introducerea numelor reale ale lor în texte, ele nu apar cu înfățișările și caracterele lor individuale, ci sunt asimilate cu eroii textelor respective.

Flăcăul, ajuns la vârsta căsătoriei, este voinic, notă

distinctivă ce-l însoțește mereu. În destule piese, calificativul voinic devine nume propriu, Voinea, adică Făt-Frumos cel visat și așteptat de fete. Fata mare pregătită de măritat este frumoasă. Perechea ideală de îndrăgostiți este formată din *flăcăul voinic* și *fata frumoasă* – Voinea și Frumoasa – nume generice care spun totul despre ei.

Voinea este fecior de boier, moșnean, adică țaran liber, mândru de starea sa. Are grajd cu cai, dintre care și-l alege pe cel mai bun și mai blajin. Umblă numai călare pe murgul preferat, însoțit pe sus de un șoim și pe jos de ogari. E îmbrăcat frumos, strălucind ca soarele sau ca un păun. E viteaz, curajos și iscusit ca eroii din balade. Se ia de piept cu turcii și cu frâncii care au invadat țara și pradă; urmărește leul, îl prinde și-l aduce acasă legat, spre bucuria mamei sale și spre uimirea fetelor care-l laudă; pândește, scotocește, caută și găsește cerbul cel lăudăros pe care-l vânează; salvează mărul cu merele de aur de amenințarea dulfului; pentru a se căsători cu Frumoasa renunță la zestre și se mulțumește cu fata:

Care e mai naltă
Și mai sprâncenată,
Cu sprânceana deasă,
Cu geana sumeasă,
Chip de jupâneasă. (n.84)
pe care o duce să-și ocupe locul în familia lui:

Doamna curților să fii,
Stăpâna d-argaților,
Chelărița banilor,
Cumnățița fraților,
Leicuța surorilor. (n.101)
Într-un alt text se spune:
Toată zestrea mi-o iertară,
Numai fata i-o luară
Și la munte mi-o urcară,
Peste munți la alți părinți,
Peste brazi la alții frați,
Peste grădina cu flori,
La alte surori.

- Nu te iau ca să-mi fii roabă,
Ci te iau ca să-mi fii doamnă,
Chelărița banilor,
Stăpână argaților. (n.105)

Ioana, Lenuța, Maria – *Frumoasa d-ochii-și negri* – se află la înălțimea lui Voinea. Ea nu este numai o fată mare, conștientă de frumusețea sa și de atracția pe care o exercită în jur, ci este și o tânără harnică, veselă și plină de viață. Mereu coase și chindisește, cântă, știe să se îmbrace cu gust, joacă la horă față în față cu flăcăul iubit, pe care l-a ales cântărindu-i calitățile de viitor soț:

Să-l vedem și noi:
Ce fel de om este,
Ce minte mi-și are,
Ce haine-mi îmbracă,
Ce arme-mi încinge,

Ce cal mi-ncalecă
Și unde-l descalecă. (n. 90)

Pentru a fi sigură că Voinea e așa cum și-l dorește, Frumoasa îl supune probei de a încăleca năvășul cal, Negru al ei, fără să aibă ceva asupra lui. Iscusit și curajos, flăcăul trece încercarea spre bucuria iubitei sale:

Îmbrăca-voi ia dintr-o mie,
Și rochia din coftorie,
Și brâul lat din Țarigrad,
Și ciorapi de la arapi,
Și cercei de la ovrei
Și papuci aduși de turci. (n. 104)

Frumoasa își cunoaște bine iubitul, are încredere în el, știind că va veni negreșit.

Urcă-te la cea movilă
Să vezi colăceri cum vine.
Unde-i unul, unde-s doi,
Acolo sunt colăceri;
Unde-s doi și unde-s trei,
Acolo și Voinea-al meu.
Și nu vine ca să stea,
Și vine ca să mă ia,
Să mă ia din aste curți,
Să mă ducă-n alte curți,
Să fiu doamna curților,
Stăpâna d-argaților,
Chelărița banilor,
Nuror' bun părinților. (n. 62)

Iubirea lor se sprijină pe sinceritate și pe devotament. În orice împrejurare a vieții, dificilă pentru flăcău, iubita îi sare în ajutor. Îl mângâie și-l ocrotește când vine ostenit de la vânatoare.

Printre vânători,
Și drag Voinea-al meu
(...)
Și l-oi înveliră
Cu fir calomfir
Și i-oi șușuiră,
Buze moi șoptiră. (n. 57)

Fiind pierdut, rudele îl caută, dar se descurajează și-l părăsesc repede. Ea îi rămâne devotată. Se roagă lui Dumnezeu s-o metamorfozeze în negură. Vântul o ridică sus peste munți, peste văi, peste râuri. De acolo îl zărește pe Voinea adormit.

Vânt cu batista-i făcea
Până ce mi-l deștepta.
Drept în picioare săreară
Și în brațe mi-o lua. (n. 116)

Întâlnirea emoționantă a celor doi este una simbolică, ea ne comunică hotărârea lor de a se căsători. Și, ca un laitmotiv, se aude din nou vocea celui care va deveni un soț adevărat:

Nu te iau roabă să-mi fii
Și te iau doamnă să-mi fii! (n. 116)

După ce se căsătoresc, ei devin o pereche de oameni fericiți. Se laudă reciproc și se felicită că au avut

norocul de s-au ales unul pe altul. El dansează și grăiește:

- Ferice-și de mine
Și de-ai mei părinți;
(...)
Zile ce-am născut,
Parte ce-am avut
De taică, de maică,
De doamnă frumoasă,
Mult e mângâioasă,
Mai frumos mă poartă
Cu cămașă-n dalbă,
Dalbă de bumbac
Ca să-i fiu pe plac. (n. 129)
Ea se leagănă într-un vârf de măr. Acolo:
Toarce-și câte-un fir,
Rupe-și câte-un măr
(...)
Și să fericește,
Din gură grăiește:
- Ferice-și de mine
Și de-ai mei părinți,
Zile ce-am născut,
Parte ce-am avut
De taică, de maică,
De domn tinerel,
Mândru, frumușel. (n. 129)

Oprindu-ne aici, precizăm că nu ne-am propus ca în aceste câteva rânduri să realizăm un studiu cuprinzător despre colindele din Câmpia Soarelui, Ialomița, ci numai să punem unele probleme, să comunicăm niște informații necesare oricărui cititor și să încercăm a stârni puțin interes pentru acest gen de cântec ritualic, care aparține unui trecut îndepărtat și foarte puțin prezentului. Dar e bine să nu uităm: ce a fost este al nostru și ne reprezintă sufletul mai mult și mai adânc decât ne putem imagina noi, cei de azi.

Nu am dat niciun colind în întregime deoarece sunt cam lungi. Așa, ca simplu exemplu, reproducem textul întreg al unui singur colind.

Voinicul ostenit Colind nr. 57

Lerului, (ref.)
Maria frumoasa
Roagă-mi-se, roagă,
Lerului,

Vântului de var'(ă),
Cel de primăvară:
- Bate, vinte, bate!
Vânt de la pământ
Prin vrejii mărunți,
Mărunți și cărunți,
De vârful-s porniți.
'N poale-s poleiți.
Dintre ei se porniră
Doi, trei vânători;
Printre vânători,
Și drag Voinea-al meu.
Eu că l-oi veghear'(ă)
Și că m-oi rugară
De măicuța mea
Doar de m-o lăsa
Din pat până-n pragu,
Cu mâna să-i facu,
Cu geana să-i trag.
Ici în cea grădină
Cea vatră de izmă
Și de noi culcat'(ă)
Pe mână de dreapta
Și l-oi înveliră
Cu fir calomfir
Și i-oi șușuiră,
Buze i-oi șoptiră:
„Voinice, voinice,
Nu-ți mai bate murgu
Și-ți fărâma trupu
Pentru ochii mei
Negri ca și-ai tăi.”

Maria frumoasa
Fie sănătoasă
La anul și la mulți ani!

Originea: Giurgeni, județul Ialomița
Sursa: *Folclor din Giurgeni*, 2006, p. 93-94
Titlul: *Bate, vinte, bate*. Colind de băiat

Bibliografie

„*La fântâna lină*”. *Colinde străvechi din Câmpia Soarelui*, lucrare alcătuită și îngrijită de prof. Augustin Mocanu – partea literară și de prof. dr. Cristian Obrejan – partea muzicală, Slobozia, Editura Star Tipp, 2009.

* Text primit la redacție înainte de decesul autorului.

Dănuț
POP

Aspecte privind sistematizarea teritoriului și localităților în Sălaj

– Proiecte eșuate sau ce ar fi fost dacă... –

La începutul anului 1989 cadrele de conducere din județe sunt convocate, la București, pentru o „consfătuire de lucru”. Tema principală a întâlnirii din 9-10 ianuarie de la Comitetul Central al PCR, inițiate de Nicolae Ceaușescu, o constituie „îmbunătățirea sistematizării teritoriului și localităților urbane și rurale”.

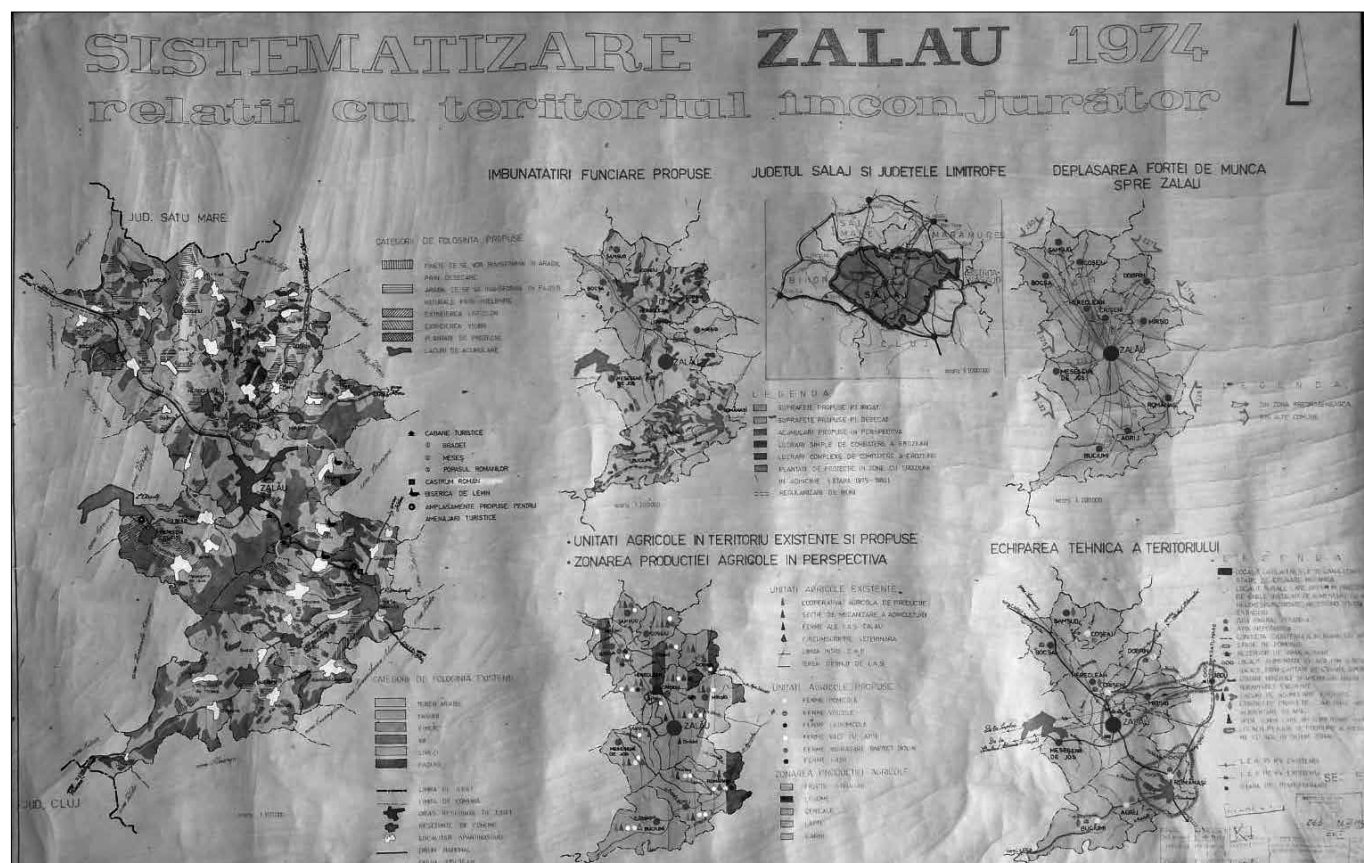
Nu era o noutate. Despre sistematizare se vorbea de multă vreme¹. După venirea la putere a lui Ceaușescu, problema aceasta e dezbătută nu doar în cadrul unor simpozioane sau întâlniri ale arhitecților și ale altor specialiști, ci și în cadrul plenurilor, conferințelor naționale sau congreselor partidului, iar propunerile rezultate au fost materializate, în 1974, prin lege².

Sistematizarea, deși exista de acum un cadru legal, nu a început imediat, ci, din diferite motive, între care și reținerile celor din teritoriu, chiar dacă nu fățișe, a

fost mereu amânată, mai ales pentru mediul rural. Au avut prioritate, cu deosebire, Bucureștiul (noul centru civic) și zona înconjurătoare, dar și alte orașe.

După 1985, mediul rural revine în atenția conducerii de partid. Congresul consiliilor populare din septembrie 1985 cere grăbirea procesului de sistematizare. Astfel, sunt revăzute și în Sălaj perimetrele construibile ale localităților. Ce propuneri s-au făcut pentru județul nostru? Iată-le: suprafața totală ocupată cu construcții să fie redusă de la 12.717 ha la 7.312 ha, respectiv o reducere de 42,5%; un număr de 6.093 gospodării să fie strămutate în noile perimetre propuse; 32 de mici sate, cu o populație sub 200 locuitori fiecare, să fie dezafectate; prin dezafectarea celor 1.121 gospodării din aceste localități, să fie redată circuitului agricol o suprafață totală de 543,7 ha.

În luna mai 1986 are loc ultima vizită a lui Nicolae Ceaușescu în județul Sălaj. Cu referire la stadiul sistematizării, conducerea județului raporta în fața secre-

Propunere de sistematizare a Zalăului după apariția Legii nr. 58/1974 privind sistematizarea teritoriului și localităților urbane și rurale

tarului general al partidului, în seara zilei de 22 mai 1986, la sediul Comitetului Județean Sălaj al PCR, că s-a obținut, pentru a fi redată agriculturii, până în acel moment, o suprafață de doar 59,1 ha.

Nicolae Ceaușescu nu e deloc mulțumit. Ce le transmite, prin urmare, celor prezenți la întâlnire? Ce a văzut și nu i-a plăcut în județ? Le reamintește, mai întâi, ce înseamnă sistematizarea localităților. Sistematizarea asigură condiții mai bune pentru învățământ, pentru sănătate și cultură, pentru viață în general. Acestea, însă, nu pot fi realizate fără reducerea suprafețelor ocupate cu clădiri. Este necesar să se ridice, de acum înainte, doar construcții cu două-trei niveluri și trebuie construit doar în perimetrele aprobate. Să nu ne plângem, spune el, că nu avem suprafețe suficiente, deoarece, pe o suprafață de 150 mp, o familie își poate asigura cartofii și o serie de legume. Trebuie, prin urmare, doar să folosim la maximum suprafețele prevăzute de legile în vigoare pentru construcții și curtea unei gospodării, care nu trebuie să depășească 200 mp.

Nu se declară mulțumit deloc de ce a văzut la Șimleu Silvaniei, „unde practic nu se poate vorbi de o sistematizare... acolo s-a împins în sus via și s-au construit o serie de locuințe. Trebuie demolate imediat”.

Ordinea în construcții e necesară peste tot. Doar așa Zalăul va deveni un oraș model, bine sistematizat, precum și „celelalte orașele pe care le aveți”, spunându-le celor prezenți că știe cum arată Cehu Silvaniei și Jibou, pe care le-a văzut cu alte ocazii.

Cere ca programul sistematizării județului să fie revăzut, „în următoarele două luni”, pentru ca apoi, „pe această bază, să trecem hotărât să realizăm ceea ce am stabilit și să fim ceva mai exigenți. Dar, în primul rând să oprim să se mai construiască în afara prevederilor legii”.

La doar trei zile după încheierea vizitei, în 26 mai 1986, este elaborat, sub titlul „Indicații date de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, cu prilejul vizitei de lucru în județul Sălaj, din 22-23 mai 1986”, planul privind organizarea teritoriului și sistematizarea localităților³.

Pentru a reduce suprafața construibilă a orașului Zalău, gospodăriile aflate în afara perimetrului aprobat trebuiau inventariate și locatarii lor strămutați. Construcțiile de acolo, aflate în curs de ridicare, urmau să fie sistate și demolate. Cartierul Dumbrava Nord nu mai putea fi extins. Noi construcții puteau fi realizate în zona centrală, prin folosirea unor terenuri libere și demolarea unor clădiri vechi, considerate necorespunzătoare și insalubre.

Se propunea realizarea unei construcții înalte cu plată cu sediul Comitetului județean de partid [astăzi Instituția Prefectului Județul(ui) Sălaj, n.n.], între acesta și clădirea Centrului Militar (azi, Consiliul Județean Sălaj, n.n.), urmând să fie studiată posibilitatea de a se supraetaja clădirea sediului Comitetului județean

de partid pentru a se realiza un acoperiș al viitoarei construcții „cu un joc de volume cât mai reprezentativ”. Aici ar fi fost mutate „toate instituțiile politico-administrative”, inclusiv Comitetul municipal de partid și Consiliul popular al municipiului Zalău.

Clădirile insalubre situate la intersecția dintre bulevardul Mihai Viteazu și strada 23 August (actuala stradă Căpitan Maxim D. Constantin, n.n.) trebuiau demolate, pe acest amplasament dorindu-se ridicarea unui „bloc înalt, reprezentativ pentru zona centrală a municipiului” (acolo, după 1989, a fost ridicată clădirea Finanțelor Publice, n.n.).

Statuia „Wesselényi” din Piața Libertății (astăzi, Piața Iuliu Maniu, n.n.), inaugurată în 1902 (mutată sau ascunsă privirii în anumite perioade, astăzi pe amplasamentul inițial, n.n.), trebuia dezafectată și depozitată la un muzeu.

Consiliul culturii și educației socialiste era somat să prezinte propuneri pentru ridicarea unei statui în Piața Unirii (astăzi, Piața 1 Decembrie 1918, n.n.), în care scop „să se aibă în vedere unul dintre proiectele elaborate pe tema unirii, care nu a fost reținut pentru noul centru civic al municipiului București” (nu există o statuie în această piață nici astăzi, doar discuții interminabile, n.n.).

Trei luni mai târziu, în 29 august 1986, problema sistematizării Zalăului este prezentată și în fața consiliului popular municipal. Se estima că în anul 2000 populația municipiului va ajunge la 75.000 locuitori, ceea ce însemna că va fi nevoie de construirea a circa 6.000 apartamente noi. Ce priorități au fost stabilite atunci? Iată-le: încheierea construcțiilor în cartierele Dumbrava Nord, Stadion și Brădet; realizarea unui al doilea bulevard în oraș, cu patru benzi de circulație, pe actualul traseu al străzii Gheorghe Doja (Clujului); renovarea clădirii Comitetului Municipal (primăria); sistematizarea străzii Pieței și a unei părți din Piața 1 Decembrie 1918; extinderea zonelor verzi și terenurilor de sport cu peste 30 ha; reamenajarea și extinderea pieței agroalimentare; reducerea perimetrului construibil cu 100 ha. De asemenea, până la aprobarea schiței de sistematizare de organele centrale, eliberările de autorizații pentru construire de noi case familiale, de extindere sau reparații, erau interzise.

În anii ce au urmat, 1987-1988, în județ a avut loc o analiză a structurii rețelei de comune și localități, urmărindu-se folosirea mai bună a potențialului economic existent, creșterea capacității fiecărei unități administrativ-teritoriale prin comasarea unităților mici, fără posibilități de dezvoltare. Se dorea ridicarea nivelului de viață al populației rurale, astfel ca, în scurt timp, locuitorii din majoritatea comunelor din Sălaj să atingă condițiile pe care le aveau locuitorii comunelor Șarmășag, Crasna și Nușfalău, comune considerate cu nivel ridicat de dezvoltare.

În ianuarie 1989, proiectul de sistematizare al județului era întocmit⁴. În stabilirea teritoriului administrativ al comunelor s-a pornit, arătau autorii, de la

necesitatea creării unor unități administrativ-teritoriale echilibrate din punct de vedere al potențialului economic, în strânsă legătură cu suprafața agricolă, populația și forța de muncă necesară. De asemenea, s-a urmărit asigurarea legăturilor directe și eficiente între reședința de comună și localitățile acesteia, precum și dimensionarea corespunzătoare a teritoriului administrativ al comunelor.

Astfel, Comisia județeană de sistematizare Sălaj propune ca din totalul de 54 de comune ale județului, să rămână un număr de 46 comune, considerându-se că respectă criteriile de mai sus. Acestea erau: Almașu, Băbeni, Bălan, Bănișor, Benesat, Bobota, Bocșa, Buciumi, Camăr, Chieșd, Cizer, Crasna, Creaca, Cristolț, Crișeni, Cuzăplac, Dobrin, Fildu de Jos, Gâlgău, Gârbou, Halmășd, Hereclean, Hida, Horoatu Crasnei, Ileana, Ip, Letca, Marca, Măeriște, Meseșenii de Jos, Mirșid, Năpradea, Nușfalău, Pericei, Plopiș, Românași, Rus, Sălățiș, Sâg, Someș-Odorhei, Surduc, Șarmășag, Treznea-Agrij, Valcău de Jos, Vârșolț și Zimbor.

Șapte dintre aceste comune, respectiv Benesat, Fildu de Jos, Mirșid, Năpradea, Sălățiș, Someș-Odorhei și Surduc urmau să primească în teritoriul administrativ unul sau mai multe sate, mărindu-și astfel potențialul economic și asigurând, în acest fel, condiții mai bune pentru toată populația. Majoritatea satelor care urmau să fie arondate comunelor menționate, aparțineau orașelor Cehu Silvaniei (Horoatu Cehului, Motiș, Nadiș și Ulciug) și Jibou (Cuceu, Husia, Rona și Var). Propunerea ca aceste sate să aparțină nu orașelor ci comunelor s-a făcut atât având în vedere că ocupația de bază a locuitorilor era agricultura, cât și a faptului că se putea realiza un acces mai bun la centrele de comună.

Comunele: Benesat, Carastelec, Coșeu, Dobrin, Dragu, Fildu de Jos, Lozna, Mirșid, Năpradea, Poiana Blenchii, Sălățiș, Sânmihaiu Almașului, Someș-Odorhei, Surduc și Șamșud urmau să fie reorganizate prin trecerea satelor sau a comunei în întregime, în componența altor comune.

Opt dintre acestea urmau să fie desființate, trecând în întregime la alte comune. Astfel, comuna Carastelec urma să treacă la Măeriște, Coșeu la Hereclean, Dobrin la Crișeni, Dragu la Hida, Lozna la Letca, Poiana Blenchii la Gâlgău, Sânmihaiu Almașului la Zimbor și Șamșud la Bocșa. La alegerea acestora s-a avut în vedere potențialul economic mai mic pe care îl aveau în acel moment, dar și criteriul populației, majoritatea acestora având un număr mai redus de locuitori decât celelalte comune ale județului. De asemenea, s-a luat în considerare criteriul vecinătății și al căilor lesnicioase de legătură între ele, iar în unele cazuri și asemănarea tradițiilor locale și obiceiurilor locuitorilor.

În județul Sălaj, spre deosebire de alte județe, rețeaua de sate existentă se menținea și în continuare. Doar două sate urmau să treacă de la o comună la alta: Sfăraș, din comuna Almașu la comuna Fildu de Jos și

Noțiș, din comuna Sălățiș la comuna Someș-Odorhei. Nu se mai vorbește în noul proiect de cele 32 de sate mici, care aveau o populație mai mică de 200 locuitori, care ar fi trebuit să fie dezafectate și să dispară. Se spune doar că, etapizat, vor fi dezvoltate într-o primă etapă satele de reședință a consiliilor unice agroindustriale de stat și cooperatiste (CUASC)⁵, în a doua etapă reședințele de comună, iar în a treia etapă satele stabilite cu posibilități mai mari de dezvoltare, situate în apropierea obiectivelor economice, unităților agricole, în centrul de greutate al activităților din agricultură, cu legături directe la căile de comunicație și transport și beneficiind de o „dotare corespunzătoare”.

Ce ar fi trebuit să însemne aceasta? În fiecare localitate reședință a consiliului unic agroindustrial de stat și cooperatist urma să existe un liceu de 12 ani, școli generale, un spital având 50-100 de paturi, cu maternitate, dispensar și farmacie, un complex de cultură și creație „Cântarea României” dotat cu bibliotecă, sală de cinematograful și spații pentru alte activități culturale, magazine, brutării, mori, baie publică, creșe, grădinițe, terenuri sportive, precum și alte dotări necesare activității și recreerii populației.

În localitățile reședință de comună trebuiau/urmau să funcționeze școli generale de 10 ani (în comunele cu peste 10.000 locuitori și un liceu de 12 ani), cămine culturale, dispensare având case de nașteri, un staționar cu opt-zece paturi și farmacie, baie comună, creșe, grădinițe, magazine, moară, brutărie, precum și alte dotări necesare.

În satele propuse spre dezvoltare urmau să existe școli generale pentru învățământul primar și gimnazial, dispensare, magazine ș.a., iar prin preconizatele lucrări de modernizare a rețelei de telefonie, fiecare comună din județ urma să dispună de un centru de telefonie.

Apa potabilă pentru populație trebuia/urma să fie asigurată, de regulă, prin puțuri, folosindu-se instalații simple, ușor de executat într-un termen scurt. De asemenea, erau considerate priorități, gospodărirea cursurilor de apă și prevenirea poluării acestora.

Comisia județeană de sistematizare a constatat că pentru dezvoltarea rațională și armonioasă a municipiului și orașelor din Sălaj, cu folosirea eficientă a terenurilor și respectarea prevederilor legale privind densitatea construcțiilor în zona de locuit și a gradului de ocupare a terenurilor în zonele industriale, sunt necesare 1.381 hectare, rezultând o reducere de 432 hectare față de suprafețele cuprinse până atunci în cadrul perimetrelor construibile.

Pentru dezvoltarea și modernizarea localităților rurale, analizele efectuate au arătat că, prin aplicarea normelor aprobate, suprafețele de teren necesare pentru construcții reprezintă 3.841 ha, față de 12.462 ha existente, însemnând o reducere de 8.621 hectare.

Pentru toate satele „cu perspectivă de dezvoltare” s-au elaborat schițe de sistematizare în conformitate cu prevederile Legii sistematizării. Au fost stabilite mă-

suri încât pentru toți cei ce doreau să-și construiască noi locuințe să se asigure, de fiecare gospodărie, în cadrul perimetrelor construibile, un lot de 250-300 mp, pentru casă și curte.

În localitățile „fără perspective de dezvoltare” nu se mai puteau realiza construcții noi și nici extinderi la cele deja existente. Totuși, locuitorilor din aceste localități li se permitea să locuiască și în continuare în satele respective, urmând ca pe măsura dezvoltării și modernizării satelor considerate ca având perspective de dezvoltare, să fie create condiții care să favorizeze opțiunea populației de a-și schimba domiciliul.

Se considera că prin măsurile stabilite se putea asigura folosirea cu eficiență sporită a întregului fond funciar. În fiecare comună și localitate trebuiau puse de acord registrele agricole și cadastrului funciar cu noile teritorii administrative și agricole, și, în același timp, aplicate măsuri pentru întărirea ordinii și disciplinei în folosirea fondului funciar și înlăturarea oricăror încercări de încălcare a prevederilor legale.

Aceste propuneri au fost dezbătute într-o ședință extraordinară a biroului comitetului județean de partid Sălaj, comună cu a comitetului executiv al consiliului popular județean, în 12 ianuarie 1989. Au fost exprimate mai multe propuneri de îmbunătățire. Astfel, primul secretar, Maria Ștefan, a informat participanții că a cerut conducerii centrale de partid ca județul să rămână nu cu 46, ci cu 48 sau chiar 50 de comune. A avut, spunea ea, promisiuni privind comunele Lozna și Sânmihaiu Almașului, dar până la data ședinței nu a fost primit un răspuns oficial. Unii participanți au cerut ca măcar Lozna, datorită specificului, să rămână comună. Și dacă, totuși, nu se aprobă menținerea ei, atunci să fie trecută în componența comunei Surduc, nu la comuna Letca.

De asemenea, a fost discutată preconizata trecere a satelor aparținătoare orașului Jibou la alte comune, ceea ce ar fi însemnat, spuneau unii participanți, „desființarea practică a C.A.P. Jibou”. S-a propus, de aceea, ca satele respective să fie considerate drept localități componente ale orașului Jibou, nu sate aparținătoare, și să rămână, astfel, în organizarea avută până atunci.

Propunerile au rămas pe hârtie. Decembrie 1989 a adus sfârșitul regimului. Județul Sălaj a rămas la fel, cu toate cele 54 de comune și 281 de sate de atunci, așa cum au fost ele aprobate în decembrie 1968⁶. Nu numai că nu s-au desființat unele comune,

ci din contră, s-au mai adăugat câteva: Treznea în 1995, Șimișna în 2002 și Boghiș în 2005. Numărul de sate, 281, a rămas același.

Despre sistematizări, reorganizări și necesitatea unor comune cu număr mai mare de locuitori, capabile să se susțină singure asigurându-și resursele necesare din propriile venituri, nu din bugetul de stat, despre reducerea birocrăției etc., se vorbește în continuare. Poate cele câteva idei cuprinse în proiectele prezentate pot fi luate în considerare, măcar la nivel de discuții, la o eventuală reorganizare administrativ-teritorială⁷.

Note:

1 În 1938, în timpul regimului monarhic autoritar al lui Carol al II-lea, s-a intenționat crearea unor „sate model”, unde să existe: școală, biserică, primărie, cămin cultural, teren de jocuri și educație fizică, dispensar, baie comunală, grajd comunal cu vite de prăsilă, pepinieră și grădină de zarzavat, uscătorie, cooperativă, cantină școlară și pentru săraci, centrală de seminte, fanfara satului, pompierii satului; apud. D. Pop, *Cultură și societate în județul Sălaj (1918-1940)*, Ed. Caiete Silvane, Zalău, 2000, p. 79.

2 Legea nr. 58/1974 privind sistematizarea teritoriului și localităților urbane și rurale, publicată în „Buletinul Oficial” din 1 noiembrie 1974.

3 Arhivele Naționale, Serviciul județean Sălaj, fond Comitetul județean Sălaj al PCR, dosar 12/1986; într-un alt studiu, trimis spre publicare, referitor la Zalău anilor '80 am abordat, printre altele, și problema sistematizării municipiului, folosind informațiile din același dosar.

4 Arhivele Naționale, Serviciul județean Sălaj, fond Comitetul județean Sălaj al PCR, dosar 13/1989.

5 CUASC-urile, la nivel de țară, au fost înființate în baza unei hotărâri a plenarei CC al PCR din februarie 1979 privind îmbunătățirea conducerii și planificării unitare a agriculturii. Atribuțiile și modul lor de funcționare au fost stabilite printr-un decret al Consiliului de Stat, nr. 32/1980. Conform acestui act normativ, unitățile agricole de stat și cooperatiste „se constituie în consilii unice agroindustriale, forma superioară de organizare și conducere a agriculturii”. În Sălaj, conform proiectului de sistematizare din 1989, erau organizate următoarele CUASC-uri: Treznea-Agrij, Crasna, Crișeni-Dobrin, Ileanda, Nușfalău, Pericei, Șarmășag, Someș-Odorhei, Surduc și Zimbor.

6 Vezi Legea nr. 55 din 1968, care modifică unele prevederi ale Legii nr. 2/1968 privind organizarea administrativă a teritoriului Republicii Socialiste România, în vigoare din 20 decembrie 1968. Conform ei, județul Sălaj era format din patru orașe: Zalău, Șimleu Silvaniei, Jibou și Cehu Silvaniei, 54 de comune și 281 de sate, din care opt aparțineau orașelor.

7 Au fost multe astfel de reorganizări care nu au avut rezultatele așteptate. De pildă, reforma administrativă a lui Carol al II-lea, din 14 august 1938, prin care țara a fost împărțită în 10 ținuturi, nu a dus la reducerea, ci din contră, la amplificarea birocrăției administrative, iar reforma din septembrie 1950, prin care România a fost împărțită în regiuni și raioane, a dus la subdezvoltarea zonelor rămase departe de centrul de regiune, inclusiv a fostului județ Sălaj, împărțit între regiunile Baia Mare, Bihor și Cluj ș.a.m.d.

Filmografiile Simonei

Narziss und Goldmund (2020)

Simona ARDELEAN-SAMANTA

Gen: dramă

Durată: 1h 50m

Regizor: Stefan Ruzowitzky

Scenariști: Stefan Ruzowitzky, Robert Gold – adaptare a romanului lui Hermann Hesse

Roluri principale: Jannis Niewöhner, Sabin Țambrea, Henriette Confurius

Filmat în: Germania

Limbă care se vorbește în film: germană

Premii și nominalizări: nominalizat la Premiile filmului german/austriac pentru *Cel mai bun design de producție* și *Cel mai bun machiaj*

În *Ku'damm 59* (2018), Sabin Țambrea joacă rolul lui Joachim Frank, personaj la care revine și-n *Ku'damm 63* (2021). Amândouă miniseriile sunt pelicule de referință între seriile TV germane recente, iar rolul lui, deși nu principal, îl aduce în atenția publicului. Cu ochi mari și oarecum triști, o linie subtilă și aproape feminină a maxilarului, Sabin Țambrea are un ceva care-l fixează vizual în memoria privitorului. Născut la Târgu Mureș, cu origini mixte româno-germane, Sabin Țambrea pare un actor de perspectivă.

Cu *Narziss și Goldmund* din 2020, în care joacă un rol principal, el devine și mai vizibil, la nivel internațional, pentru că pelicula poate fi urmărită și pe una dintre rețelele de streaming ușor accesibile (Netflix). Filmul este o adaptare după romanul lui Hermann Hesse, dar nu este și prima adaptare a unei cărți în care antemenționatul actor joacă (a mai avut un rol minor în viziunea germană pentru televiziune a cărții lui Patrick Süskind, *Parfumul*). Aici el îl interpretează pe Narziss, un călugăr care reprezintă metaforic rațiunea care se ține departe de suflul vital, coruptibil al materiei care-l înconjoară. Ca o contrapondere, prietenul pe care-l iubește, Goldmund (Gură de aur), interpretat de Jannis Niewöhner, este un caracter solar și mustos, frumos și rătăcitor prin lumea cea largă. Adus în mănăstire de către tatăl său, la o vârstă fragedă, Goldmund încearcă inițial să-l copieze pe amicului auster, dar lipsit de vocație, și îmboldit de acesta, părăsește mănăstirea. Periplul său prin lume, cu bucuriile, iubirile și dramele trăite, va fi repovestit, mult mai târziu, atunci când soarta îi aduce, pentru o vreme, iar împreună. Ca-n opera lui Nikos Kazantzakis, Goldmund cel frumos e un viitor Zorba care dansează în ritmul vieții, care-l aruncă și-l aduce înapoi neostoit, dar mai bogat sufletește. Narziss e serafic și înclinat spre sacrificiu de sine, cu o voce care-i amuțește pe cei care-l as-

cultă și care poartă, dincolo de camaraderie, o subtilă sugerată afecțiune de natură erotică, dar înfrânată pentru Goldmund.

Cinematografia și costumele sunt excelent realizate și contribuie cumva la aura de poveste a filmului, cu toate că în orice adaptare de carte (și mai ales de carte clasică) lipsește pelicula – limitată temporal – de detalii semnificative și de clipe de meditație. Inedită mi se pare problematica modernă a reprezentării sculpturale a Fecioarei Maria, înțeleasă de stareț, dar care comportă conflicte de natură ideologică între membrii congregației. Goldmund, fost ucenic al unui sculptor cunoscut, vede reprezentarea Sfintei pentru altar ca o expunere radială a tuturor femeilor, arhetipuri umane pe care le-a cunoscut (mama – marea obsesie a lui Goldmund, adulterina, fecioara, inițiată, surorile etc.). Relația sa cu divinitatea e una personală, cumulativă, însă principalul lui opozant vede în Femeie, simplificat și arhaic, doar ispita.

Mult mai exploatată ar fi putut să fie și tema prieteniei, cumva monodirecționată până aproape de punctul final. Pentru cei care au citit cartea (pentru mine a fost o lectură adolescentină din perioada căutărilor de sine), pelicula ar putea părea ușor dezechilibrată. Pentru cei care nu au ca punct de referință izvorul livresc, pelicula ar putea părea atractivă prin scenele ușor decadente și moderne, prin opoziția caracteriologică a celor doi protagoniști și destinele lor marcate de drame personale. Stefan Ruzowitzky nu reușește, așadar, deplin în demersul său, dar poate merita șansa comparației în alte filme pe care le-a regizat: *The Counterfeiters* (2007), pentru care a fost nominalizat la Ursul de Aur, sau *Hinterland* (2021), pentru care a luat premiul audienței la Festivalul de Film de la Locarno.

Fragmente împletite de gânduri

Ana ARDELEANU

Volumul semnat de Adrian George Itoafă, *Fragmente împletite de gânduri*, este un prilej pentru autor de a se autodefini cu mai multă acuratețe, de a-și reînnoi legământul față de textul poetic. Fragmente de lume, fragmente de viață, dorința de a aduna esență în textele scrise, esența omului prins între experiențele vieții, atât de diferite, cum și reacțiile, acționate de acele sensibilități ce deschid, cu bucurie și credință în arta scrisului, cupa de crin a simțirii noastre. *Fragmentele* autorului Adrian George Itoafă sunt texte de inteligență, de răsfăț intelectual, care pot aduce cititorului neașteptate bucurii lecturale. Titlurile sunt surprinzătoare, ofertante prin misterul lor, prin filozofia conținută, prin aplecarea autorului asupra cauzelor care mișcă, precum o elice acei curenți ai celor frumoase și ai celor care osândesc și distrug frumusețea. Menționez câteva dintre titluri, incitante și inspirate: „Fragmentul evoluționist al trufiei”, „Fragment dintr-un câmp cu lavandă”, „Fragment de migrare în absolut”, „Fragment de pe frontul condamnat la treceri”, „Fragment dintr-un câmp de sunete”, „Fragment despre cum trăiesc la întâmplarea timpului”, „Fragmentul desenului alb” etc. „Prinși de apus pe picior de plecare sunt cei ai lui homo sapiens, cei care populează fiecare orizont, răspândind teamă. Câtă lumină răsare pe pași și cât întuneric rămâne! // ... Când prindem apusul, înseamnă că am traversat toate etapele...” („Fragmentul evoluționist al trufiei”). Iată un fragment adaptat unei realități, ce corespunde tuturor timpurilor, desigur și timpului prezent. Poetul, artistul este acel homo sapiens, care, prin arta sa, coboară îngerii pe pământ, încercând alinarea, vindecarea sufletelor hăituite de răul distructiv, oferindu-le, prin frumusețea cuvântului, șansa vindecării.

Mi se pare de bun augur apropierea cititorului, prin intermediul ideilor și simbolurilor, de esența poeziei, cum și de acele sublinieri aforistice, care-i pot cuceri atenția și-l pot ține

captiv între metafore, pentru a se dedulci, împreună, cu plăcerile meditației și introspecției. Autorului îi vine bine croiala metaforei alerte, a imaginii, ce dă pe dinafară de bogăția sugestiei. Evidențiez doar câteva elemente estetice și de viziune ce compun textele, în generoasa lor diversitate.

Poezia, desăvârșită prin frumosul intangibil, prin proiecția unei realități imaginate, se situează deasupra tuturor artelor, în opinia autorului: „Poetii sunt vizionari, peste puterile de interpretare ale pictorilor, indiferent de stil. Niciun pictor nu a ieșit din sfera realității, exprimând căutările unui poet. Poate un pictor să îmbrace în culori imaginația unui poet?... Pictorul nu poate percepe ce vede poetul în spațiul metaforelor...” („Fragment dintr-un câmp cu poezi și pictori”). Sunetele au o anume vibrație, sunt în armonie cu universul, într-o înțelegere inteligentă, deși, uneori, se nasc dezacorduri. Aducerea lor în armonie, cum și a cuvântului, a omului, regăsirea, atunci când intervine depărtarea de sine, este imperios necesară, o majusculă a existenței. „Cuvintele ajung sunete în spațiu, la milioane de ani lumină distanță, putând influența universul. Cât de frumos putem trece prin armonia ficăruia”. („Fragmente dintr-un câmp cu sunete”).

Bucuria lecturii se află în miezul textului, în cuibul său de înțelepciune, cu un bun efect asupra cititorului. Nu sunt lăsate deoparte întâmplările și patimile acestui prezent, lucrurile care ne asaltează sufletele, răul premeditat. Aluziile și nuanțele fine reușesc să redea unele momente dureroase, pe care le recunoaștem, cu neplăcere, ca parte a existenței noastre vulnerabile, căreia atât cei ireponsabili, cât și victimele lor, îi scriu istoria: „Eu am încăput în suflet și voi ați intrat. Un suflet așa mare și primitiv a lăsat poarta deschisă. Ce buncăr mare și sigur! Omul roșu, singur, luptă cu sinele, detonează bomba nucleară și dispare. Ne dispare din conștiință. Leșim din suflet

și promitem că vom apăra pacea. De-am fi doar lacrimi de fericire, ți le-aș dăru cu plăcere...” („Fragment al patimilor”).

Putem rămâne ai noștri, nestânjeniți în cuibul nostru de dragoste sau putem îmbrățișa sufletul siamez, altul decât cel aflat în dragostea noastră, cel adâncit în durere, rănit, îndoliat, aflat în restriște și durerea morții: „Dintr-un mâine nevenit, cum dintr-un ieri fără sfârșit, între cele două, noi întrupați în unul, până la clipa cerului nedilatată, doar îmbătați cu stropi ce cad pe creștele sufletului siamez, rămânem cât vrem, și dacă nu ne pasă de împrejur, ci doar de ce avem în jur, jur să te apăr de despărțire, punând pecetea pe suflet... / Se-mbracă moartea în katiușe, și apoi în matrioșka, confiscând iubirea, ciuruind strigătele pruncilor, ale femeilor și-ale taților condamnați la greșelile unor bieți muritori. În războiul ăsta nu am dezertat, am alergat înaintea strigătelor ce te adăposteau, am venit să mă asigur că ți-e bine, și dacă țara mă vrea, am să mă dăruiesc ei” („Fragment. Numai mâine nu-i poimâine”).

Lectura acestui volum oferă bucurie și plăcere lecturală cititorului, pentru că Adrian George Itoafă practică un exercițiu de creație, cu adevărat folositor, de rafinare a spiritului, de împospătare a respirației sale poetice, într-un frumosul metaforei, a poeziei autentice. Drumul de inițiere de dobândire a propriei identități artistice este unul care presupune cea mai izbăvitoare muncă, a căutătorului de înțelepciune și cugetare, într-un frumos. „Dacă închizi ochii nu înseamnă că visezi. Ce, orbii visează când merg?”

A închide ochii și a privi înlăuntrul nostru, cu luciditate și înțelepciune, aceasta poate fi o artă, un câștig. Da, autorul și-a câștigat dreptul de-a se prețui, de a ne prețui, prin luciditatea gândului scris, elegant și armonios.

Prefață la volumul lui Adrian George Itoafă, „Fragmente împletite de gânduri”, Editura Rafet, 2023.

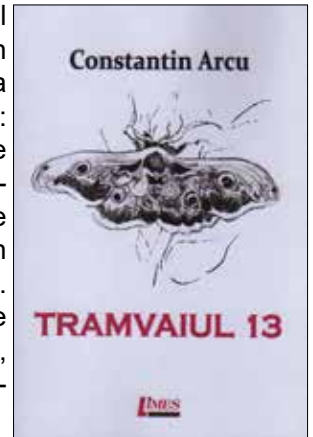
Malaxorul de decembrie

■ Trei membri ai Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj, Alice Valeria Micu, Viorel Mureșan și subsemnatul, sunt prezenți în „Galeria Muzeul Autografeilor Cluj-Napoca. Facsimile. Transcrieri. Prezentări” apărută la Editura Scriptor sub egida Institutului Roneuro. Un proiect de excepție, concretizat și prin expoziția inaugurală care a avut loc în 4 decembrie 2023 la Centrul de Cultură Urbană Casino din Cluj-Napoca. Oare cât vor valora la bursa colecționarilor autografele scriitorilor (azi) contemporani?

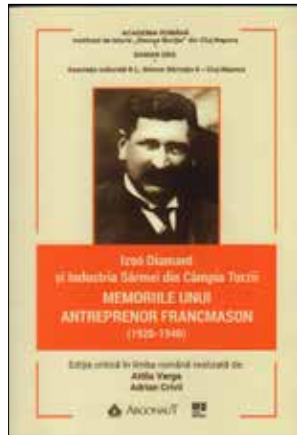
despre „armonia în societate” ce să mai vorbim.

■ Am primit și romanul „Tramvaiul 13” de Constantin Arcu, volum apărut la Editura Limes. Mircea A. Diaconu: „Ceea ce supraviețuiește oricărui verdict moral e finalmente viața însăși. Aceasta e miza celui mai recent roman semnat de Constantin Arcu”. Mircea Petean: „Un roman de zile mari, a cărui lectură are, cu adevărat, virtuți vindecătoare”.

(D.S.)

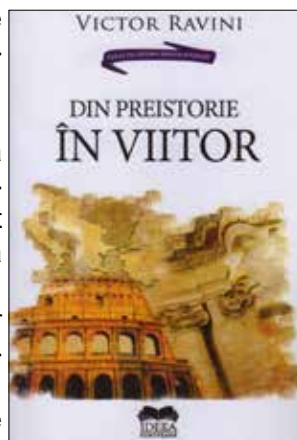
■ Am primit, prin București, o altă carte de excepție: „Izsó Diamant și Industria Sârmei din Câmpia Turzii. Memoriile unui antreprenor francmason (1920-1940)”, ediție critică în limba română realizată de Attila Varga și Adrian Crivii, volum apărut sub egida Academiei Române. Institutul de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca, Darian Drs. și a Asociației culturale R.L. Simion Bărnuțiu 6 Cluj-Napoca, la editurile Mega și Argonaut. O carte de citit cu atenție pentru a înțelege întinericul istoriei și pentru a lumina viitorul.

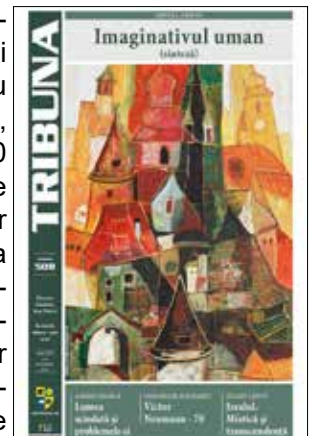
■ În numărul 245/octombrie 2023 al revistei „Nord Literar”, criticul și istoricul literar Mircea Popa prezintă opera unuia dintre cei mai importanți poeți ai Clujului, Ion Cristofor. „Poet profund, care coboară în straturile de adâncime ale sufletului omenesc, Ion Cristofor e un admirabil creator de atmosferă, un admirabil profet al dezastrului ecologic și moral al omenirii, ce își transformă lira într-un clopot de alarmă sonor, care avertizează apocaliptic omenirea asupra infernului în care se scufundă cu fiecare clipă trăită iresponsabil”, a apreciat Mircea Popa.

■ Am citit cu interes o carte primită recent, „Din preistorie în viitor” de Victor Ravini (Ideea Europeană, București, 2023). Cu interes pentru că sunt destule teme în acest volum asupra cărora am meditat și eu. Războaiele din Ucraina și Israel m-au dus cu gândul și la implicarea credințelor religioase. Mai e posibilă pacea, armonia sub semnul credinței? Din câte se vede până acum, nu. Și nu e deloc o veste bună. Oricum, fără dialog, fără toleranță, fără valori comune nu se poate construi nimic serios pentru viitor. Și nu doar din perspectiva religiilor, bisericilor de tot felul. Iubirea aproapelui, vai, e atât de departe. Iar

■ Numărul 508/1-15 noiembrie 2023 al publicației „Tribuna” îi aduce un omagiu istoricului Victor Neumann, la împlinirea vârstei de 70 de ani. Publicistul Gheorghe Schwartz susține că: „Victor Neumann, prin întreaga sa activitate, a atras un puternic spot de lumină favorabilă asupra României și, chiar dacă în țară i s-au închis câteva uși, a reușit și reușește să fie un mesager important al țării în lumea academică și culturală din marile centre științifice ale lumii, unde este mereu invitat și pre-

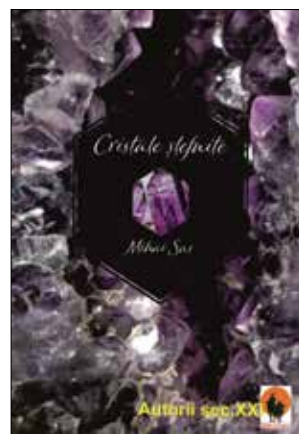
țuit la adevărata sa valoare”. În revista de cultură din Cluj-Napoca este publicat și un amplu interviu realizat de Lucian Nastasă-Kovács cu profesorul și omul de cultură Victor Neumann.

■ În numărul 10/octombrie 2023 al revistei „**Acolada**” din Satu Mare, Virgil Rațiu prezintă volumul semnat de Cornel Jurju și Cosmin Budeanca, „Suferința nu se dă la frați. Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anti-comunistă din Munții Apuseni (1948-1958)”, apărut la Editura Polirom. „«Suferința nu se dă la frați...» este o carte cu atât mai importantă cu cât, de vreo 20 de ani și până astăzi, tot mai mulți «performeri» și «formatori de opinie» trompetează prin intermediul TV, unde radio și rețele de socializare că: «tare mai devenim dilematici când e vorba de istoria națiunii», sau: «cu cât uităm istoria, cu atât devenim mai occidentali», ori, atenție!, cu vădită intenție incriminatoare: «tema martirilor din Munții României este și a devenit o temă depășită și anostă», temă pe care ar vrea să o vadă interzisă prin lege”, conchide Virgil Rațiu.

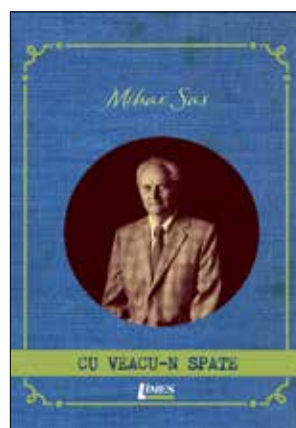
■ În numărul 9-10 (71-72)/2023 din revista de cultură „**Neuma**” este publicată ancheta: „Inteligența artificială și literatura”. Demersul revistei clujene a inclus trei întrebări: „1) Care credeți că este viitorul factorului uman în literatură? Mai există posibilitatea pentru generațiile viitoare de-a se exprima într-un mod susceptibil să producă literatură «adevărată» așa cum o catalogăm astăzi?; 2) Există voci care susțin că boții artificiali pot reduce considerabil efortul scriitorului, inclusiv în privința blocajelor care au legătură cu ceea ce numim curs al narațiunii. Considerați etică utilizarea inteligenței artificiale în producerea operelor literare?; 3) Vă simțiți amenințat statutul de scriitor, având în vedere că în momentul de față orice persoană cu acces la un bot de inteligență artificială ar fi capabilă să creeze conținut literar?”. Au răspuns anchetei realizate de Andrea H. Hedeș și Horia Gârbea, după o idee de Răzvan Nicula: Adrian Alui Gheorghe, Gabriel Burlacu, Horia Al. Căbuți, Petre Ioan Crețu, Călin Dengel, Florin Dochia, Horia Gârbea, Alexandru Jurcan, Dan Perșa, Mircea Teculescu, Cosmin Andrei Tudor, Lucia Verona, Andrea H. Hedeș, Leo Butnaru, Corina Ozon, Elina Adam, Menuț Maximilian, Sandu Frunză și Răzvan Nicula.

■ Mihai Sas, prozator nonagenar din Satu Mare, a publicat în anul 2023 două cărți: „**Cristale șlefuite**” și „**Cu veacu-n spate**”. Primul volum apărut la Editura Cervantes din București, cuprinde o colecție de afo-

risme personale și este prefațat de Viorel Câmpean. „Volumul acesta denotă largul orizont de cunoaștere al autorului, bogata sa experiență de viață și știința valorificării ei, dragostea pentru viață și pentru frumos a unui nonagenar model”, a apreciat dr. Viorel Câmpean de la Biblioteca Județeană Satu Mare. Volumul de povestiri „Cu veacu-n spate” a văzut lumina tiparului la

Editura Limes din Florești și este prefațat de Felician Pop și Maria Cordea. „Acum, că am ajuns în deceniul al zecelea de viață, mi-aș dori să locuiesc pe o

planetă unită, unde oamenii trăiesc în pace, înțelegere, armonie, iubire și toleranță, unde armele se păstrează în muzee și gurile tunurilor sunt țesute cu pânză de păianjen. Mi-aș dori să evadiez din oraș, unde natura e izgonită, liniștea pădurii mele nu simt suflul câmpului, nici arșița verii, când se coace grâul, ci simt doar miresmele asfaltului încins”,

mărturisește Mihai Sas în povestirea „Dialog cu mine însumi”.

■ „**România literară**”, una dintre cele mai importante reviste de la noi, a aniversat în luna noiembrie 55 de ani de la apariția primului număr. În ediția din 17 noiembrie 2023 este publicată o anchetă realizată de Cristian Pătrășconiu. Nume importante ale literaturii contemporane au răspuns la întrebarea: „Ce înseamnă România literară pentru literatura română și pentru dumneavoastră personal?” Redăm câteva fragmente din răspunsurile celor 55 de scriitori invitați să contribuie la ancheta literară: „Multe reviste au format, au gestionat, au promovat literatura română, de peste cinci decenii, dar numai «România literară» se pare că a valorizat-o, a clasicizat-o. Generația '80 a avut, prin Nicolae Manolescu și prin revista «România literară» «scena» de afirmare absolută.” (Adrian Alui Gheorghe); „«România literară»: o publicație care mă măsoară literelor noastre, aidoma «Convorbirilor litera-

re» sau «Vieții Românești» sau întrucâtva «Revistei Fundațiilor Regale». Vârsta mai mult decât semicentenară pe care o împlinește ne îngăduie a-i contempla substanța relativ puțin marcată de presiunea ideologică oneroasă din vremea regimului comunist, ferm orientată spre valorile estetice, deschisă dezbaterilor pe teme diverse, sub semnul bunei credințe.” (*Gheorghe Grigurcu*); „«România literară» e, în continuare, cea mai râvnită, revistă și, poate, și cea mai citită, chiar dacă nu întotdeauna cu simpatie. Mă gândeam zilele trecute că niciodată nu a fost mai potrivită ca astăzi povestea cu tâlc despre tatăl și fiul care duc desagii la târg cu măgarul și nu izbutesc cu niciun chip să scape de gura lumii cârtoare. Că nu poți fi pe placul tuturor mi se pare firesc și nici nu e de dorit. Dar prea e lumea de azi din cale afară de dependentă de ocară, cârtire, ponegrire. Soluția nu poate fi decât să-ți vezi de rostul tău și să le ignori.” (*Irina Petraș*); „Revista ca atare – nu o idealizez, a avut epoci bune și epoci mai puțin bune. Dar îi știu importanța. Dă seamă de mersul literaturii noastre, și pe orizontala geografică, și pe verticala istorică. Mă bucur când am ce citi în ea. (...) Mi-a displicut intens în urmă cu câțiva ani, când în paginile ei erau executați, adesea în termeni la persoană, scriitorii contemporani, colegi de-ai noștri; căci, să ne înțelegem, orice reproș literar poate fi formulat și publicat, dacă e făcut în termeni civilizați – dar atacurile la persoană nu au ce căuta în spațiul criticii literare nici măcar în «România literară». Și mă bucur că acest stil agresiv la persoană este acum de domeniul trecutului.” (*Marta Petreu*); „Interesant că «România literară» s-a tot confundat din start cu Uniunea Scriitorilor, a păstrat Uniunea Scriitorilor ca editor (chiar și atunci când era finanțată de Anonimul lui Sorin Marin), a stat la dispoziția membrilor Uniunii Scriitorilor, în primul rând (dar și a debutanților), a fost solidară cu ei. Și că mai ales în ultimii nu știu câți ani, de când Nicolae Manolescu, devenit președinte al Uniunii Scriitorilor (înainte chiar de a se elibera de activism politic și de funcția de ambasador la UNESCO), și sub direcțiunea executivă a lui Gabriel Chifu, «România literară» e stâlpul revistelor literare românești, model critic: deschisă, scriitorilor interesați de valoare, cu conținut de referință (editorialul, cronică literară și poemele publicate, interviurile și recenzii, eseurile, notele și «accentele».” (*Liviu Ioan Stoiciu*).

(A.-B.K.)

■ Parodistul **Lucian Perța** a fost sărbătorit în 23 noiembrie, la cea de-a 70-a aniversare a sa, în satul în care s-a născut, Gâlgău pe Someș, Sălaj. Evenimentul a fost organizat de Primăria Gâlgău și Liceul Tehnologic din localitate, cu sprijinul Centrului de Cultură și Artă al Județului Sălaj, Asociației Scriitorilor din Județul Sălaj și Reprezentanței Zalău a Filialei Cluj a Uniunii Scriitorilor din România. Poetul și parodistul s-a bu-

curat de prezența comunității, în frunte cu primarul, preotul și profesorii școlii, și de a directorului Editurii „Școala Ardeleană”, Vasile George Dâncu și a poetului și criticului literar Viorel Mureșan. Lucian Perța este colaborator permanent al revistei „Caiete Silvane”, iar editura noastră i-a publicat două cărți: *Poeme paralele I și II*, parte importantă din vasta sa operă.

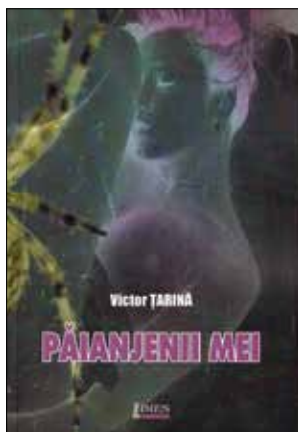
■ Volumul bilingv româno-italian „**Mirabile iubiri. Antologie de gânduri și amintiri**”, de **Dumitru Găleşanu**, a apărut la Editura Eikon, în 2023. Conform prezentării pe care i-o face autorul său, „adresându-se sensibilității și imaginației cititorului prin epistole, sub forma dialogului, cartea este un act literar. Ca în Roma antică, perioadă de glorie când M.T. Cicero a scris celebra sa operă – relativ la natura profund umană a legăturilor de prietenie, sunt convins că nu departe de acesta gândim și noi, astăzi, că tot astfel va fi și în viitor, iar aceasta pentru că spiritul omenesc este și va fi pururea dornic de cunoaștere și de iubire dezinteresată, de a-și apropria o conduită onestă atât în relațiile private, cât și în societate.”

■ „**Cuvinte întrerupte de creșterea ierbii**”, de **Echim Vancea**, Editura Echim, Sighetu Marmației, 2022. „Pentru Echim Vancea, scriitor devotat Nordului, venit pe lume la Nănești, lângă Sighetu Marmației (un sat «de poveste», «sat mnicuț» – vorba fratelui întru scris Ioan Es. Pop din Vărai), faima presupune, printre altele, să fii (re)cunoscut de cei alături de care trăiești. Să le fii trebuincios. El a respins naufragiul în Capitală, simțindu-se dator acestui loc și oamenilor de-aici. Maramureșul se dovedește pentru el o sursă de cunoaștere, de redescoperire. E un drog. Aici creatorul se poate izola în momentele când respinge timpul și istoria cele mari, când încearcă să se desolidarizeze de prezent spre a se așeza într-un timp numai al său, compensator. Tot de aici se poate integra atunci când se lasă sedus/supus de opțiunile și hotărârile contemporaneității. Când disidența creatoare

se mai împlânzește, Spiritul veacului nu-l răpește însă pentru multă vreme; nevoia reîntoarcerii la spațiul liric al Nordului și la vremea lui spirituală pare hotărâtă de o anume programare dinăuntru, poate tocmai aceea care conferă timbru original, inconfundabil creației sale...” (Delia Muntean)

■ Semnalăm apariția volumului de poezii „**Păianjenii mei**”, la Editura Limes, Florești, 2023. Autorul **Victor Țarină** scrie despre oameni pe care i-a cunoscut. Scrie cu dragoste despre „păianjenii” lui. „De câte ori doresc să aflu ceva / despre medicină, religie sau / mai știu eu, le sun pe mătușile / mele, surorile tatălui. La peste / 80 de ani sunt la zi cu toate / noutățile. De la Covid 19 până / la săritura cu prăjina la Olimpiadă. / Azi de exemplu am vrut să aflu / dacă Simvacardul e pentru inimă / sau colesterol și-am descoperit că / pentru amândouă. // În rest sunt nelipsite la biserică și cea / mai tânără e cititorul meu fidel. / Foarte atentă cu mormintele / familiei, lucru just pentru că e sigură / Că se va întâlni cu cei dispăruți. / Dar ce se va întâmpla cu ale noastre? (*Mătușile mele*)

(C.Ș.C.)

■ **Chipuri de români în literatura maghiară.** Un rezultat al întâlnirii dintre scriitorii sălăjeni și sătmăreni din 7 noiembrie 2023 a fost descoperirea volumului „Imagina românilor în operele scriitorilor maghiari” de Felician Pop (Editura Limes, Florești, 2019). Deși primele romane notabile au fost scrise în Surduc-Sălaj de Jósika Miklós, iar Kemény Zsigmond rămâne un reprezentant de seamă al romantismului unghuresc, până în 1919 Ardealul a dat mai degrabă genii poetice (Arany, Kölcsei, Ady) decât mari povestitori. În împărăția lui Franz Josef, n-a existat nicio figură intracarpatină care să-l concureze pe Jókai sau pe Mikszáth. Dar, după unirea cu regatul român, pare să fi avut loc o explozie a prozatorilor transilvăneni: Bánffy Miklós, Karácsony Benő, Kós Károly, Markovits Rodion, Nyírő József, Tamási Áron, Wass Albert etc. Imagologia pe care o prezentăm aici continuă o lucrare de doctorat inedită, muncită, argumentată, rodul unui volum de lectură im-

presionant, un alt pas înainte (după Avram P. Todor, Ion Chinezu, Nicolae Balotă etc.) într-un domeniu neglijat al beletristicii de la noi (din lipsa traducerilor sau a tirajelor mici de după 1989). Volumul se deschide cu prefața lui George Achim. Autorul îl citează pe Tabéry Géza: „de-a lungul veacurilor, s-a coagulat o spiritualitate specific ardeleană care înseamnă găsirea unui echilibru inteligent între națiuni, religii, viziuni, tradiții populare, clase sociale și interese de grup”. Plămădite în același areal geografic și cadru istoric, central și est-european, operele scriitorilor de ambele naționalități au abordări comune, unele chiar de o surprinzătoare similitudine.

■ **Realitatea ca onirodependență.** Cadrul de început al romanului „O noapte în Paradis” de Daniel Cristian Dumitru (Editura Cristian PlusArt, Malu Mare, 2023) este luminat intermitent de tubul fluorescent al unei firme (f)alimentare, o băcănie de dinainte de Revoluție. Aparent, locatarul de peste drum, Mădălina Grigoraș, lucrează la o filială CEC și este puternic afectată de moartea logodnicului, de aceea își procură de pe piața neagră un halucinogen ilegal, numit Sycodil, care o va transpune într-o sumedenie de alte realități. Nu strică să amintim anul: 1984! Străfulgerările onirice îi conferă diferite identități surprinzătoare: agent secret, broker, pacientă VIP (fiică de prefect) aflată în comă într-un sanatoriu privat. În planul imediat (nu vom numerota nivelurile, pentru că ele se întrepătrund), ea trebuie să desconspire rețeaua de traficanti, care procură substanța interzisă. Într-un altul, află că pastilele provoacă temporar o comă asemănătoare cu transa șamanică. Mai mult chiar, starea onirică poate fi indusă și persoanelor care nu au consumat drogul. După străvechiul calapod al realităților alternative, inițiat de fluturele înțeleptului taoist Zhuangzi, ne putem întreba: „Ina chiar este eroina sau eroina se visează Ina?” Poate că Philip K. Dick a scris despre efectele drogurilor psihedelice, poate că Mircea Eliade a descris aventuri în lumi de vis, poate că eroii lui Vladimir Colin au fost amăgiți de un demon onirofag – în cazul de față avem de-a face cu o structură multidimensională, în care toate par familiare, dar nimeni și nimic nu-i cum ne-am aștepta să fie.

■ **Pe urmele lui Coșbuc.** În 28 noiembrie 2023, a avut loc o nouă ediție a Festivalului de muzică și poezie „Pe urmele lui Coșbuc”, organizat de Despărțământul Dej „Dr. Teodor Mihali” al ASTRA (președinte Radu Gavrilă) în colaborare cu Școala Gimnazială Cășeiu. Este unul dintre evenimentele populare, de la începutul Postului Crăciunului, organizat cu copii și pentru

copii. Cei care încă n-au participat la un astfel de spectacol voios găesc un material bogat ilustrat în revista „Astra Dejeană” 2/2022. Tema centrală este „ASTRA – Un tren, o gară”, prezentă și într-o minixpoziție filatelică. Poate că citatul din istoria lui George Călinescu, care-l prezintă răutăcios pe poetul ardelean, nu este cel mai nimerit pentru o definiție. Criticului bucureștean îi răspunde Raveca Vlașin în „Zarul vieții”: „Și n-am a mă plânge acum / C-ar fi fost totu-n zadar. / Dar mă mir, cum luptă unii / Măsluind al vieții zar”. Să citiți memoriile lui Adrian Marino, care i-a fost asistent. Cu mult respect, preotul Ioan Morar vorbește despre astriștii de seamă, înaintașii celor de acum: „Unde sunt cei care nu mai sunt? [...] Zis-a bufnița: Când va cădea / Marele-ntuner, veți vedea”. După 1948, s-a văzut. Revista cuprinde mici monografii dedicate personalităților sau localităților, prezentarea diferitelor activități de peste an (Școala Academică, spectacole, aniversări, lansări de carte, revista soră „Artă și literatură”), proză scurtă de Aurel Podaru, Dan Skorca, Dorina Catarig, poezii de Augustin Rus, Teodora-Daria Drăgan. În concluzie, s-o cităm pe Magdalena Vaida: „ASTRA a fost și va mai fi!”

filatelică. Poate că citatul din istoria lui George Călinescu, care-l prezintă răutăcios pe poetul ardelean, nu este cel mai nimerit pentru o definiție. Criticului bucureștean îi răspunde Raveca Vlașin în „Zarul vieții”: „Și n-am a mă plânge acum / C-ar fi fost totu-n zadar. / Dar mă mir, cum luptă unii / Măsluind al vieții zar”. Să citiți memoriile lui Adrian Marino, care i-a fost asistent. Cu mult

respect, preotul Ioan Morar vorbește despre astriștii de seamă, înaintașii celor de acum: „Unde sunt cei care nu mai sunt? [...] Zis-a bufnița: Când va cădea / Marele-ntuner, veți vedea”. După 1948, s-a văzut. Revista cuprinde mici monografii dedicate personalităților sau localităților, prezentarea diferitelor activități de peste an (Școala Academică, spectacole, aniversări, lansări de carte, revista soră „Artă și literatură”), proză scurtă de Aurel Podaru, Dan Skorca, Dorina Catarig, poezii de Augustin Rus, Teodora-Daria Drăgan. În concluzie, s-o cităm pe Magdalena Vaida: „ASTRA a fost și va mai fi!”

(G.-D.G.)

Premianții

Concursului de creație literară „Iuliu Suci”, ediția a XXVII-a

Marți, 5 decembrie 2023, la Casa de Cultură a Sindicatelor din Zalău, a avut loc premiarea câștigătorilor Concursului de creație literară pentru liceeni „Iuliu Suci”, ediția a XXVII-a.

Juriul – alcătuit din Marcel Lucaciu (președinte), Ion Pițoiu-Dragomir, Ileana Petrean-Păușan, Daniel Săuca și Corina Știrb Cooper (membri) – a desemnat următorii câștigători:

Secțiunea Proză: **Premiul I** – Sabou Alexandra-Mariana, Colegiul Național „Sylvania” Zalău; **Premiul al II-lea** – Moroti Cosmina-Miruna, Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” Zalău (premiul al III-lea și mențiunea nu s-au acordat);

Secțiunea Poezie – **Mențiune**: Sîrca Eliza-Maria, Colegiul Național „Simion Bărnuțiu” Șimleu Silvaniei și Martin Melissa-Maria, Liceul Pedagogic „Gheorghe Șincai” Zalău (premiile I, al II-lea și al III-lea nu s-au acordat).

Marele premiu al concursului, **Premiul „Iuliu Suci”**, a fost acordat elevei **Sabou Sara-Maria, de la Colegiul Național „Sylvania” Zalău**. Diploma i-a fost înmănată elevei de către doamna Valeria Suci, soția regretatului profesor Iuliu Suci.

Evenimentul a fost organizat de Casa de Cultură a Sindicatelor Zalău și Cenaclul literar „Sylvania” Zalău, în parteneriat cu Centrul de Cultură și Artă al Județului Sălaj și Inspectoratul Școlar Județean Sălaj.

prof. Marcel Lucaciu,
președintele Cenaclului literar „Sylvania” Zalău

Caiete Silvane

ISSN 1454-3028

on-line: ISSN 2247-7365

Adresa redacției: Zalău, Piața 1 Decembrie 1918,
nr. 12, Sălaj, România; Tel./fax 0260/612870;
e-mail: caietesilvane@yahoo.com, office@caietesilvane.ro;
www.caietesilvane.ro; www.culturasalaj.ro

Revistă de cultură editată de Centrul de Cultură și Artă al
Județului Sălaj, sub egida Uniunii Scriitorilor din România,
a Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei
Municipiului Zalău

Serie nouă, Anul XIX, Nr. 12 (227), decembrie 2023.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 5 lei

Redacția:

Daniel Săuca - redactor-șef
Vioel Mureșan - redactor-șef adjunct
Corina Știrb Cooper - secretar de redacție
Marin Pop, Carmen Ardelean, Alexandru-Bogdan Kürti - redactori;
Vioel Tăutan, Marcel Lucaciu, Imelda Chintă - redactori asociați;
Ioan F. Pop, Györfi-Deák György, Alice Valeria Micu, Gheorghe Moga, Simona Ardelean-Samanta, Menuț Maximilian - colaboratori.

Responsabil de număr: **Daniel Săuca**

Corectură: **Oana-Maria Barariu-Săvuș**
Tehnoredactare: **Marius Soave**

Tiparul realizat la Tipografia **Color Print Zalău**,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj, tel./fax 0260-660 598

Omagiații lunii decembrie

(din Baza de date a Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj)

Notă: Serviciul bibliografic al Bibliotecii Județene I.S. Bădescu Sălaj adună materiale pentru cuprinderea în Baza de date a județului Sălaj și reactualizarea informațiilor cuprinse în dicționarul biobibliografic: **Sălaj – Oameni și Opere**. Îi includem în acest proiect pe toți cei care au contribuit la dezvoltarea social-culturală a județului (literatură, istorie, geografie, tehnică, muzică, artă, sport etc.), indiferent de naționalitate. Baza de date se completează permanent (bibliografic_bjs@yahoo.com).

Gudea Nicolae – preot, 1 decembrie 1950; **Taloș Mirel** – politician, scriitor, 3 decembrie 1973; **Bancea Gheorghe** – profesor, 4 decembrie 1969; **Hexan Viorel** – general, 7 decembrie 1950; **Tököly Vajk** – profesor, poet, 11 decembrie 1978; **Breban Ludovica** – economist, 13 decembrie 1964; **Deaconescu Claudiu Marius** – artist plastic, 13 decembrie 1968; **Moraru Maria** – profesoară, 14 decembrie 1942; **Băcuet-Crișan Avram-Dan** – arheolog, 15 decembrie 1972; **Ósz Csaba** – actor, regizor, 18 decembrie 1951; **Bejinariu Ioan** – cercetător șt., 18 decembrie 1967; **Mureșan Daniel** – jurnalist, 19 decembrie 1966; **Boha Claudia Viorica** – profesoară, 21 decembrie 1972; **Zsombori Erzsébet** – pictor, 23 decembrie 1949; **Rusu Diana** – profesoară, 23 decembrie 1985; **Varga Lajos** – profesor, 24 decembrie 1936; **Borzási István** – preot, 25 decembrie 1960; **Újhelyi Kinga** – actriță, 25 decembrie 1977; **Mureșan Ana-Maria** – profesoară, 25 decembrie 1975; **Milaș Cornel** – horticultor, 27 decembrie 1951; **Ciumărnean Carmen Iulia** – scriitoare, 27 decembrie 1974; **Contraș Cristian** – prozator, 28 decembrie 1964; **Pop Dănuț** – profesor, 30 decembrie 1962; **Brazdău Ovidiu** – psiholog, 31 decembrie 1975.

Mirel Taloș – 50 de ani de la nașterea scriitorului, politicianului

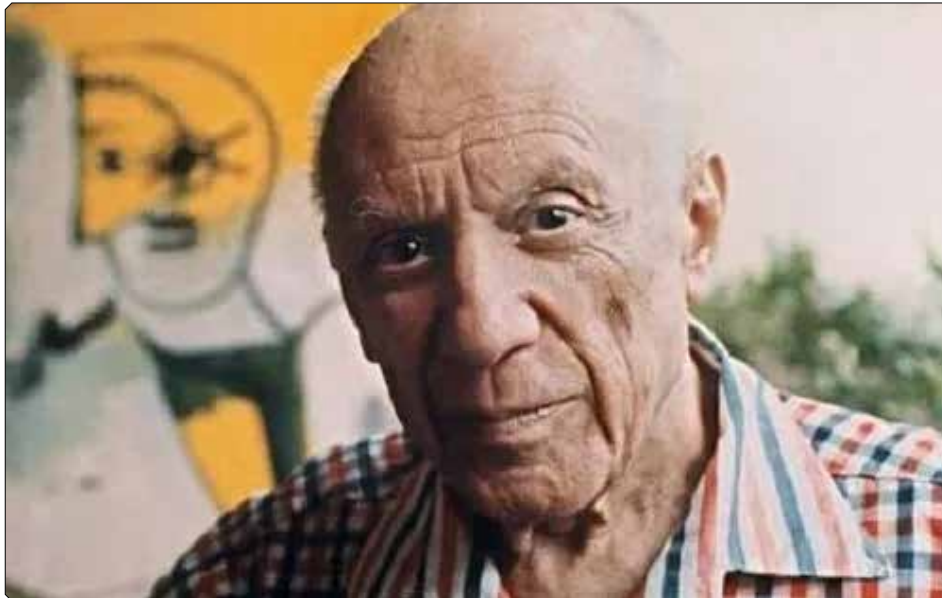
Taloș, Mirel – politician, scriitor. N. 3 decembrie 1973, Jac.

Viața și activitatea: absolvent al Facultății de Limbi

și Literaturi Străine din cadrul Universității București (1996) și al Facultății de Științe Politice, Școala Națională de Studii Politice și Administrație (1999). A urmat cursuri de specializare: Școala Tinerilor Lideri Politici pe Probleme de Integrare și Securitate (1996), European Security Issues, Center for European Security Studies (Groningen – Olanda, 1997), Campaign Management and Strategy, National Democratic Institute for International Affairs (Washington D.C., 1999), Globalisation; a liberal stocktaking of chances and risks, Theodor Heuss Akademie, Gummersbach (Germania, 2001), Managementul proiectelor, Fundația Internațională de Management, FIMAN (2001), Stațiu la Prime Minister's Strategy Unit (Marea Britanie, 2005), Galilee College/America Military University, The Challenges of Intelligence Assessment Concerning International Terrorist Organisation (Israel, 2008). Între anii 1999-2002 a fost analist politic la Asociația Română pentru Libertate și Dezvoltare, urmărind, prin analize, sistemul de partide, campaniile electorale și comunicarea publică a partidelor. În perioada 2003-2004 a fost managing director al Ergon Communications, companie de relații publice. Între anii 2005-2007 a fost consilier de Stat al Prim-Ministrului, șeful Departamentului de Analiză și Planificare Politică din Cancelaria Prim-Ministrului. În 2008 a fost deputat de București, iar în legislaturile 2008-2012 și 2012-2016 a fost deputat în colegiul Zalău. În toată această perioadă a fost *membru* al Comisiei pentru cultură, arte și mijloace de informare în masă. În 2008 a fost și *membru* al Comisiei comune pentru controlul activității SRI. De asemenea a fost vicepreședinte al Comisiei de Regulament (decembrie 2012 – iunie 2014) și secretar al Comisiei pentru Statutul Parlamentarilor (decembrie 2012 – iunie 2014). A fost vicepreședinte (2017-2019, 2021-2023), iar în perioada iulie 2019 – octombrie 2021 președinte interimar al Institutului Cultural Român. A fost *membru* al grupurilor parlamentare de prietenie cu Marea Britanie și Polonia. A fost *membru* al PNL din anul 1998, consilier personal al Președintelui PNL Călin Popescu-Tăriceanu (din 2004), lector al Fundației *Friedrich Naumann* în România. A făcut parte din grupul parlamentar al PNL până în 2014, când trece la grupul parlamentar ALDE. Este *membru* fondator al Asociației *Copiii satelor*, organizație ce își propune sprijinirea copiilor din mediul rural în continuarea studiilor liceale și universitare, *membru* al Jockey Club Român. Face parte din conducerea Uniunii Autorilor și Realizatorilor de Film – UARF, secțiunea *scenariu de film*, este *membru* al Uniunii Scriitorilor din România.

continuare pe www.caietesilvane.ro

Pablo Picasso

(1881-1973)

„Picasso a început să scrie poezie în 1935, la vârsta de cincizeci și patru de ani. Este o perioadă când Picasso se consacră mai puțin desenului și picturii și foarte mult poeziei, scriind timp de doi ani (1935-1936), aproape zilnic. Cu câteva întreruperi, Picasso continuă să scrie poeme (pictând în același timp) până în 1959, dată a ultimului său text cunoscut.” (Irina Mavrodin).

4 noiembrie 1935 [I] [II]

[I] am văzut ieșind
în seara asta
de la concertul
din sala Gaveau
ultima
persoană
și apoi m-am dus ceva mai departe pe aceeași stradă la
tutungerie să-mi cumpăr chibrituri

[I] oglinda în rama ta de plută – aruncată pe valuri în
mijlocul mării – tu nu vezi decât fulgerul – cerul –
și norii – gura ta deschisă e gata – să înghită soarele
– dar e de-ajuns ca pasărea să treacă – și să trăiască
doar o singură clipă în privirea ta – și iat-o pierzân-
du-și ochii – căzuți în apă – oarbă – și cum vor mai
râde atunci – chiar în acea clipă – valurile

(Traducere din limba franceză de Irina Mavrodin, în *Poeme*,
Editura Minerva, București, 2007)

Amurgul vieții

De mână prin sat

Amintirile mamelor

Tihnă

Nunta

ISSN 1454-3028

www.facebook.com/RevistaCaieteSilvane

www.caietesilvane.ro

